Intervju: Rada Trajković

KOSOVOM VLADAJU PARALELNI CENTRI

Gradski konkurs za kulturu

PRIORITETI: JAJA, VEZ I HALJINE

BiH 4,70 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 175 DEN; Crna Gora 2.50 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Greece 3.00 EUR; Austria, Germany 4.00 EUR; Switzerland 6.00 CHF cena 250 RSD

01420 9 770353 802002

VREME

broj 1422

5. april 2018.

PREUZIMANJE AERODROMA "KONSTANTIN VELIKI"

FRANCUSKA VEZA, NIŠKA POBUNA

100 godina

Vreme teče, kvalitet ostaje

Danubius®

VREME
BROJ 1422
5. april 2018.

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Kosovska 17, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnici glavnog urednika
Jovana Gligorijević, Momir Turudić

sekretarijat
Jelena Popović

redakcija
Dejan Anastasijević, Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević, Radoslav Ćebić, Sonja Ćirić (kultura), Zora Drčelić, Slobodan Georgijev, Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević, Tatjana Jovanović, Zoran Majdin, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Vladimir Milovanović, Marija Janković (foto), Milan Milošević, Teofil Pančić, Saša Rakezić, Mirko Rudić, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Tatjana Tagirov, Dragan Todorović, Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić, Ljubomir Živkov

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
lektori: Katarina Pantić, Živana Rašković, Olga Babić;
korektori: Nikola Dragomirović, Ana Ćuk Dragomirović, Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa: Rotografika, Subotica
ISSN 0353-8028,
COBISS.SR-ID 16907266

Prenošenje, preuzimanje ili korišćenje tekstova objavljenih u Nedeljniku "Vreme" je zabranjeno. Za svako eventualno korišćenje potrebna je posebna dozvola autora i NP VREME, kao nosioca isključivih imovinskih prava na iskorišćavanje autorskih dela koje su stvorili zaposleni u NP VREME.

04 Zoom: Zamrzavanje daha

06 Aerodromi u Srbiji: Francuska veza, niška pobuna

10 **Intervju: Nenad Milanović, IT stručnjak**

14 Čudesni svet trgovine oružjem: Profit napred, ostali stoj

17 Nuspojave: Politika počastvovanja

18 Lični stav: Borba protiv korupcije – mit ili stvarnost

20 Intervju: Rada Trajković

26 Srbija i Kosovo – 2018, godina raspleta (17): Koji zavet?

28 Nacrt medijske strategije: Državo, uzmi me

30 Svečano probijanje tunela kod Ljiga: Kilometar asfalta za gospodina

32 **Portret savremenika: Kako je propao DJB**

36 Lični stav: Zapisi sa groblja slobode

KULTURA

38 Gradski konkurs: Prioriteti – jaja, vez i haljine

42 Poezija i performans: Pesnik se buni protiv poezije

44 Filozofija: Snopovi tame

45 Roman: Opora i nežna poetska bravura

46 Izdavački fenomen: Sitne, male sreće i zec Petar

48 Opera: Splav operske Meduze

49 TV Manijak: Mirko i Kamenko

SVET

50 **Sukob Zapada i Rusije: Pingpong diplomatija**

52 Igre proterivanja: Mimo konvencija i običaja

55 SAD vs Kina: Ko se boji Trampa još

MOZAIK

56 Falko (1957–1998): Brutalni briljantin

59 Navigator: Protivvrednost privatnosti

60 Strip: Beležnica jednog skauta

62 Vreme uživanja: Britanika

"Ono zbog čega se mi bunimo je sledeće: umesto da subvencionišete srpske proizvode u Srbiji koji bi mogli da imaju nesrazmeran prihod u odnosu na troškove, vi ste odlučili da efektivno subvencionišete proizvode tuđe države"
RAZGOVARAO: RADOSLAV ĆEBIĆ

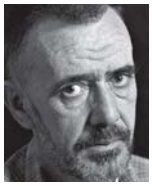
Krajem marta, iz pokreta "Dosta je bilo" izbačena su tri narodna poslanika i više odbornika širom Srbije. Ovo je tek međukorak u rastakanju DJB, koji se može okončati sigurnom propašću, ako pobedi "struja" Saše Radulovića ili neizvesnom budućnošću građenja stranke "od nule", ukoliko se dogodi suprotno
PIŠE: RADMILO MARKOVIĆ

Zapadne zemlje i Rusija se utrkuju u proterivanju diplomata, obostrani animozitet stanovništva raste, a analitičari se pitaju gde je kraj spirale međusobnih optužbi i sankcija
PIŠE: BOJAN PANTIĆ

Na naslovnoj strani: Protest građana Niša, 31. mart 2018.
Foto: Tanjug

DRAGOLJUB ŽARKOVIĆ

Zamrzavanje daha: Predsednik izgleda kao Paja Patak u stripu koji se farbajući patos saterao u ćošak

Mediji privrženi Aleksandru Vučiću ubiše se od dokazivanja kako je on razočaran, veoma razočaran ishodom unutrašnjeg dijaloga o Kosovu, pa čak i "sam kao duh" u sizifovskom naporu da promeni svet a sve u svetlu tih događaja

KOSOVSKA DEPRESIJA: ZAŠTO JE VUČIĆ RAZOČARAN

Ne mogu da verujem, rekao je Aleksandar Vučić, predsednik Srbije, iritiran nekakvim istraživanjima o reakcijama na društvenim mrežama, da je u Srbiji 83 odsto idiota koji veruju da je sve ono što se događalo s hapšenjem i proterivanjem Marka Đurića bio režiran događaj.

Izgleda da je isti procenat idiota u međunarodnoj zajednici koji su, i to samo poneki od njih, blago osudili brutalnost ROSU, ali se inače prave blesavi u vezi sa svim tim tretirajući to kao deo balkanskog folklora pod multietničkim kodnim imenom – igrale se delije.

ROSU je inače dva puta ušao na sever Kosova: prvi put kad smo iz Topčidera poslali onaj voz, našaran kao uskršnje jaje patriotskim porukama, i koji je mudrom odlukom vođe zaustavljen u Raškoj, i eno ga sada šeta od Beograda do Vršca, sav zaprljan, zapišan i izvrljan, a drugi put kad je Đurić, direktor u Kancelariji za Kosovo, ušao ilegalno na sever južne srpske pokrajine, uz sasluženje Nikole Selakovića, šefa Vučićevog predsedničkog kabineta, gotovo depresivnog što i njega nisu vezali i prošetali prištinskim putem Golgote (Jevanđelje po Ljilji Smajlović, koja je Đurićev hod po mukama u autorskom tekstu uporedila s Isusovim stradanjem).

Svemu tome prethodilo je nadgornjavanje: kosovske vlasti tvrdile su da Đurić neće ući, a ovi naši, s Vučićem na čelu, tvrdili su da bi baš voleli da vide ko će da ga spreči, pa su ga poslali u komite, možda i putem kuda se prevoze trupci da bi se izbeglo plaćanje carine na promet drvne građe.

Tako je zavladao novi talas "kosovske depresije" s ozbiljnom pretnjom da se broj idiota poveća, odnosno da bude sve više onih koji misle da se nalaze u žrvnju dogovorne politike između Beograda i Prištine, odnosno da su izloženi taktičkim udarima obe strane koje u lošem nalaze nešto dobro za sopstvene interese.

ZAMRZAVANJE KONFLIKTA: KAD UZJAŠEMO S-300

Vučiću, budimo pošteni, zbilja nije lako i izgleda kao Paja Patak iz stripa koji se farbajući patos saterao u ćošak. Pokazalo se, naime, da se većina učesnika u unutrašnjem dijalogu, kako je rekao srpski predsednik, zalagala za "status kvo" i "čekanje bolje prilike". Međutim, Vučić je izneo da se on ne slaže s tim stavom učesnika dijaloga.

Reakcije su očekivane: tvrdi se da je veliki broj univerzitetskih profesora, predstavnika SPC i javnih ličnosti na takav način zloupotrebljen. Učestvovali su mesecima u unutrašnjem "dijalogu" koji je završen tako što je njihovo mišljenje odbačeno kao nebitno i pogrešno. Možda će se, međutim, pokazati da je njihovo mišljenje prihvaćeno, ali strah me je da od toga nikakvog dobra neće biti.

I ja sam bio u situaciji da u seriji tekstova u "Vremenu" i u našem TV programu "Zumiranje specijal" pročitam i oslušnem nemali broj zagovornika "zamrzavanja konflikta", i ono što je zajedničko advokatima te ideje jeste da nemaju pravi odgovor na pitanje o eventualnim posledicama, reperkusijama razvlačenja unedogled kosovskog problema.

Mahom je to uzdanje u promenu odnosa snaga svetskih centara moći, pa kad se to dogodi eto nas na belom konju, uzjahali raketu S-300, a i Rusi su tu za dva sata ili dva dana (što vazduhom, što kopnom), u svakom slučaju dovoljno brzo da se konflikt reši povoljno po Srbiju.

Foto: Gordana Andrić/ Birn

DOK HILANDAR GORI:
ANA I ČEKIĆ

Vučić je kao argument protiv zamrzavanja konflikta pomenuo i da se za Kosovo iz srpskog budžeta izdvaja oko 500 miliona evra godišnje.

Zagovornici ideje da ništa nije skupo kad je reč o "svetoj kosovskoj zemlji" izračunali su da kada se ta suma sagleda u okviru celokupnog srpskog budžeta od preko osam milijardi evra ali i veličine teritorije KiM, to nije ništa strašno (preciznije, izdvaja se oko pet odsto budžeta za teritoriju koja obuhvata 17 odsto ukupne teritorije Republike Srbije). Matematika je tačna kad je o novcu reč, ali ono o teritoriji ima samo u Ustavu koji ćemo, ionako, da menjamo.

Po principu: ne pitaj me za pljačku trafike dok Hilandar gori, množe se pitanja na koja građani traže odgovor, ali sve je prekrila senka kosovske drame ili dramaturgije, kako vam drago, a o nekim od tih važnih a slabo vidljivih tema pišemo na narednim stranicama ovog broja "Vremena".

Pomenimo ovde i da je, govoreći nakon "nemilih scena" u Kosovskoj Mitrovici, predsednik Aleksandar Vučić u kratkom intervjuu za RTS, verovatno u nameri da smiri građane i vrati ih u "normalu", rekao, citiramo: "i nastavićemo da povećavamo suficit u budžetu".

U "normalnim" vremenima i zemljama, piše u komentaru na "Peščaniku" Mijat Lakićević, ovo bi bio razlog za uznemirenje i uzbunu. Jer to znači da će država nastaviti da uzima više nego što može da potroši. Zašto da se povećava višak u državnoj kasi? Više para državi – manje para građanima i preduzećima. Kako za plate radnika tako i za investicije. A niska privatna ulaganja glavni su uzrok našeg niskog privrednog rasta. Što se, sudeći po rečima najmoćnijeg čoveka Srbije, može očekivati i u budućnosti.

Uostalom, vlast se hvali da je u prvom kvartalu ove godine i pored planiranog budžetskog deficita od 32 milijarde dinara ostvaren suficit od šest milijardi dinara što je dokaz da pojma nemaju i da sluđuju ovaj narod, baš kao i podatkom o privrednom rastu od 3,9 odsto u prvom kvartalu ove godine izbegavajući da nam saopšte na koji period se odnosi to povećanje, odnosno s kojim periodom se poredi. Ako se odnosi na prvi kvartal prošle godine kada je zabeležena negativna stopa rasta, onda je rezultat bedan i ne uliva nadu da će se Srbija brzo oporaviti.

Moć premijerke, da napišemo na kraju, biće uskoro na velikom testu. Ana Brnabić rekla je ovih dana da za ugostiteljski objekat na vrhu Kopaonika nije tražena dozvola za izgradnju i da je izdato rešenje za rušenje.

Brnabić je u Republičkom geodetskom zavodu, na pitanje novinara čiji je objekat od 1000 kvadratnih metara na Pančićevom vrhu, rekla da "nije važno čiji je jer su svi građani jednaki pred zakonom."

Ona je dodala da je verovatno propust lokalne samouprave to što nije reagovala pre nego što je objekat izgrađen bespravno. O tome je "Vreme" opširno i blagovremeno izveštavalo, dok su skele tek postavljane.

Na insistiranje novinara kakva je dalja procedura, Brnabić je rekla da je izdato rešenje za rušenje i upitala šta se još od nje očekuje, "da li da uzme čekić i da krene da ruši".

Zašto da ne? ¶

FRANCUSKA VEZA

Protest građana Niša posle odluka uprave tog grada do pokloni JP Aerodrom Niš Vladi Srbije na upravljanje ogolio je sistem do kraja: sve se odluke donose sa jednog mesta, a građani bi trebalo da budu zadovoljni onim što mudro rukovodstvo odluči. U ovom slučaju – da javna imovina jednog grada bude ustupljena Republici na upravljanje i to onoj koja je rekla da ne ume da upravlja najvećim aerodromom u Srbiji, onim u Beogradu

Tmurnu rečenicu iz devedesetih godina prošlog veka koja sve više paše i za ovo doba: "Proleće je, a ja živim u Srbiji", pokušavaju poslednjih dana marta i početkom aprila da promene građani Niša, drugog najvećeg grada u Srbiji.

Oni su se pobunili posle odluke lokalne gradske uprave, koju predvodi Srpska napredna stranka, da se Republici Srbiji dâ na upravljanje javno preduzeće u vlasništvu Grada – JP Aerodrom Niš ili, kako mu se tepa, "Konstantin", po čuvenom rimskom caru koji je rođen u nekadašnjem Naisusu.

Ustupanje Aerodroma Niš, usledilo je nekoliko dana pošto je Vlada Srbije potpisala ugovor sa francuskom kompanijom Vansi kao budućim koncesionarom na beogradskom Aerodromu "Nikola Tesla" na period od 25 godina. Činjenica da Vlada ne želi da objavi ugovor sa Francuzima, da se ne zna šta su sve preuzete obaveze države, i slušajući ono što je predsednik Srbije Aleksandar Vučić pre izvesnog vremena pričao u intervjuu RTS-u, građani su razumeli da se njihova imovina ustupa Beogradu e da bi se Vlada odužila francuskom partneru i stavila bravu na aerodrom u Nišu.

Ova vazdušna luka posle godina upravljačkog lutanja, od 2014. godine ide ka zelenoj poslovnoj grani. Zato se građani pitaju, s pravom, zašto im se oduzima ono što izgleda da raste tako da postoje svi izgledu da postane dobra i pozitivna priča, nevezana za budućnost beogradskog aerodroma.

Protest građana Niša razbudio je učmalu atmosferu u Srbiji u kojoj se svi plaše, ali se niko ne buni: Nišlije su izašli na ulice da kažu svojoj lokalnoj vlasti šta misle o najavljenoj odluci, zvižducima su ispratili gostovanje ministarke za saobraćaj Zorane Mihajlović u utorak 3. aprila u Nišu, a izazvali su i botove vladajuće partije da na društvenim mrežama omalovažavaju ovaj protest.

Nešto pre toga, 22. marta 2018, Vlada je potpisala ugovor sa Vansijem, francuskom poslovnom grupom, završavajući dvogodišnji postupak biranja koncesionog partnera. On je probudio mnoge kontroverze i ostavio mnoga pitanja javnosti bez odgovora. Jedno od njih je da li je aerodrom u Nišu "deo paketa" sa Francuzima u cilju usmeravanja svog mogućeg vazdušnog saobraćaja na aerodrom u Beogradu da bi strani koncesionar mogao da zaradi dovoljno da namiri sve ono što je Vlada već ispričala građanima: investiciju od preko 1,5 milijardi evra u periodu od 25 godina.

ŠTA HOĆE NIŠLIJE

Pobuna u Nišu budi razna sećanja, a najviše na proteste iz sezone 1996/97. koji su krenuli upravo iz tog grada, kada su građani ustali da odbrane izborni rezultat. Niš je spavao dvadeset godina i evo ga sada daje znake života, pokazuje da se u njemu još nešto dešava od sezonskih poseta Aleksandra Vučića, kome se organizuju i svečani botovski dočeci.

Dakle, za vikend je Niš "podigao" razne nevladine organizacije koje su se ujedinile sa građanima i organizovale da pokažu gradskoj vlasti da ne može "tek tako" da deli javnu imovinu. Ono što je građane posebno iritiralo – a videli smo to u TV prilozima N1 televizije i u izveštajima portala "Južne vesti" jer svi ostali, razume se, ćute – jeste činjenica da je nekoliko dana pre nego što je Grad "prelomio" da aerodrom na njen zahtev dâ Vladi Srbije, to jest potvrdno odgovori na zahtev "centrale", Uprava aerodroma saopštila da aerodrom dobro napreduje i da će za par godina biti samoodrživ, odnosno da će funkcionisati bez subvencija Grada.

Te subvencije su u 2016. godini bile oko 350 hiljada evra javnog novca, koliko je Grad uložio u svoje preduzeće. Ta investicija je podržala koncept Aerodroma "Konstantin" kao lokalnog centra za prevoznike sa niskim cenama karata. Podaci govore i da je u 2017. kroz niški aerodrom prošlo preko 300 hiljada putnika, što je veliki skok u odnosu na godine pre toga, kada su postojale samo linije za Cirih i Podgoricu. Inače, u to vreme se verovalo da te linije postoje samo zbog kriminalaca i turbo-folk pevača i pevačica.

Narod u Nišu se pobunio jer ga niko nije pitao da li mu odgovara da se Beogradu na upravljanje dâ nešto što je njihovo još od osnivanja 1986. godine, kada je Skupština opštine Niš osnovala preduzeće Aerodrom Niš: tada je preuređen vojni aerodrom i napravljeni su objekti koji su potrebni za funkcionisanje civilnog vazduhoplovstva.

Posle 2000. godine, teško oštećeni aerodrom u NATO bombardovanju renoviran je i obnovljen sredstvima Grada i Republike Srbije, te registrovan kao javno preduzeće kojim upravlja Grad Niš. Činjenica da je Grad vlasnik bila je pominjana u predigri dovođenja koncesionara na aerodrom u Beogradu jer se govorilo da svi drugi aerodromi pripadaju Republici, a samo je niški u vlasništvu Grada i da će mu to omogućiti neku nezavi-

A, NIŠKA POBUNA

Foto: FoNet

snost. Čini se zato da sve Nišlije koje su se oglašavale poslednjih dana i koje se i dalje bore da spreče da 10. aprila 2018. godine lokalna skupština donese konačnu odluku o odricanju Grada od aerodroma, upravo žele da zadrže tu lokalnu karakteristiku vazdušne luke: to je niško i treba da ostane niško.

Građani, razume se, ne uzimaju sve u obzir i ne brinu mnogo oko toga što im Beograd govori. A to bi se moglo sažeti u jednostavnu poruku: da vam nije bilo nas, ne bi bilo ni tih 300 hiljada i kusur putnika, ne bi Niš počeo da se diže posle decenija propadanja.

Vlada koju vodi Aleksandar Vučić od leta 2012. godine u "različitim kapacite- »

Pobuna u Nišu budi razna sećanja, a najviše na proteste iz sezone 1996/97. koji su krenuli upravo iz tog grada, kada su građani ustali da odbrane izborni rezultat. Niš je spavao dvadeset godina i evo ga sada daje znake života, pokazuje da se u njemu još nešto dešava od sezonskih poseta Aleksandra Vučića, kome se organizuju i svečani botovski dočeci

tima", ako ništa drugo, insistirala je na turizmu kao najvažnijoj "grani" razvoja Srbije – najčešće bez ikakvog osnova, ali brojevi joj idu u prilog. Tako je u Niš preko razvoja aerodroma i činjenice da niskobudžetni prevoznici kao Rajan er ili Viz er sve više lete iz i za Niš čine ovaj grad privlačnijom destinacijom za mnoge koji možda nisu ni znali da on postoji.

U zbiru, Vlada je pomogla da se digne lokalno preduzeće, u kom, istini za volju, upravljaju isti kadrovi koji sede i u Vladi i koji su deo vladajuće Srpske napredne stranke. Sada je ta ista Vlada procenila da bi trebalo da uzme u svoje ruke ono što je dala Francuzima u Beogradu jer je procenila da ona više nije u stanju da uspešno upravlja Aerodromom "Nikola Tesla".

Posetivši Niš u utorak 3. aprila, ministarka saobraćaja Zorana Mihajlović izjavila je da će Vlada unaprediti poslovanje "Konstantina", da će dodatno ulagati, da grad nema ni za plate te firme u kojoj je zaposleno stotinjak ljudi i da je protest pogrešan jer se ništa loše neće dogoditi, štaviše. Prema njenim tvrdnjama, za par godina broj putnika sa "Konstantina" biće udvostručen, što će značiti i više novca za celu zajednicu u gradu Nišu i okolini.

Međutim, čini se da joj građani koji protestuju ne veruju, pa su pored okupljanja krenuli da "menjaju" nazive delove grada: tvrđavu u Nišu "preimenovali" u Kalemegdan, a reku Nišavu u Savu. Poruka je jasna, oni ne žele da Niš bude Beograd – Jug, ali je pitanje da li će ovo prolećno buđenje Nišlija imati bilo kakvog efekta osim što lokalno rukovodstvo neće baš biti dobrodošlo na ulicama grada.

IMA LI NEKA TAJNA VEZA: Z. Mihajlović potpisuje ugovor o davanju u koncesiju aerodroma u Beogradu i državno preuzimanje onog u Nišu

Foto: Dragan Kujundžić/ Tanjug

KAKO ZNATE U NIŠU, A NE ZNATE U BEOGRADU

Više puta odlagana odluka o izboru koncesionara za beogradski Aerodrom "Nikola Tesla" saopštena je početkom 2018. godine kada je potvrđeno ono što se već nekako nagađalo u javnosti: partner Vlade Srbije u narednih 25 godina trebalo bi da bude francuski "koncern" Vansi, ranije prisutan u Srbiji kao građevinska firma.

Ugovor je potpisan na svečanosti 22. marta 2018. godine, pale su reči hvale i obećanja: Francuzi se protokolarno raduju što će raditi u Beogradu, na aerodromu koji je u 2017. imao preko 5,2 miliona putnika (uz prosečnu zaradu od skoro 6 evra po putniku) i što će ga priključiti paleti aerodroma kojima upravljaju širom sveta. Vlada se radovala još više jer je predstavljena matematika fantastična: Srbija bi trebalo da dobije 500 miliona evra "u kešu" na jesen kada partner bude uveden u posed, a kroz investicije u izgradnju "novih kapaciteta" i "dividende" Srbiji bi trebalo da pripadne još milijardu evra i na koncu 2043. godine dobije vazdušnu luku kojom će godišnje putovati preko 15 miliona putnika!

Eh, ko će se za 25 godina sećati kakva su bila osećanja u Srbiji, ko će tada vladati Srbijom i šta će uopšte biti...

Uglavnom, Francuzi koji su se proslavili kao građevinska firma treba da unaprede "Teslu" koji je prošlu godinu završila sa profitom od skoro 30 miliona evra, a da bi se najavljeni planovi ispunili, aerodrom bi naredne dve decenije trebalo da utrostruči godišnji profit.

Danas sa "Nikole Tesle" avioni u proseku sleću i poleću na svakih 9 minuta, u prošloj godini kao i u 2016. bili je nešto preko 58 hiljada letova sa i na ovaj aerodrom, a francuska budućnost i vizija bi to trebalo da utrostruče da bi se ispunila obećanja koja srpska vlada daje svojim građanima u danima kada ulazi u ovaj posao ustupanja nacionalnog resursa stranoj privatnoj kompaniji.

Kao i ranije oko posla sa kompanijom Etihad, deo stručne javnosti koja nema pristup medijima sa nacionalnom frekvencijom i pokrivenošću, skeptičan je kada je ovaj aranžman u pitanju i sumnja da Vlada daje mnogo više od Aerodroma "Nikola Tesla" – ne bi partneri obećavali tolika ulaganja da sami ne vide odličnu zaradu.

Zbog toga se zahteva od Vlade da objavi ugovor sa partnerom iz Francuske, ali Vlada to odbija pozivajući se na klauzule o poverljivosti baš kao i u ranijim slučajevima kada je sklapala ugovore sa Etihadom ili one za projekat "Beograd na vodi".

Vlada je pod pritiskom javnosti bila objavila deo ugovora sa Etihadom, ali je i tada odbila da objavi finansijski deo aranžmana: na sreću, procurili su u javnosti i ti delovi, i danas, pet godina od započinjanja tog posla, vidi se da su slutnje javnosti bile opravdane: Srbija je kroz različite olakšice i državnu pomoć uložila ogroman novac u kompaniju koju je dala stranom partneru na upravljanje, i danas imamo nacionalnu avio-kompaniju sa neizvesnom budućnošću upravo na nivou na kom je bio JAT u vreme kada ga je vlada Aleksandra Vučića likvidirala.

Nišlije bi mogle da se zapitaju kako to da Vlada ne da bar deset odsto "Konstantinu" od sume koju je uložila u zajedničku firmu sa Arapima?

Etihad i Er Srbija su u velikim problemima, kompanijom upravlja v.d. direktora i pitanje je da li će kompanije uprkos svemu postojati u ovom obliku od leta 2018. godine, kada bi trebalo da se obnovi ugovor sa parterom iz UAE. Ono što se sad vidi jeste da je usluga smanjena,

Foto: Sava Radovanović/ Tanjug

da su cene zadržane, da neće biti kupljeni avioni koji su gromoglasno bili najavljeni u jesen 2014. i tako dalje.

Pored toga, Er Srbija je u 2017. prevezla manje putnika nego 2016. i pitanje je da li može da izdrži nalet ozbiljne konkurencije jednom kada aerodromom krene da upravlja Vansi, koji će teško imati razumevanja za "nosioca zastave".

Ukratko i jednostavno: ništa ne govori, osim reputacije partnera, da će ono što Vlada obećava biti ispunjeno, odnosno možda će i biti ispunjeno, ali da uz to što se govori partner dobije i mnogo šta drugo što javnost sada nije u stanju da vidi ili sazna.

Znak da se nešto u tom smislu "valja iza brega" jeste i "otimanje" aerodroma u Nišu jer je teško razumeti da nešto što je dobro i što ima budućnost mora da pripadne Vladi, koja se u isto vreme odrekla upravljanja mnogo razvijenijeg i lukrativnijeg aerodroma. Jednostavno, kako da verujemo da će Vlada dobro upravljati "Konstantinom" kada sama priznaje da ne može da upravlja "Teslom" tako da se on razvija?

NEKE ČINJENICE

Da čuvanje poslovnih tajni nije jedino zbog čega se kriju ugovori o koncesiji "Nikole Tesle" pokazuju i neke odluke Vlade i uprave aerodroma u periodu od objavljivanja izabranog koncesionog partnera do potpisivanja prvog ugovora u martu 2018.

Potezi uprave Aerodroma i neki potezi Vlade kao najvećeg akcionara govore da je za budućeg partnera pripreman teren koji bi trebalo da mu donese bolje uslove za budući razvoj ovog preduzeća. Aerodrom je, pre nego što je potpisan ugovor, isplaćivao pojedine vlasnike zemlje u svojoj okolini – samo je za jednu eksproprisanu nepokretnost izvesnom Đorđu Puzanoviću isplaćeno početkom marta 2018. godine 173 miliona dinara tj. oko 1,5 miliona evra.

Do zaključenja ovog broja nismo saznali o kolikoj se nepokretnosti radi, o kolikoj parceli, ali je s druge strane poznato da je Vlada Srbije svojih 4,75 hektara koje je krajem januara unela u vlasništvo "Tesle" procenila na oko 182 miliona dinara u vidu nenovčanog uloga. Zemljište koje je Vlada naknadno pripojila imovini "Tesle" i koje će sutra biti poligon za izgradnju novih komercijalnih objekata – hotela, hangara, parkinga itd. – agencija Adventis real estate d.o.o. je procenila na pomenuti iznos.

Pored toga, Aerodrom bi valjda sad trebalo da dobije i parking na upravljanje, što do sada nije bio slučaj, već je parkingom upravljalo gradsko preduzeće Parking servis, i nijedna vlada ranije nije htela da ga ustupi Aerodromu.

Dakle, u zbiru, budući upravljač dobija ono što sada ima, plus silne hektare oko sadašnjeg Aerodroma, a Vlada preuzima da vodi drugi aerodrom u državi koji sada nije konkurencija "Tesli", ali ipak "odvlači" 300–400 hiljada putnika godišnje. Na ovih 5,2 miliona, ako bi svi sutra prešli na "Nikolu Teslu", to nije dovoljno da partner isplati državi ono što se navodno obavezao i da u periodu od 25 godina uloži još preko 700 miliona na ovo što dobija, plus da isplaćuje godišnji deo profita.

Argumentacija koju je ova vlast koristila u prethodnim inicijativama, takođe megalomanskim – a i sada je ovaj aranžman sa Francuzima prezentovan kao nešto mnogo veliko, najbolje u regiji i svakako bolje od onoga što imaju Hrvati na Aerodromu "Franjo Tuđman" u Zagrebu (sa kojeg leti 15-ak hiljada letova manje po godini) – da Srbija sigurno dobija, ovde je dodatno naglašena. Jedino što kvari sreću Vladi jeste činjenica da se ugovor krije, odnosno da se ne želi objaviti koje su, stavka po stavka, obaveze Srbije u narednih 25 godina.

U atmosferi povišenih osećanja zbog tenzija oko Kosova i Metohije, čini se da Vlada koristi momenat da se ispod radara provuče neka velika stvar, pa da docnije ni sami ne znamo šta se to dogodilo. Ipak, javnost kvari planove, ma kako bila marginalizovana i rascepkana: nešto novinari, nešto građani u protestu, možda na koncu i saznamo pravu sliku onoga što je planirano da se radi sa vazdušnim saobraćajem u Srbiji.

Za građane je važno koliko dajemo, koliko dobijamo, šta nam pripada na kraju i, posebno važno, koja je cena usluge te da li ćemo ići u Temišvar ili Tuzlu ako želimo jeftinije letove. Naravno, oni koji uopšte mogu da lete. ¶

SLOBODAN GEORGIJEV

Srpska pomoć nemač

"Ono zbog čega se mi bunimo je sledeće: došao je neko ko radi, u suštini, istu stvar kao i mi, i vi to hoćete da subvencionišete. Umesto da subvencionišete srpske proizvode u Srbiji koji bi mogli da imaju nesrazmeran prihod u odnosu na troškove, vi ste odlučili da efektivno subvencionišete proizvode tuđe države"

Kada neko sa svojih 30 godina života ima IT firmu sa 70 zaposlenih, kada već devet godina uspešno prodaje svoje programerske usluge velikim zapadnim kompanijama, razvije sopstveni softver koji kupce nalazi preko svog poslovnog ogranka u San Francisku, postigne veliki uspeh isključivo zahvaljujući svom znanju, upornosti i sreći, onda mora biti da je veoma ljut kad država Srbija dodeli devet i po miliona evra subvencije ogromnoj stranoj kompaniji da u istoj oblasti započne biznis, pod izgovorom da će zaposliti 500 radnika, od toga 200 programera. Mladi, nezadovoljni čovek je IT inženjer Nenad Milanović, diplomac Fakulteta tehničkih nauka u Novom Sadu, vlasnik firme *Coing*, koja je članica *Vojvodina ICT Clustera* (VOICT), zatim više pravnih lica u Sjedinjenim Američkim Državama i Velikoj Britaniji, kao i softvera *Clockify* koji je našao svoje mesto na surovom IT tržištu; kompanija koja bi u Srbiju da dođe "na gotovo" je nemački gigant *Continental AG*, ovde veoma poznat po svojim najprodavanijim proizvodima – automobilskim pneumaticima.

Pre nešto manje od godinu dana IT zajednica u Srbiji se složno usprotivila nameri Ministarstva privrede da se dodele subvencije britanskoj softverskoj kompaniji Endava, sa istim izgovorom – zapo-

ćkoj privredi

Fotografije: Marija Janković

šljavanje u sektoru gde nema nezaposlenih. Rezultat protivljenja je bio da je taj aranžman ostao nerealizovan, a Komisija za kontrolu državne pomoći promenila je uredbu i izbacila mogućnost da se IT delatnost subvencioniše. Međutim, ovog marta se saznalo da je pomenuto ministarstvo spremno da dodeli subvenciju od 9.500.000 evra firmi *Continental Automotive d.o.o. Novi Sad* koju je u julu prošle godine registrovala nemačka centrala kompanije Kontinental.

Zanimljivo je da je novosadski ogranak Kontinentala 3. oktobra 2017. promenio pretežnu delatnost iz računarskog programiranja u inženjersku delatnost i tehničko savetovanje, i time se kvalifikovao za državnu pomoć i to baš u Novom Sadu, gradu koji sa više od 70 firmi godinama prednjači u srpskom IT sektoru. "Jedino što je različito između Beograda i Novog Sada je broj programera po glavi stanovnika", kaže za "Vreme" Nenad Milanović i dodaje: "Svi počinju sa uslugama i svi mi maštamo da napravimo proizvod. Mnogo ljudi se trudi da dostigne taj stepen razvoja da im firma bude proizvodno orijentisana, da potpuno izbaci usluge iz svog portfolija. Dostići taj nivo je nešto što zahteva dosta vremena, znanja i sreće."

"VREME": Kakav je odnos ova dva grada po obimu posla?

NENAD MILANOVIĆ: Ne znam makroekonomske parametre, koliko se novca sliva u Beograd, a koliko u Novi Sad. Verovatno, slično kao po broju programera, više novca je u Novom Sadu u odnosu na broj stanovnika. Kad tako posmatramo proporcije Novi Sad je u prednosti. Zasićenost tržišta je, po meni, povoljnija za lokalnu ekonomiju u Novom Sadu nego u Beogradu.

Šta se dešava u IT sektoru u drugim srpskim gradovima?

U Nišu, takođe, ima dobrih firmi, ima kvalitetnih profesionalaca koji su aktivni u IT zajednici, pišu blogove, dele znanje. Ima ih i u Čačku, svuda ima pametnih ljudi koji hoće da uče, nije ova industrija centralizovana. A s obzirom na to da smo svi izvozno orijentisani nije ni bitno da li ste u Novom Sadu ili Čačku. Tako da svi imaju jednake šanse na internetskom tržištu.

Možete li da pojasnite koga i šta predstavlja *Vojvodina ICT Cluster*?

To je prvo udruženje IT firmi u Srbiji osnovano 2010. koje broji 32 članice, a ukupan broj ljudi koji rade u firmama članicama je oko 3500. To su uglavnom novosadske firme, ali ih ima i iz Subotice i Beograda. Niko nije limitiran, svako može da se pridruži VOICT-u, nebitno iz kog grada. Klaster se finansira delom od članarine, a delom od međunarodnih projekata.

Kako VOICT gleda na odluku Ministarstva privrede da dodeli nemačkoj firmi *Continental Automotive* subvenciju od 9.500.000 evra?

Ja sada govorim u svoje lično i ime svoje firme, uostalom, i pismo koje sam poslao upravi Kontinentala slao sam u svoje ime. Radi se o tome što svi mi živimo od usluga, kao što sam već napomenuo, što znači da mi prodajemo svoje vreme za novac. Dakle, ako imaš deset inženjera zaposlenih na projektu, to je 40 sati nedeljno puta deset ljudi, što iznosi 400 radnih sati. Ako naplatiš 20 dolara svaki sat, tvoj prihod je 8000 dolara. To je klasičan autsorsing model.

Rezultat našeg rada može da bude i neki gotov proizvod koji mi šaljemo stranoj kompaniji koja nas je platila. Ta kompanija ima potpunu slobodu da taj proizvod patentira u svojoj državi, da tamo stvori prodajnu infrastrukturu, da generiše prihode i, na kraju krajeva, plati porez državi u kojoj je registrovana. Dalje, firma koja je nas iznajmila ima potencijalnu šansu, i dalje je to lutrija, i dalje je to sreća da li su uradili pravu stvar ili ne, da taj proizvod koji smo mi napravili za desetak hiljada dolara proda za milione dolara. Ta, u teoriji, ogromna, potencijalna milionska dobit je nelinerno povećana u odnosu na ono što mi kao linearni biznisi možemo da ostvarimo.

Hoćete da kažete da je margina vaše zarade i drugih IT firmi u Srbiji, kad su u pitanju usluge, relativno fiksirana?

Fiksirana i vrlo proporcionalna. Tačno se zna koliko možeš da zaradiš po jednom čoveku. Tu ima vrlo definisan maksimum koji je određen tržišnim uslovima u Srbiji. Jedini put rasta u takvom biznis modelu je povećanje broja ljudi – što veći broj ljudi, to su veći potencijalni prihodi, ali vrlo linearno. I ne možeš da imaš beskonačno mnogo ljudi.

Kakve sad koristi Srbija ima od našeg posla? Ne mnogo. Ima nekoliko hiljada zaposlenih, plaćene poreze i doprinose na plate, mi generišemo neku dobit koja je ograničena. Koja je tu paralela sa Kontinentalom? Oni imaju centralu u Nemačkoj, tamo imaju uknjiženu svu intelek- »

”Srbija, koja nudi usluge softverskog inženjeringa svetu, biće konkurentna dokle god smo, u manufakturnom smislu, jeftiniji od drugih zemalja koje su na sličnom stepenu razvoja. Plate u IT sektoru već stalno rastu i mi to, i dalje, shvatamo kao fer tržišnu igru. Sve ide gore, to nije nikakav problem, raste i naša cena rada koju strani klijenti plaćaju. Ali, jednog dana će dostići taj plafon do kog mi možemo da idemo. Onda ćemo mi da budemo preskočeni u korist istoka. Ukrajina je poskupela kao i mi, Poljska je postala skupa, oni su deo EU, Rusi su sve skuplji, tako da smo evropsku klijentelu skoro doterali do cenovnog plafona. Sada klijenti gledaju prema Turskoj i Aziji”

tualnu svojinu u vezi sa softverima koje su do sada napravili. Svi prihodi od softvera koje generišu vode se u knjigama te nemačke korporacije. Niko ne zna gde su oni napravili svoje proizvode, da li u Ukrajini, Srbiji ili Nemačkoj. U suštini, to nije ni bitno. Za svu dobit oni plaćaju poreze u Nemačkoj.

Recimo da oni nemaju dovoljno ljudi – imaju 1000 inženjera, fali im još 500. Imaju dve opcije: da angažuju neku od konsultantskih kuća, poput moje ili neke druge u Srbiji, i plate nedostajuću radnu snagu, ili da, ono što su odlučili da urade, dođu u Srbiju, otvore svoju kancelariju, direktno zaposle ljude i rade istu stvar. Zbog tržišnih uslova, to je možda dobra ideja jer je radna snaga ovde jeftinija, a jednako je kvalitetna. Posledica takvog poslovanja u Srbiji je uvek ista: svakog dana ili svake nedelje proizvod tog rada završava u Nemačkoj. Sama činjenica da se u Srbiju neće slivati više novca nego što je ovde potrebno za troškove, plate, zakupe i ostalo, govori da Srbija nema nikakav makroekonomski benefit od svega toga. Mi smo izvozom tog intelektualnog proizvoda u Nemačku sebi automatski ukinuli šansu da ta firma koju su oni osnovali u Srbiji potencijalno ostvari milionske prihode koji su nesrazmerni rashodima, i da se ta razlika ovde oporezuje. To se nikada neće desiti. To je poenta.

Ono zbog čega se mi bunimo je sledeće: došao je neko ko radi, u suštini, istu stvar kao i mi, i vi to hoćete da subvencionišete. Umesto da subvencionišete srpske proizvode u Srbiji koji bi mogli da imaju nesrazmeran prihod u odnosu na troškove, vi ste odlučili da efektivno subvencionišete proizvode tuđe države. Time što ste im ovde dali praktično besplatnu radnu snagu, vi ste, u stvari, uložili u proizvode koji se prodaju iz Nemačke. Njima ste napravili ogromnu dodatnu vrednost.

Vi, zapravo, nemate ništa protiv da Kontinental dođe ovde i svojim novcem finansira svoje poslove?

Apsolutno ništa protiv. Pa, stalno dolaze ljudi. Ja stalno pomažem firmama koje dolaze. Oni se uvezuju, ulaze u Klaster, pa im mi pomognemo oko pravnih stvari, ugovora. Postoji jedna potpuna otvorenost zato što ima posla za sve. Imam firmu od 2009. i nikad mi se nije desilo da budem na istom tenderu sa nekom firmom iz Srbije. Kad dajem ponudu za poslove u Americi ili Britaniji, nikada moji suparnici nisu predstavnici neke firme iz Srbije. To su, uglavnom, Indijci, Ukrajinci. Srpske firme nikada efektivno nisu konkurencija jedna drugoj.

U našoj industriji atmosfera je vrlo inkluzivna – ljudi stalno besplatno dele znanja, mentorišu i pomažu jedni drugima. Ja stalno zovem nekog da nešto pitam i svi mi nesebično sve govore. Iste stvari i ja radim. Mogu sutra da pozovem vlasnika firme koja je deset puta veća od moje i da ga pitam nešto o njegovoj prodajnoj strategiji, što bi većina drugih industrija smatrala za poslovnu tajnu, on bi mi sve rekao. Nula sujete. Ali kada nas država ne tretira jednako, onda imamo problem. Mi smo mislili da smo to već raščistili u slučaju Endave. Ostali smo pod utiskom da je to tada rešeno, da je država to razumela i da se to više neće ponoviti.

Kontinental tvrdi da oni planiraju da u Srbiji urade baš ovo o čemu ste vi govorili: da naprave razvojni centar koji će proizvoditi softvere koji će, možda, moći višestruko skuplje od troškova da se prodaju u inostranstvu.

Mogu da vam nabrojim gomilu argumenata koji govore da to nije istina. Da biste krenuli da pravite prodajnu infrastrukturu za neki softver morate na državnom nivou da imate zakone koji regulišu autorska prava na softver, morate da imate jednostavne zakone o deviznom poslovanju. To su sve neki standardi poslovanja koje Srbija, nažalost, iako ja to ne volim da priznam, još uvek nema. Mi još uvek nemamo zakonski okvir da podržimo distributivne planove za bilo kakav softver. To je Kontinentalu jedna velika prepreka zbog čega oni to stvarno ne mogu da urade.

To, onda, znači da ni vi niste svoje softvere zaštitili u Srbiji?

Ja sam ih zaštitio u Kaliforniji. Bio sam prinuđen da sve to uradim u Americi jer ovde još uvek nema te prakse.

Onda dolazimo do toga da, ako ste već svoj proizvod zaštitili u Kaliforniji gde imate svoju firmu, tamo plaćate poreze za tu potencijalnu veliku dobit. U Srbiji i dalje radite na nivou usluga.

Tako je. Registrovani smo tamo samo zato što su zakoni o deviznom poslovanju mnogo efikasniji. U Kaliforniji su poreske stope drastično veće nego u Srbiji, ali mi smo, prosto, prinuđeni da tamo radimo. Mi sada koristimo prednosti američkih zakona i platnog prometa, ali nismo došli u Srbiju i rekli: e, ajde nam subvencioniši-

te nešto što ćemo mi iz Amerike da prodajemo. Samo se radi o tome da želimo da imamo isti tretman. Mi smo sa svojom američkom firmom mogli da dođemo i kažemo: sad ćemo da otvorimo 100 radnih mesta, dajte i nama isti formular koji ste dali Kontinentalu da i mi popunimo. Jednostavno, nismo to uradili. Niko to nije uradio, nikome to nije palo na pamet. Samo strancima to pada na pamet.

Da li vi pouzdano znate namere Kontinentala u Srbiji ili samo pretpostavljate?

Ne mogu da tvrdim, ali mogu da pretpostavim. Kad bih imao priliku za TV debatu sa njima, da im postavim pet pitanja, na osnovu njihovih odgovora mogao bih da budem precizniji.

Niste još uvek stigli do debate, ali ste im poslali pismo. Da li su vam odgovorili?

Nisu. Ja sam, na svoju inicijativu, poslao dopis centrali Kontinentala. Napisao sam im da ovo što pokušavaju da urade u Srbiji meni deluje kao da nije po pravilima poslovanja Evropske unije. Uradio sam to poučen iskustvom kompanije Epl u Irskoj. Radi se o tome da je Irska dozvolila Eplu razne pravne konfiguracije da bi stimulisali svoju ekonomiju i dovukli Epl po svaku cenu u svoju zemlju. Nekoliko godina kasnije, Evropska komisija je zaključila da je država Irska nelegalno dala poreske olakšice Eplu koje nisu u skladu sa evropskim zakonima o zaštiti konkurencije i naterala Epl da plati razlike u porezu za sve godine unazad. Radi se o milijardama. Ja sad ne znam da li je Kontinental obavezan da u Srbiji prati evropska pravila. Da je to firma iz SAD, bila bi u obavezi da radi po američkim zakonima. Ranije je bilo zloupotreba, pa su rekli da sve američke firme koje posluju u inostranstvu moraju da posluju po američkim zakonima, a ne lokalnim.

Ministarstvo privrede je zvanično potvrdilo da je Kontinentalu odobrena subvencija. Kako se vama čini: da li su vlasti spremne da sprovedu ovaj podsticaj do kraja?

Mislim da je ovde problem što oni ne poznaju razliku između izvoza softverskog koda koji ide kroz internet, gde nema kamiona, nema carina, i izvoza papuča ili šrafova ili čega god što kompanije koje su ovde došle izvoze.

Zbog čega država subvencioniše tržište koje, već ionako, dobro posluje? Nema nezaposlenih programera.

Ne znam. Mi smo rekli da je to nepotrebno. Više puta smo izgovorili da to nama ne treba, da mi možemo sami, da nam ne trebaju nikakve subvencije i da bi bilo najbolje da država ništa ne pokušava da nam pomogne, i sve će biti dobro. Zašto država insistira da nam pomogne, a istovremeno nam odmaže, pojma nemam.

Iz čitavog ovog posla mogu da profitiraju programeri, ne vlasnici firmi kao što ste vi. Cena rada programera će se povećati jer uz subvenciju Kontinental može da ponudi bolju platu, pa ćete vi ili izgubiti svoje radnike ili ćete morati da im date veće plate, što će vam povećati troškove.

To će se sigurno desiti. Međutim, dugoročno gledano, postoji ozbiljniji problem. Srbija, koja nudi usluge softverskog inženjeringa svetu, biće konkurentna dokle god smo, u manufakturnom smislu, jeftiniji od drugih zemalja koje su na sličnom stepenu razvoja. Plate u IT sektoru već stalno rastu i mi to, i dalje, shvatamo kao fer tržišnu igru. Sve ide gore, to nije nikakav problem, raste i naša cena rada koju strani klijenti plaćaju. Ali, jednog dana će se dostići taj plafon do kog mi možemo da idemo. Onda ćemo mi da budemo preskočeni u korist Istoka. Ukrajina je poskupela kao i mi, Poljska je postala skupa, oni su deo EU, Rusi su sve skuplji, tako da smo evropsku klijentelu skoro doterali do cenovnog plafona. Sada klijenti gledaju prema Turskoj i Aziji.

Kad mi u manufakturnom smislu postanemo skuplji, samo će da nas zaobiđu svi prihodi što se tiče konsalting usluga, a kad se budemo okrenuli i pitali se gde su nam oni proizvodi o kojima smo na početku pričali, onda ćemo se zamisliti: uh, pa mi nemamo nikakav proizvod da izvozimo, a preskupi smo za konsalting, i šta ćemo sad? U tom trenutku mi ćemo efektivno biti kolonizovani. Može da dođe da nam radi ko šta hoće. Dakle, dugoročno gledano, nestimulisanje proizvoda, a stimulisanje autsorsinga dovodi do ogromnog makroekonomskog problema.

Mi smo toga odavno svesni, zato pravimo proizvode. Ja odavno znam da će, kad-tad, moj kraj u autsorsingu doći. Kad se to bude desilo, kad Amerikanci i Britanci ne budu hteli da rade sa mnom zato što sam skup, ako u tom trenutku ne budem imao spreman proizvod moći ću samo da odem i tražim drugi posao. Država ovakvim potezima samo ubrzava taj kraj.

Programere i IT stručnjake bije glas da su nezainteresovani za politiku, da ne glasaju, da su fokusirani samo na svoj posao i struku, a kad ih država ovako stisne onda kukaju na nju. Da li smatrate da svi vi, kao članovi ovog društva, ipak morate da živite politički život, da se zainteresujete šta se dešava u vašoj državi i lokalnoj zajednici?

Ovo je lekcija. Ja ne znam da li ja imam potrebne talente da se time bavim, ali u svakom slučaju svako treba da se aktivno uključi u život koji nas okružuje. Mi smo odlučili da se do kraja borimo protiv ovih subvencija. Zaista nam je svima ovo dobra lekcija. ¶

RADOSLAV ĆEBIĆ

Profit napred, ostali stoj

Kako "Vreme" saznaje, razvoj rakete "Alas" za Ujedinjene Arapske Emirate započet 2013. nije završen, niti se zna kada će biti. Emirati su dali avans od 30 miliona dolara i obezbedili se bankarskom garancijom, a na ovom projektu zajedno rade SDPR i privatna firma EdePro. Prema našem izvoru, naručioci hoće da raskinu ugovor – u tom slučaju moguće je aktiviranje bankarske garancije, ali i opcija da firma Earth iz UAE preuzme EdePro. A "Alas" je najavljen kao projekat koji će oživeti zemunski Teleoptik žiroskopi i u koji je Srbija investirala 6,9 miliona evra

Trgovina oružjem oduvek je bila tajnovit posao, ali sama činjenica da je broj firmi koje su u Srbiji registrovane za trgovinu naoružanjem i vojnom opremom sa 185 u 2016. porastao na 213 u 2017. godini ukazuje da se radi o veoma profitabilnom poslu. I to nije sve – u zemlji postoji još 55 kompanija koje se bave proizvodnjom naoružanja i vojne opreme, od kojih su 42 privatne.

Srbija spada među države koje najviše poštuju međunarodne propise kada je reč o trgovini oružjem. Međutim, ova vrsta posla nikad ne može da bude sasvim čista jer se ne može znati ko će biti krajnji korisnik i da li će oružje i druga vojna oprema biti preprodati nekom trećem, državi pod embargom ili terorističkom pokretu. A takvih slučajeva je bilo.

"ALAS" I LOV U MUTNOM

"Naš 'end user' sertifikat (o krajnjem korisniku) jedan je od najtransparentnijih u svetu", kaže za "Vreme" kapetan bojnog broda u penziji Nikola Lunić, bivši vojni obaveštajac. "Poštuju se svi propisi, sertifikati i dozvole. Međutim, ne pratimo doslovno sporazum UN o trgovini oružjem, a odnosi se na to da, ako i imamo saznanja da oružje završava u trećim zemljama, ne reagujemo. Naše službe ne interesuje šta se dešava posle."

Lunić smatra da se to dešava zbog toga što je profit postao važniji od državnih i nacionalnih interesa zemlje, te da sa na tome, izgleda, bazira i spoljna politika:

"A to je zato što sektorom za materijalne resurse Ministarstva odbrane rukovodi Nenad Miloradović, koji je, u suštini, trgovac oružjem: on se tako i ponaša, a ne kao državni službenik", konstatovao je Lunić.

Sagovornik "Vremena" je podsetio na do sada nerazjašnjen slučaj otmice, a kasnije i pogibije dvoje srpskih diplomata u Libiji, odnosno na reči tadašnjeg premijera Aleksandra Vučića da je "jedan od mogućih motiva otmice poslovi sa oružjem". Lunić kaže i da je 2013. godine tadašnji zamenik ministra odbrane vlade u Tripoliju Kalid Mohamed Al-Šarif za list "Poli-

Foto: Dragan Kujundžić /Tanjug

Foto: Darko Vojinović /AP

Foto: Darimir Banda /Tanjug/MORS

PONOS I DIKA:
A. Vučić i haubica NORA;
A. Vulin u MIG-u;
Demonstracija oružja
u Nikincima

tika" izjavio da ima nekih ugovora koji nisu realizovani i da postoji "dug nekih u Srbiji prema Libiji". Za Al-Šarifa se posle saznalo da je povezan sa Al Kaidom.

"To je čisti primer kako se naša spoljna politika bazira na profitu, a ne na definisanim nacionalnim interesima", zaključuje Lunić.

On je nedavno izneo podatak da se privatno preduzeće DLS Specijalni sistemi, osnovano 31. marta 2015. godine, pozicioniralo među deset najuspešnijih preduzeća po realizovanim ugovorima iz 2015. i po ugovorenoj vrednosti u 2016. godini, a sve to sa osnovnim kapitalom društva u iznosu od svega 1.000 dinara. Ova firma je veoma brzo postala i jedan od najvažnijih podugovarača preduzeća Borbeni složeni sistemi iz Velike Plane – posebno u proizvodnji samohodne haubice NORA-B52. A nedavno je sa Kiprom sklopljen ugovor o prodaji 24 haubice ovog tipa i osam borbenih vozila "Miloš".

"I bez čaršijskih priča o tome ko je stvarni vlasnik tog preduzeća, postoji osnovana sumnja za trgovinu uticajem što predstavlja ozbiljno krivično delo. Ili – u najmanju ruku – zloupotrebu službenog položaja vršioca dužnosti", kaže Lunić.

A u krugovima koji se bave problematikom vezanom za namensku industriju mogu se čuti priče da iza preduzeća DLS Specijalni sistemi stoji Miloradović i da zato dobija profitabilne poslove kooperacije sa Jugoimportom SDPR na proizvodnji naoružanja. Inače, višecevni bacač raketa – proizvod DLS Specijalnih sistema – postavljen na šasiju kamiona FAP-1830 mogao se videti i prilikom prošlonedeljne posete ministra odbrane Aleksandra Vulina firmi Prva petoletka – namenska; ova firma takođe radi i kao podizvođač za Jugoimportove Složene borbene sisteme.

Jedan od poznavalaca odnosa u ovom sektoru ukazuje i na podatak da je u Vojnotehničkom institutu (VTI) kopirana i izneta silna dokumentacija, uglavnom vezana za projekte topova, a da niko ne istražuje gde je to završilo. Birokratskim odnosom i nemarom države VTI postepeno ostaje bez kadrova – oni prelaze u privatne kompanije gde su im ponuđeni bolji uslovi, a sa sobom nose i ono što su radili na pojedinim projektima. To nije čudno, jer ako mladi inženjeri u VTI imaju platu od 50.000 dinara, a neko im ponudi 3-4 puta veću – naravno da će otići. Takođe, ne čudi onda ni to što je sve više privatnih firmi koje počinju da se bave proizvodnjom naoružanja i vojne opreme.... Takvu poražavajuću situaciju po vojsku priznaju i ljudi iz vrha Ministarstva odbrane dok nemoćno sležu ramenima, pošto im propisi onemogućavaju da stručnjacima podižu plate i tako ih zadrže.

Kao primer lošeg državnog projekta, izvor "Vremena" navodi i slučaj famozne rakete "Alas", koja se pravi za Ujedinjene arapske emirate (UAE) od 2013. godine, a da još njen razvoj nije završen, niti se zna kada će biti. A ta država je dala avans od 30 miliona dolara i obezbedila se bankarskom garancijom. Na tom projektu zajedno rade SDPR i privatna firma EdePro. Prema tom izvoru, Emirati hoće da raskinu ugovor, što onda otvara razne mogućnosti, u prvom redu aktiviranje bankarske garancije, ali i opciju da firma Earth iz UAE, koja je u ime države potpisala ugovor preuzme EdePro, pa preko njih da obavljaju razne finansijske operacije i transakcije. A "Alas" je najavljen kao projekat koji će oživeti zemunski Teleoptik žiroskopi, u koji je država potom investirala 6,9 miliona evra....

Kada su u pitanju privatne firme koje se bave izvozom naoružanja, u vrhu onih sa najvećim prometom je tradicionalno Partizan tech Slobodana Tešića, jednog od najvećih trgovaca oružjem u regionu, ali u vrh naglo izbijaju Krupnik (prvi po izvozu u Saudijsku Arabiju) i posebno »

Kapetan bojnog broda Nikola Lunić

Svi paradoksi politizacije

Ilustrujući "štetno delovanje trgovca oružjem na funkciji vršioca dužnosti pomoćnika ministra", kapetan bojnog broda u penziji Nikola Lunić ukazao je i na smenu načelnika Uprave za infrastrukturu pukovnika Milorada Đokića zbog toga što je odbio potpisati saglasnost Ministarstva odbrane za sada već čuvenu bespravnu gradnju kafane na Pančićevom vrhu – reč je o zoni od posebnog značaja za Vojsku Srbije pošto se tamo nalazi radarska stanica.

On je upozorio i na činjenicu da je došlo do politizacije razvoja, opremanja i modernizacije Vojske Srbije, jer se politizuje Glavni vojnotehnički savet, koji treba da definiše taktičko-tehničke zahteve za određena sredstva.

"Jedan od najvećih paradoksa je da se vežbe izvode sa sredstvima u razvoju, koja ne opituje Tehničko-opitni centar (TOC) po zahtevima tog Saveta. I onda načelnik Generalštaba Ljubiša Diković, koji je po funkciji na čelu Saveta, izjavljuje da će Vojska biti jača sa novim sredstvima, čime direktno ruši kredibilitet TOC, jer implicira da ta sredstva moraju 'proći'", kaže Lunić.

GIM čiji vlasnik je, prema navodima iz više izvora, u bliskim poslovnim odnosima sa ocem jednog visokog državnog funkcionera (ne preziva se Vučić). U vrhu izvoznika oružja su i firme Tehnoremont, Uni Global, Eling i već pomenuti DLS Specijalni sistemi.

KIPARSKI POSAO

Inače, procedura dobijanja dozvola za izvoz oružja veoma je komplikovana. Potrebno je dobiti saglasnost tri ministarstva – odbrane, unutrašnjih poslova i trgovine, kao i Bezbednosno-informativne agencije. Već samim tim lako je zaključiti da su moguće razne privilegije za neke, ili "sankcije" za one koji su manje podobni.

Kada je u pitanju posao s Kiprom (prodaja 24 haubice NORA-B52 i osam borbenih vozila "Miloš"), izvor "Vremena" iz Ministarstva odbrane tvrdi da je novac uplaćen pre Nove godine, ali da je bila čudna činjenica što je ugovor potpisao ambasador u Nikoziji Marko Blagojević, što znači da ga je praktično sklopila Vlada Srbije, a ne izvoznik i proizvođač haubica.

"Kad izvoznik ugovori posao, onda ne plaća PDV, oslobođen je toga. Međutim, pošto je Vlada ugovarač sa SDPR, onda mora sama sebi da plati PDV. Kipranima se PDV nije mogao zaračunati jer bi to povećalo ugovorenu cenu, i onda su nađena sredstva, formalno je plaćen PDV, pa se posle izvoza čeka njegov povraćaj", navodi taj izvor.

Govoreći o poslu s Kiprom i činjenici koju je prezentovao Lunić – da je posao sklopljen bez tendera i da se time krše propisi Evropske unije, ovaj izvor konstatuje da je to problem Kipra i EU, a ne Srbije. Ipak, ukazuje i na činjenicu koja je kod nas prećutana – i Srbija je kupovinu devet Erbasovih helikoptera H-145 sklopila bez ikakvog tendera, a nije poznata ni cena čitavog posla, jer je sve proglašeno državnom tajnom. To sve ostavlja prostor za razna nagađanja i nedoumice. A potpisivanju ugovora prisustvovali su i francuska ambasadorka i nemački ambasador.

Nedoumice se javljaju i povodom novog zakona koji treba da omogući privatizaciju fabrika namenske industrije do 49 odsto vlasništva. Konkretno: ko će ih kupiti i neće li možda doći strane firme i uložiti pare stečene na nepoznat način, te da li će iza njih stajati neki naši državljani. Navodno je i prava pozadina protesta sindikata Zastava oružja saznanje da su neki od umešanih u trgovinu oružjem išli u italijansku Beretu da vode pregovore o njihovoj investiciji u kragujevačku fabriku.

Ilustrativan primer brzoplete investicije SDPR je i fabrika municije u Uzićima, koja je konkurencija užičkom Prvom partizanu. Iako je fabrika u Uzićima zvanično otvorena, njeni glavni pogoni još nisu instalirani jer se ispostavilo da je napravljena na klizištu i da zgrada tone. Zbog toga kupljene ključne mašine i oprema belgijske firme New Lachaussee (NLC) nisu ni instalirane. Tako se desila čudna stvar – mašinama ističe garantni rok, a da nisu ni uključene.

I za kraj: fabriku u Uzićima gradio je PMC inženjering – ćerka firma Jugoimporta SDPR. Ista firma dobila je i posao rekonstrukcije Trga Slavija, kao i Obilićevog venca i uradila je to kako je uradila.¶

DAVOR LUKAČ

Iako je fabrika municije u Uzićima zvanično otvorena, njeni glavni pogoni još nisu proradili jer se ispostavilo da je napravljena na klizištu i da zgrada tone. Zbog toga kupljene ključne mašine i oprema nisu ni instalirane. Tako se desila čudna stvar – mašinama ističe garantni rok, a da nisu ni uključene. Inače, fabriku u Uzićima gradio je PMC inženjering – ćerka firma Jugoimporta SDPR. Ista firma dobila je i posao rekonstrukcije Trga Slavija, kao i Obilićevog venca i uradila je to kako je uradila

TEOFIL PANČIĆ

Politika počastvovanja

Besmisleno je zgražavati se nad Dragicom Nikolić kao "počasnom umetnicom" ili Miloradom Vučelićem kao laureatom za životno delo: to su počasti po meri današnje Srbije

Godina je 1990, možda i 1991, Nikolić Tomislav i Dragica, još onako pomalo provincijski ukočeni i smerni u susretu s velikom varoši, stoje na kalemegdanskom vidikovcu, Dragici vetar mrsi nestašne natapirane uvojke, a Tomislav joj ćućori: "Vidiš, Draginja, I have a dream: jednog dana, sve će ovo biti naše! I stanovaćemo u kući iz bajke usred guste dedinjske šume! A onamo niz Savu će da imamo lepu vikendicu! A ja ću da budem predsednik države! I ljubiću se muški s jednog Putina, koji će isto da bude predsednik države, ali mnogo veće! I će se slikamo s jednog mršuljavog crnca koji će neko vreme da bude najjači čovek na svetu! A ti ima da budeš čuvena dobrotvorka, pa još i počasna članica Udruženja likovnih umetnika Srbije!"

Dragica ćuti, smeška se zagonetno, milo joj sve što čuje, ali opet i misli kako je njen zevzekasti Tomislav pravi zanesenjak, kad krene da sanjari ne ume da stane: ajd' i to za predsednika, i za vikendicu, i za dedinjsku rezidenciju i za crnca i sve po redu, ali da će ona jednog dana kad njen Tomislav postane neko i nešto da bude priznata likovna umetnica, pa makar i počasna – što je mnogo, mnogo je...

Ipak, znao je čiča Toma šta govori tog vetrovitog dana, objašnjavajući ženi zašto je odlučio da batali komunalu i da se upusti u bavljenje politikom. Stvarnost koju mi danas živimo ostvarenje je njegovog sna, njegovog i mnogih njemu sličnih, a mi smo u tom snu zatečeni i zatočeni kao sporedna lica, podstanari, sirotinja raja, kmetovi i uslužni bašibozuk. Kao nevoljki solidarni finansijeri njihovih opredmećenih fantazmagorija.

Aferica koja prati otkriće portala Kaleidoskop o "počastvovanju" nadobudne ikonorestauratorke Dragice N. članskom kartom ULUS-a, a u znak zahvalnosti naručenog udruženja za njenu finansijsku pomoć (kao da je te pare sama zaradila, ona ili njen muž, kao da nisu naše?!) u neku je ruku pravi znak vremena. Jer, struktura "počastvovanih" u jednom društvu uvek je pravi prikaz tog društva. I govori o njemu sve što bi ono radije da prećuti; samo je potrebno te znakove pored puta pažljivo iščitavati.

U tom istom društvu, takvom kakvo je, to jest, kakvim su ga napravili uz naš pristanak, dopuštenje ili bar neoprostivu nemoć, to je sasvim normalno, a ništa manje nije normalno ni da Vučelić Milorad, lice od ranije odlično poznato organima negonjenja, dobije nekakvu nagradu "za životno delo". Neko će, ogrezao u inerciji ranih godina XXI veka, reći da je to "skandalozno", ali to je koješta. Skandalozno je da Vučelić, takav kakav je, bude direktor i glavni urednik Novosti, štampanog mastodonta u delimičnom vlasništvu države. Ne, zapravo ni to nije skandalozno nego je normalno, a skandalozne su društvene i političke okolnosti u kojima je to normalno. Društveni okvir je taj koji je važan, i moramo da pazimo na to kakav je; kada jednom dopustimo, ili čak pripomognemo, da se postavi fundamentalno pogrešan i nakaradan društveni okvir, bespredmetno je moralisati nad tim šta sve unutar tog okvira džiklja i šiklja.

U vreme kad je bračni par Nikolić sanjario o ULUS-u, a novobeogradski navijački klipeta maštao kako na Rosinanti trijumfalno ujahuje u Viroviticu, Vučelić je Milorad već uveliko bio vidljivi član društvenog establišmenta, mada više onako tercirajući sa strane. Dugogodišnji novinar, urednik, publicista, polemičar, kritičar, levičar, šesetosmaš, Jugosloven, Srbin, marksista-lenjinista, pravoslavac-svetosavac i šta god je već trebalo, tzv. Vučela je bio kao nekakva sveprisutna energija bez hranjive ili grejne moći, lutajuća bengalska vatra raznih ideologija i čaršijskih ideoloških štabova. Sećam ga se dobro iz celih osamdesetih, višekratno sam pokušavao da iščitam njegove dosadne kupusare ("Argumenti protiv neutralnog" i slično), i probijao se bez pravog razloga i motiva kroz njegove borbene, ali nedarovite, isprazne, u osnovi suvoparne članke. Čovek je, naime, beznadežno nedarovit pisac. Ipak, njegova ga je društvena probojnost na koncu dovela u najelitnije medijsko društvo tog vremena, u neponovljivi NIN iz poslednjih "predmiloševićevskih" godina. To je bio uspeh koji je ujedno bio i zla kob: novinar se meri po snazi teksta, a kako jedan do zla boga netalentovani bukač opšte prakse da zablista tamo gde su pisali Tirnanić, Tijanić, Grizelj, Mandić, Vlajčić?! Od toga vajde nije moglo biti. Zato je kanda i Vučelić, nekako u ono isto vreme dok su Tomislav i Dragica sanjarili po Kalemegdanu – ma, zapravo još koju godinu ranije: M. V. je ipak bio jedan od medijskih prvosveštenika epohe propadanja u koju je Srbija oduševljeno jurnula 1987-88. – rešio da se prešaltuje na pravu igru: na *moć*. I da u tome ne bira sredstva. Da služi najgorima, u najgore svrhe, najgorim sredstvima, i ne obaziruć se ni na šta. Od tada nije prestao to da čini: sve sa onoliko, hm, violentnog šarma i probojnosti koliko mu je Bog udelio dok je dežurao po Crvenki. I to je, biće, to njegovo *životno delo*. Pridružujemo se čestitkama.

I to su, te vučele i te dragice, istinski predstavnici društvene elite po meri tzv. vučićevske Srbije. Zato tako izgledaju naše novine i televizije, skupštine i opštine, univerziteti i ulice. *Politika počastvovanja* nije, dakle, eksces i incident, i besmisleno je nad njom se zgražavati: ona je tačno onakva kakva ovakvom društvu pripada. Kome je do bolje elite, neka gradi bolju Srbiju, ovoj je ovako baš potaman. ¶

Mit ili stvarnost

Na čelu Ministarstva unutrašnjih poslova i Bezbednosno-informativne agencije nalaze se visokopozicionirani politički funkcioneri, pa bi iz tog razloga trebalo preispitati modele kontrole onih koji postupaju u predmetima sa koruptivnim krivičnim delima zbog opasnosti političkog intervenisanja i sklanjanja "nepodobnih"

Ima više definicija i vrsta korupcije. Najpoznatija i najprihvaćenija definicija je ona koju je dala Svetska banka, koja korupciju definiše kao zloupotrebu javnih ovlašćenja radi sticanja privatne koristi. Najopasnija vrsta je sistemska korupcija koju stvara sama država lošim zakonskim rešenjima, kao i stalnim odbijanjem da dobre zakone koje je donela dosledno sprovodi i primenjuje.

Poglavlje 23 obuhvata četiri tematske celine koje čine: reforma pravosuđa, antikorupcijska politika, osnovna prava i prava državljana Evropske unije. Dakle, srž poglavlja 23 čini antikorupcijska politika, odnosno efikasna borba protiv korupcije koja predstavlja najozbiljniju pretnju stabilnosti demokratskih institucija i vladavini prava.

Piše: **Nenad Stefanović**

Specijalista za suzbijanje organizovanog kriminala, terorizma i korupcije, UO Udruženja tužilaca Srbije

Foto: Miloš MIškov

INTENCIJA ZAKONODAVCA

Problem borbe protiv korupcije, vezan za pravosuđe, jeste i percepcija društva o korupciji u pravosuđu. Oduvek je postojalo pravilo da onaj koji izgubi spor priča da se to desilo zato što je sudstvo korumpirano i nekompetentno, ali ako takav način razmišljanja postane stav javnog mnjenja, to će biti pogubno.

U cilju efikasne borbe protiv korupcije, Narodna skupština Republike Srbije je tokom 2016. godine donela Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa u suzbijanju organizovanog kriminala, terorizma i korupcije, koji je počeo sa primenom 1. 3. 2018. godine. Navedenim zakonom osnovana su posebna odeljenja viših javnih tužilaštava za suzbijanje korupcije u Beogradu, Kraljevu, Nišu i Novom Sadu, kao i organizacione jedinice Ministarstva unutrašnjih poslova nadležne za suzbijanje korupcije.

Zakonom su određena krivična dela u kojima postupaju posebna odeljenja viših javnih tužilaštava za suzbijanje korupcije. To su taksativno navedena krivična dela protiv službene dužnosti, protiv privrede, protiv državnih organa i protiv pravosuđa. Za najveći deo tih krivičnih dela, do donošenja navedenog zakona, bila je predviđena stvarna nadležnost osnovnih javnih tužilaštava. Dakle, novim zakonskim rešenjima uočljiva je intencija zakonodavstva da se borba protiv korupcije podigne na viši nivo.

Dobre strane ovog Zakona su mogućnost obrazovanja službe finansijske forenzike u posebnim odeljenjima viših javnih tužilaštava za suzbijanje korupcije, obavezno određivanje službenika za vezu u Poreskoj policiji, Upravi carina, Narodnoj banci Srbije, Upravi za sprečavanje pranja novca, Upravi za javne nabavke i drugim državnim organima, a sve radi ostvarivanja saradnje i efikasnijeg dostavljanja podataka tih organa i organizacija posebnim odeljenjima za suzbijanje korupcije.

Formiranje udarnih grupa predstavlja jedan nov institut u našem krivičnom zakonodavstvu, koji se u uporednoj praksi pokazao kao izuzetno koristan u borbi protiv korupcije, jer u sastav udarne grupe mogu ući stručnjaci različitih profila, što je posebno dobro u borbi protiv korupcije, zbog složenosti predmeta i različitim pojavnim oblicima korupcije.

Udruženje tužilaca Srbije pozdravlja donošenje ovog zakona i borbu protiv korupcije. Međutim, moramo da ukažemo na određene nedostatke zakona koji će, po našem mišljenju, uticati na efikasnost borbe protiv korupcije.

"POLITIČKA PODOBNOST"

Rokovi, način postupanja i način službene komunikacije posebnih odeljenja viših javnih tužilaštava i organizacione jedinice MUP-a nadležne za suzbijanje korupcije uređuju se aktom koji zajedno donose ministar nadležan za poslove pravosuđa i ministar nadležan za unutrašnje poslove, što je direktno mešanje drugih grana vlasti (izvršne) u rad tužilaštva kao posebnog državnog organa. Trebalo je da takva odredba propisuje kako taj akt donosi republički javni tužilac.

Bezbednosno proveravanje lica koja vrše funkciju, odnosno obavljaju poslove i zadatke u državnim organima i posebnim organizacionim jedinicama sprovode ministarstvo nadležno za unutrašnje poslove, u svrhu utvrđivanja postojanja smetnji sa stanovišta zaštite javnog poretka i Bezbednosno-informativna agencija, u svrhu utvrđivanja postojanja smetnji sa stanovišta bezbednosti Republike Srbije je takođe problematično i može da uvede kategoriju "političke podobnosti", koja je u davnoj prošlosti bivše države SFRJ bila jedno od merila za izbor tužilaca i sudija. Sporno je da se bezbednosno proveravanje može obaviti bez znanja lica koja se proveravaju, i to pre stupanja na rad, odnosno funkciju, tokom vršenja funkcije, odnosno obavljanja poslova, kao i godinu dana po prestanku vršenja funkcije, odnosno obavljanja poslova. Smatramo da bi to trebalo da bude nadležnost isključivo Agencije za borbu protiv korupcije u okviru njenih nadležnosti.

Na čelu Ministarstva unutrašnjih poslova i Bezbednosno-informativne agencije nalaze se visokopozicionirani politički funkcioneri, pa bi iz tog razloga trebalo preispitati modele kontrole onih koji postupaju u predmetima sa koruptivnim krivičnim delima zbog opasnosti da se politički interveniše i sklanjaju "nepodobni", odnosno oni koji imaju profesionalni integritet.

Državno veće tužilaca isključeno je iz postupka selekcije kandidata za rad u tim posebnim odeljenjima. DVT je, po Ustavu i zakonima, jedini organ koji može da utvrđuje dostojnost, stručnost i osposobljenost nosilaca javnotužilačke funkcije, pa shodno tome ovaj zakon u sebi sadrži potencijalno neustavne odredbe zato što odluku o dostojnosti donose bezbednosne službe, a viši javni tužilac o stručnosti i osposobljenosti kandidata za borbu protiv korupcije.

Viši javni tužilac postavlja rukovodioca posebnog odeljenja na osnovu diskrecionog ovlašćenja, što predstavlja potencionalno opasnu koruptivnu tačku. Nije propisano na koji način se vrši selekcija kandidata za rad u tom posebnom odeljenju, osim što je propisano da će se voditi računa o posedovanju potrebnih stručnih znanja i iskustva iz borbe protiv privrednog kriminala i suzbijanja krivičnih dela protiv službene dužnosti i korupcije. Smatramo da postupak selekcije kandidata treba da sprovodi isključivo Državno veće tužilaca.

Još jedna tačka uticaja na postupanje jeste to se zamenici javnih tužilaca upućuju u posebna odeljenja, ne biraju se. To znači da mogu da budu vraćeni u svoja tužilaštva nižeg ranga bez ikakvog obrazloženja i na taj način im se ne garantuje stalnost funkcije u posebnim odeljenjima. Udruženje tužilaca Srbije se zalaže da budu birani na oglasu od strane DVT za zamenike višeg javnog tužioca.

OSNOVANA SUMNJA

Sve ovo predstavlja opasne koruptivne tačke i opasnost da se zakon i postupanje po njemu pretvori u svoju suprotnost, a takođe se otvara velika opasnost za uticaj na zamenike tužioca, koji će zbog toga voditi računa prilikom rada u politički osetljivim predmetima.

Problematično je i što se prijavio veoma mali broj zamenika tužilaca za rad u ovim odeljenjima – od oko 700 nosilaca javnotužilačke funkcije, za 75 mesta u posebnim odeljenjima prijavilo se manje od 100 kandidata. Možemo zaključiti da je mali broj prijavljenih upravo zato što nemaju garancije za samostalnost u postupanju niti stalnost funkcije, što dovodi u sumnju zaključak koji se plasira da su najbolji i najobučeniji izabrani za ta odeljenja.

U odnosu na korupciju, neophodno je da se pođe od jednog racionalnog pristupa koji zahteva upoznavanje tog oblika kriminaliteta, realnu procenu njegove težine i opasnosti po društvo i pojedinca, ali i obezbediti značajna budžetska sredstva za primenu zakona u punom kapacitetu i jačanje materijalnih i ljudskih resursa. Bez političke volje, na prvom mestu, nema borbe protiv korupcije. ¶

Fotografije: Mitar Mitrović

Kosovom vladaju paralelni centri moći

Albanci ozbiljno rade na jačanju državnosti Kosova tako što angažuju najbolje eksperte koje imaju ili daju novac za međunarodne stručnjake koji im pomažu u tome. S druge strane, mi nemamo ništa. Kapacitet ljudi koji rade sa srpske strane niti je homogen niti je elitni, niko i ništa ne može da se vidi, sem Vučića. Vučić i ništa. Ne može tako da se vodi država, on tako misli sebe da učvršćuje da vekuje. Ne shvata da sebe dovodi u poziciju potpune odgovornosti i slamanja. Nije što će on da padne, nego što će na taj način čitav sistem da se uruši

Tako se dogodilo, razgovarali smo sa Radom Trajković, predsednicom Evropskog pokreta Srba sa Kosova, između dve čestitke upućene Aleksandru Vučiću. Jedna čestitka predsedniku Srbije došla je spolja, od predsednika Turske Redžepa Tajipa Erdogana, na "hladnokrvnoj i mudroj reakciji povodom napada koji su prištinske vlasti izvele na severu KiM". Druga je iznutra, od patrijarha SPC Irineja, ponovljena ali ne zato i manje važna čestitka "na lavovskoj i junačkoj borbi za naš narod i našu državu na KiM". Rada Trajković je u intervjuu za "Vreme" stigla da prokomentariše Erdoganovu čestitku, u svetlu uloge predsednika Turske na Kosovu. O drugoj ništa nije kazala, čestitka patrijarha Irineja predsedniku Srbije stigla je posle našeg intervjua. Ali je Rada Trajković govorila o tome šta Srbi sa Kosova misle o Aleksandru Vučiću: "Najbolja je ilustracija jedva 20 ljudi koji su se one večeri 26. marta okupili ispred video-bima s kojeg se građanima Mitrovice obratio predsednik Srbije posle Saveta za nacionalnu bezbednost. A verujte mi da oni imaju načine kako da ‚izvedu' narod na ulicu kad je važno. Ljudi su očigledno bili revoltirani zato što je Milan Radojičić, na međunarodnom nivou označen kao šef mafije na severu Kosova, tog dana kada su pripadnici ROSU brutalno prekinuli skup u Mitrovačkom dvoru i uhapsili Marka Đurića, bio u društvu predstavnika Vlade Srbije i predstavnika Srpske liste. To je nas iznenadilo, a kod Srba u severnoj Mitrovici je izazvalo ogorčenost i bes, pa su građani Mitrovice bojkotovali Vučićevo obraćanje. Strašna je javna demonstracija Radojičića za koga svi znaju da je lider mafije, koji vedri i oblači na severu, a nažalost, svi mi znamo da je Oliver Ivanović pao kao žrtva iskrene borbe da politiku izvuče iz kontrole mafije", kategorična je Rada Trajković.

"VREME": Isticali ste da je sever Kosova najnebezbedniji deo Kosova na kojem žive Srbi i da mafija tamo nije ni srpska ni albanska, nego da je "zajednička"?

RADA TRAJKOVIĆ: To odlično znaju svi. Nakon povlačenja institucija države Srbije koje su doživljavane kao paralelne, suštinski su bile zaista institucije čije je funkcionisanje zadovoljavalo potrebe Srba sa severa. Imale su i one određenih propusta, ali ih nije vodila mafija. Kada su institucije države Srbije povučene sa severa Kosova, mafija kao da se prelila sa juga Kosova na sever. Sada premijer Kosova Ramuš Haradinaj govori da ima redovne kontakte sa Milanom Radojičićem jer je on jak čovek koji obezbeđuje sigurnost implementacije dogovora i integracije severa Kosova u ustavnopravni sistem Kosova.

Nije se samo u Beogradu i Prištini govorilo da je demonstracija sile tog ponedeljka bila izrežirana i da je odgovarala svima?

Angela Merkel je dobila obećanje da će pravno obavezujući sporazum biti uskoro potpisan, a to javno mnjenje u Beogradu ne prihvata. Treba napraviti strategiju kako da se to u Srbiji "proguta". Svako odlaganje je dobrodošlo. S druge strane, i Tačiju odgovara, kao i ratnoj garnituri koja se nalazi na vlasti u Prištini. Oni u kontinuitetu kreiraju koncepte koji suštinski treba da dovedu do destabilizacije kako bi rezultat bio kašnjenje početka rada specijalnog suda, u smislu podizanja i obznanjivanja prvih optužnica. S obzirom da se na tim optužnicama nalaze prvo lideri institucija u Prištini, njima svakako ide u prilog destabilizacija. Kosovo već ima novu aferu, jer su uhapšeni građani Turske, Gulenovi sledbenici, i izručeni Erdoganu, uz veliki revolt međunarodne zajednice. Normalizacija odnosa, sigurno, nikome ne odgovara.

Dalje, da li je izrežirana brutalna intervencija 26. marta u Mitrovici i ko je za nju znao, razne su spekulacije pokrenute. Reći ću samo da je zamenik ministra kosovske policije, Milan Radojević, Srbin dakle, bio unutra sa predstavnicima institucija Prištine koji su dočekali Selakovića i Đurića. Kao drugi čovek policije Kosova morao je da zna da se priprema intervencija.

Srpska lista je izašla iz vlade, ali ne i iz Skupštine Kosova. Da li je to nastavak destabilizacije?

Da li je Srpska lista u vladi ili ne, da li je u Skupštini ili ne – ona je paravan za direktnu komunikaciju i dogovore između Beograda i Prištine. Ali tako da te dogovore obavlja Milan Radojičić sa Haradinajem. Njihov izlazak iz kosovske vlade suštinski neće ništa promeniti.

Šef poslaničke grupe Srpske liste Saša Milosavljević objašnjava da se o povlačenju Srpske liste iz kosovske vlade razmišljalo kad je ubijen Oliver Ivanović, ali je, kako reče, tada prevagnula "potreba za očuvanjem stabilnosti i mira". Kako to tumačite?

Mislim da je to najveći cinizam koji je izgovorio. Oni nisu poslali telegram saučešća porodici Olivera Ivanovića. Nisu ponudili da budu, niti su bili organizatori poslednje počasti Oliveru Ivanoviću, nisu dali opštinske prostorije da se održi komemorativna sednica i da na dostojanstven i civilizovan način isprate građanina, čoveka koji im je, ako hoćete, bio lider u smislu stvaranja uslova da opština Severna Mitrovica uopšte postoji od 1999. »

“Da li je izrežirana brutalna intervencija 26. marta u Mitrovici i ko je za nju znao, razne su spekulacije pokrenute. Reći ću samo da je zamenik ministra kosovske policije, Milan Radojević, Srbin dakle, bio unutra sa predstavnicima institucija Prištine koji su dočekali Selakovića i Đurića. Kao drugi čovek policije Kosova morao je da zna da se priprema intervencija”

godine. Nakon povlačenja naših snaga 1999. otpočelo je proterivanje Srba sa prostora Kosova i Metohije. Oliver Ivanović je zahvaljujući svojim sposobnostima ali i u komunikaciji sa međunarodnom zajednicom uspeo da sačuva to parče asfalta u Severnoj Mitrovici. Narod je porazio Srpsku listu kada je onako masovno izašao da isprati kovčeg sa njegovim posmrtnim ostacima, izašli su i Albanci i skidali kape. A gde su oni tada bili? Možda je zavladao strah od neke akcije hapšenja. Sumnja je pala na njih zato što su Oliveru u kampanji crtali metu na čelu. Taj snimak, spot koji je emitovan na TV Pink, poručio je da je Oliver bio praćen na sofisticiran način. Sve je to bio deo pripreme za ubistvo Olivera Ivanovića.

Prekinuti skup je trebalo da bude treći takav u Kosovskoj Mitrovici. Jeste li dobili poziv da učestvujete u dijalogu o Kosovu bilo u Beogradu bilo u Mitrovici?

Nisam. A posle smrti Olivera Ivanovića ne bih ni otišla nigde da sedim sa predstavnicima Srpske liste. Sve ono što je Srpska lista radila ne zaslužuje da bude rehabilitovana kao predstavnik Srba sa Kosova i Metohije na način da učestvuje u tako važnim odlukama kao što su razgovori o budućnosti Srba. Na kraju krajeva, nisu ni relevantni kada Ramuš Haradinaj pravi dogovore s Milanom Radojičićem. Zašto uopšte pričati sa Srpskom listom?

Prema rečima Vuka Jeremića, navodno je Vučić na tajnim sastancima s Hašimom Tačijem pregovarao o razmeni teritorija, da za sever Kosova njegovi koalicioni partneri iz Prištine dobiju jug Srbije. Međutim, u Briselu i Vašingtonu ne postoji razumevanje za ovakav rasplet, kao ni za podelu Kosova. Šta vi kažete?

Sve te razmene i podele, suštinski, najviše idu u prilog zemljama koje žele da tamo gde je dominantno njihovo stanovništvo pripoje sebi te teritorije. Kao što je nezavisno Kosovo dalo povoda za stvaranje niza nedovršenih država, tako i cepanja država po etničkom principu jesu projekti koji mogu da destabilizuju ceo svet. Onoliko koliko sam imala prilike da saznam, a ponekad ponešto i saznam, gospodin Vučić nije imao kapacitet da u Americi, u privatnoj poseti Njujorku, otvori neka vrata američke administracije. Njegove izjave po povratku iz SAD, to njegovo naprasno razočaranje u Zapad zato što nema razumevanja za srpsku stranu u stvari je njegovo suočavanje sa činjenicom da on više nema međunarodnu podršku kakvu je doskoro imao. Reklo bi se da je iz Amerike poneo utisak da je on na putu odlaska što može da bude jako opasno za Srbe na Kosovu. Mogao bi da povede ljude u izazivanje nemira kako bi se predstavio kao spasilac. Zato se plašim njegovih budućih poteza, ali ne samo njegovih. Hašim Tači je prvi čovek na optužnici u vezi sa trgovinom organima. To je najbizarniji zločin u Evropi. Reč je, dakle, o kidnapovanju komšija Srba kojima su vađeni pa prodavani organi. Isprepleteni su interesi i zato se bojim komplikovanja situacije.

Na koji način?

Avni Arifi, šef kosovske delegacije u tehničkim pregovorima sa Srbijom i savetnik Ramuša Haradinaja, tražio je da se finalizuje sporazum o energetici u poslednjim pregovorima i naši se nisu složili. Plašim se da ovako naoružane snage u jednom trenutku mogu da zauzmu Gazivode. Ratna garnitura iz Prištine može da pošalje specijalne jedinice da zauzmu Gazivode i Valač na severu i da Srbe koji tamo rade suštinski proteraju sa svojih radnih mesta. To mogu biti nove komplikacije.

Da li će situacija nastaviti da se komplikuje, zavisi i od toga šta proceni Vučić. Možda će reći Srbima koji su u policijskim stanicama na severu, ili čak u svim policijskim stanicama – da skinu uniformu. To bi moglo da dovede do dalje destabilizacije severa Kosova i Kosova uopšte, naravno, uz odluku da se ne ide ka EU. Predstavnici međunarodne zajednice bi trebalo da ozbiljnije rade na stabilizaciji prostora. Na prostoru KiM su obaveštajne strukture NATO-a svih zemalja, ubačeni su turski obaveštajci, ovo sada sa kidnapovanjem Gulenovih ljudi sa Kosova, mimo EU i Amerike, prekršili su sopstveni ustav... Ni kosovske ni srpske vlasti ne vode politiku sistemski, nego postoje paralelni centri moći i to je realnost. Čujem sada i sa kosovske i sa srpske strane da će Erdogan biti neka nova adresa, novi uticajni faktor između Beograda i Prištine. Imali smo Putina, sad je vrlo aktivan Erdogan. Još jedan, dakle, faktor koji utiče na Balkan. Pomeramo se na istok. Ne bi me iznenadilo da se nastavi sa incidentima.

Kada zvanični Beograd saopšti da su specijalne jedinice kosovske policije htele da zauzmu sever Kosova, da li Srbi sa Kosova to razumeju kao upozorenje na pripravnost jer u slučaju “nove Oluje” treba da budu spakovani i pripremljeni na polazak?

Multietničnost Kosova je zadržao Beograd finansirajući Srbe. Inače bi Srbi otišli odavno s obzirom na uslove i na ponašanje Albanaca. Ono hapšenje je izgledalo tako kao da su albanski policajci najbolji učenici onih Miloševićevih policajaca o kojima i dan-danas pričaju i pišu, i o represijama koje su sprovodili nad njima. Kao da nisu policajci koje su edukovale i trenirale najrazvijenije evropske zemlje i Amerika. Kada uhapsite čoveka, pa ga sprovodite po Prištini na način da samo podgrevate nacionalističke strasti kod mase, šta je vaš cilj? Da izazovete nove tenzije između Srba i Albanaca? Poruka je vrlo opasna i za sve nas destabilizujuća. Srbi jesu, uvek su bili i uvek će biti vezani za Beograd. Mi opstajemo samo sa Beogradom.

Ima li nešto sa čim će se složiti svi Srbi na Kosovu, Vučićevi, Jakšićevi ili neki treći?

To je da Kosovo ne treba da bude nezavisno i da moraju da imaju institucionalne veze sa Beogradom. Niko od Srba ne može i ne sme da zamisli da će opstati i ostati tu bez tih veza, jer zna da ne može da ostane i opstane. A zašto? Pa, pogledajte samo odnos albanskih poslanika prema događajima od 26. marta. Nijedan albanski poslanik nije izašao da kaže: okej, uradili su nešto što je u suprotnosti sa našim Ustavom, poslanici, odbornici i ministri koji su tamo bili oni su položili zakletvu na Ustav, a zvaničnici iz Beograda su bili u sukobu sa administracijom. Zašto Marko Đurić, ako je uhapšen, nije civilizovano sproveden do Prištine? Niko, dakle, od albanskih poslanika nije rekao: niste smeli na taj način da vodite čoveka kroz glavnu ulicu u Prištini!

Nije ni meni bilo lako da nakon ubistva Olivera Ivanovića odmah izađem i kažem: ovo su uradili Srbi. Ali, plašeći se da može da se manipuliše, da se napravi sukob, izađete, skupite hrabrosti, prihvatite ogorčenje nekih Srba koji bi voleli da se to prebaci na Albance i da se pravi kampanja. I nije to prvi put, dešavalo se više puta da sprečimo nešto što može da preraste u veći sukob ako smo znali da iza toga stoje Srbi. Dakle, prosto nećete da izazivate i potpaljujete antagonizaciju Srba protiv Albanaca ako već oni nisu krivi za nešto. A u ovom slučaju nije postojao nijedan poslanik koji nije imao dovoljno ljudske svesti i savesti da kaže: izvinite, trebalo je da Marko Đurić bude uhapšen, administracija nije poštovana, ali je sve ovo ostalo sramota i katastrofa.

Haradinaj je kazao da nije bilo demonstracije sile, nego je to normalna intervencija tih jedinica koje je nazvao antiprotestnim jer one ne umeju drugačije da se ponašaju.

Ramuš Haradinaj verovatno misli na vreme dok je bio u šumi. On se još nije prilagodio institucionalnom radu. Njemu je i dalje blisko samo vaninstitucionalno delovanje jer je iz takvog miljea došao. Zato mu i imponuje da se dogovara sa Milanom Radojičićem o svemu, i to kao predsednik kosovske vlade, dakle da vaninstitucionalnim sredstvima priprema institucionalno funkcionisanje Srba. To su, znate, teški apsurdi. Čak i da ga je Beograd poslao, Haradinaj je trebalo da odbije bilo kakvu saradnju sa njim, taj čovek nije izabran na izborima, nije legalni predstavnik Srba na severu Kosova. Ovako, Haradinaj traži poštovanje administrativnih regularnosti, legalnost, a ovamo pregovara sa čovekom koji nije zakonit predstavnik Srba.

Je li i odluka da Srpska lista sama formira ZSO još jedna predstava?

Velika. Kako neko može da razmišlja da struktura prvog stepena kao što su lokalne samouprave može da formira strukturu drugog stepena, a da ona ne proističe i nije usaglašena sa Ustavom Kosova. Ili misle da struktura prvog stepena bude usaglašena sa kosovskim Ustavom, a struktura drugog stepena sa državom Srbijom, tačnije da iznad strukture drugog stepena budu institucije države Srbije?

Vučić tvrdi da će sačekati do 20. aprila, kako je rekao – želi da vidi "jesu li manji ili veći lažovi" jer su to na kraju opet obećali da će učiniti.

Nažalost, ja se gotovo ni u čemu sa Vučićem ne slažem, ali da su lažovi – jesu, to je realnost. Izbegavaju sve što obećaju. Potpisali su Briselski sporazum, a po tom sporazumu vlada je trebalo da formira tim, a tim da radi statut za zajednicu srpskih opština po dogovoru i po planu koji je usvojen u Briselu. Oni su prvo kad su videli da su usvojili dokument koji je u suprotnosti sa Ustavom Kosova, poslali to na Ustavni sud da bi poništili svoj potpis. A nakon toga da formiraju tim za izradu statuta.

Ceo proces je trebalo da se radi u ustavnim zakonima, da se izmeni u parlamentu Ustav Kosova i nakon toga da se ide na Ustavni sud. A oni su namerno prvo poslali Ustavnom sudu sporazum da bi 22 tačke tog sporazuma proglasili suprotnim Ustavu i da nakon toga izvulgarizuju ZSO tako što će je predstaviti kao nevladinu organizaciju. Na kraju krajeva, potpiše se Briselski sporazum i podrazumeva se da će Ustav Srbije biti promenjen, a Ustav Kosova je, valjda, Sveto pismo. To ne ide. To onda nisu razgovori, nego prilagođavanje Srbije Ustavu Kosova. To nije kompromis.

Ovde postoje tumačenja da će ZSO, kad konačno bude formirana, biti promovisana kao srpska pobeda, biti predstavljena u prvoj sledećoj predizbornoj kampanji kao druga Republika Srpska, a sve to zato

»

što će Beograd morati da potpiše pravno obavezujući sporazum i prihvati kosovsku stolicu u UN.

One medijske spekulacije kako je Ves Mičel doneo nekakav kosovski paket, plan u četiri tačke po kojem će ZSO imati veća ovlašćenja sa statutom i predstavnikom u vladi, to je zapravo isti sporazum koji je već potpisan između Ise Mustafe i Tačija s jedne i Dačića i Vučića s druge strane. Suštinski je dogovoren jedan vrlo jak nivo drugog stepena vlasti Srba na Kosovu i Metohiji, sa statutom. A znate, kad imate statut, to je bio veliki problem za mnoge pravnike na Kosovu, statut uvek može da pređe u ustav, a onda procesi mogu da idu i dalje, uvek mogu da se donesu odluke o referendumu, promeni ustava. Fakat je da Albanci ozbiljno rade na jačanju državnosti Kosova. Oni tu angažuju svoje eksperte, najbolje koje imaju ili daju novac za međunarodne eksperte koji im pomažu u tome i lobiraju za njih. S druge strane, mi nemamo ništa. Kapacitet ljudi koji rade sa srpske strane niti je homogen niti je elitni, niko i ništa ne može da se vidi, sem Vučića. Vučić i ništa. Ne može tako da se vodi država, on tako misli da sebe učvršćuje da vekuje, a ne shvata da suštinski sebe dovodi u poziciju potpune odgovornosti i slamanja, i nije što će on da padne, nego što će na taj način čitav sistem da se uruši. To je nezrelo za bilo koje društvo.

Narod treba da okupite i da mu struka objasni šta je šta i šta znači, a ne da političarite po okruglim stolovima.

Dakle, ukoliko bi se ZSO formirala na način na koji je to zamišljeno Briselskim sporazumom, kakvo bi to bilo rešenje za Srbe?

To bi bila organizacija Srba sa drugim stepenom vlasti, imali bi svog predsednika, svoj statut, svoje organe, to bi u punom kapacitetu moglo da funkcioniše na severu Kosova, sa ograničenim kapacitetima u opštinama gde su Srbi većina, i sa još ograničenijim kapacitetima u opštinama gde su Srbi opstali kao manjina. Tu bi mogli da funkcionišu zdravstvo i obrazovanje. Na severu Kosova bi bio najjači kapacitet te organizacije s obzirom na stanovništvo i strukturu.

A šta je sa imovinom?

Ukoliko bi ozbiljna državna komisija napravila registar imovine, tu bi se došlo do svega i svačega: mnogi direktori su tu državnu imovinu prodavali kao privatnu svojinu, u suštini je otuđivali. Jedan od naših prioriteta bio bi upravo taj registar jer bismo onda znali gde smo po tom pitanju. Imamo, dalje, privatnu imovinu Srba koja je neverovatno uzurpirana. Tači ode kod Srba i odnese im traktore, pa se slika, a oni sa tim traktorima ne mogu ni da izađu na svoje njive, mogu samo da ih voze oko tih kuća gde žive. To je realnost. Mi, međutim, ne insistiramo na povraćaju privatne imovine ili bar materijalnoj nadoknadi od institucija kosovske vlasti ili onih koji su tu imovinu uzurpirali. Oni bi morali da plate nadoknadu, ali to je trebalo utvrditi pregovorima. Srbi će sada izgubiti pravo na imovinu koju 20 godina obrađuju, biće legalizovana otimačina. A tu je opet Evropska unija i njeni zakoni. Sloboda se stiče poštovanjem zakona i mi bismo svi bili slobodni da se zakoni poštuju.

I u ovom razgovoru insistirate na tome da u pregovorima o Kosovu zapravo učestvuju oni koji zakone ne poštuju. Hoće li biti kakvog boljitka za Kosovo i ceo region kada bude potpisan pravno obavezujući sporazum između Srbije i Kosova?

U Briselu, a kada se kaže Brisel, misli se na Nemačku, kao najsnažniju ekonomski i politički u EU; Nemačka, dakle, želi što pre da reši status Kosova i posledice je uopšte ne interesuju, niti postoji odgovornost za multietničnost Kosova, da budem krajnje i brutalno iskrena. Imam prava to da kažem jer se uvek setim 17. marta kada su njihove službe, ne mogu da kažem politika, ali njihove službe učestvovale u organizaciji tog 17. marta u najmanju ruku pasivno posmatrajući, a postojale su i neke direktne akcije.

Potpisivanjem pravno obavezujućeg sporazuma neće Kosovo ništa dobiti niti će ono biti manji problem za region nego što je danas.

Neće Albanac imati boljeg direktora nego što ga sada ima, niti će imati bolje zdravstvene uslove od onih koje danas ima, niti će u bilo kom smislu u svom životu osetiti boljitak posle pravno obavezujućeg sporazuma, a Srbiji tek sledi unutrašnja destabilizacija. Oni koji misle da će Srbija imati brži put ka Evropskoj uniji, greše. Javno mnjenje Srbije je anestezirano tabloidnim informisanjem, a kada se to jednom konačno raščisti, destabilizacija Srbije povodom Kosova će biti realnost, u to sam uverena. Sve je to velika nepoznanica za nas zato što Vučić sve što radi, radi netransparentno.

Prozivajući ga da se tajno sastajao sa Hašimom Tačijem, Vuk Jeremić je kazao i da je Vučić u Americi pokušao da napravi dogovor sa lobističkom kompanijom bliskom Trampu. Pitao ga je o kojoj je kompaniji reč, kolika je cena njihovog eventualnog angažovanja i ko će to platiti? Vučić je odmah demantovao da je imao takve razgovore u Njujorku. Šta vi kažete?

Zavisi šta hoće sa tom kompanijom, da li da lobira za Srbiju ili za sebe? Samim tim za mene je problem za šta je spreman da daje novac. Ambasadorka ove takozvane kosovske nezavisnosti Vljora Čitaku je veoma aktivna u Americi. I te kako se vidi šta i kako radi, lobira, ulazi u novu američku administraciju. Sa naše strane aktivnost je takva da mi i ne znamo ko nam je ambasador, pitamo se kako izgleda taj čovek. Ta njegova pasivnost je odgovor na ono šta Beograd hoće. Taj ambasador se ne čuje, ne vidi, ne buni, ne traži, ne znamo ga. To samo govori da je sadašnja politika Srbije nešto prihvatila. Ako Vučić hoće da unajmi lobiste i to za veliki novac, to i ne mora da bude novac srpskih građana, može i Erdogan da mu ga da kako bi ga zadržao za neku svoju strategiju. Zato je transparentnost važna, šta nam je cilj? I da se da za državu, zašto da ne, lobiranje je legalna stvar. ¶

ZORA DRČELIĆ

“Ako Vučić hoće da unajmi lobiste i to za veliki novac, to i ne mora da bude novac srpskih građana, može i Erdogan da mu ga dâ kako bi ga zadržao za neku svoju strategiju. Zato je transparentnost važna”

BUDITE LOVAC, A NE PLEN.

PRVI IKADA BMW X2.

www.bmw.rs

Koji zavet?

Skeptičan sam kad je reč o svim zavetima, zakletvama, zaveštanjima, mitovima itd., jer se oni nude kao otkrovenja obavezujućih večnih istina o kojima nema diskusije. Ali, ako bih baš morao da izaberem neki kosovski zavet koji mi se čini prihvatljivijim od drugih, onda to ne bi bio ni Milošev ni Lazarev, nego jedan zaboravljeni zavet. Mislim na amanet koji je, u Višnjićevoj pesmi *Početak bune protiv dahija*, Murat na samrti ostavio svojim naslednicima

Piše: **Ivan Čolović**

Foto: Marija Janković

U novije vreme u Srbiji su učestali glasovi ljudi koji ističu značaj kosovskog mita, odnosno kosovskog zaveta, kako neki više vole da kažu, i pozivaju na njegovo poštovanje i odbranu od onih koji ga dovode u pitanje. Međutim, današnji promoteri kosovskog zaveta ne misle uvek na istu stvar, na isti zavet. Jer u kosovskom predanju (u skupu predstava, priča i slika o Kosovskoj bici) ima nekoliko različitih zaveta i još više njihovih različitih verzija. Dva su najpoznatija, onaj koji govori o opredelenju kneza Lazara za carstvo nebesko, opisano u narodnoj pesmi *Propast carstva srpskoga* – jedan u osnovi verski zavet, a u širem smislu, zavet etičkim vrednostima života – i onaj koji je ostavio Muratov ubica Miloš Obilić, zavet junaštva, zavet ratnika osvetnika.

DUH ISPRED MATERIJE

U nekim slučajevima pozivanja na vernost porukama Vidovdana, jasno je da se misli na Lazarevo opredeljenje. Tako je patrijarh Irinej u Uskršnjoj poslanici 2016. godine istakao da "sledeći kosovski zavet Svetoga kneza Lazara, nikad ne smemo zaboraviti da je Carstvo nebesko vrhunski ideal i večni cilj, a sve zemaljsko je truležno i prolazno". Ovo naglašavanje duhovnog značenja Kosova moglo se i očekivati od patrijarha, ali to značenje ističu i neka svetovna lica. Na primer, to čini istoričar Miloš Ković kad (u intervjuu Radio Beogradu 8. oktobra 2017) objašnjava zašto misli da je danas kosovski zavet "potencijalno subverzivan": "Sadašnjica vam kaže da je primarno materijalno, Kosovski zavet da je primarno duhovno. Sadašnjica kaže 'Sila. Realnost', a Kosovski zavet 'Nebeska pravda iznad svega'."

Nov prilog tumačenju kosovskog zaveta kao vernosti Lazarevom opredeljenju ponudio je filmski reditelj i filmolog Nikola Stojanović u članku "Etička osnova mita" (Politika, 24. mart 2018). Knežev izbor nebeskog carstva on ne tumači u verskom kontekstu, nego u kontekstu humanističke etike, pozivajući se na Kantovo shvatanje moralnosti kao "same biti čovekove". "Kosovski zavet o 'nebeskoj Srbiji'", kaže Stojanović, "predstavlja zaveštajno svedočanstvo upravo o onoj intelektualnoj, moralnoj, emocionalnoj i duhovnoj Srbiji, koje će biti zalog njenog opstanka u polumilenijumskoj borbi za preživljavanje."

Za ove i druge ljude koji danas govore o zavetnim porukama Vidovdana, a pri tom misle na Lazarev izbor nebeskog carstva, na njegovu duhovnu pobedu, ne bi trebalo da predstavlja veći problem aktuelna situacija u kojoj srpska država nema vlast na Kosovu. Jer ako je duhovno važnije od materijalnog, ako je duh večan a materija truležna itd., gubitak materijalnog Kosova ne samo da je prihvatljiv, već je u stvari poželjan. Taj gubitak je prihvatljiva cena onoga što se dobija – duhovni opstanak nacije. Takođe, poštovaoci Lazarevog zaveštanja kao poruke Srbima o vitalnom značaju duha i etičkih vrednosti trebalo bi da su među prvima koji traže da se javnost u Srbiji upozna sa pravim razmerama zločina počinjenim u ime srpskog naroda u ratovima 1990-ih. Jer to bi bilo sasvim u duhu Lazarevog izbora duhovnih vrednosti i nebeske pravde.

Na cenu koja se u naše vreme ima spremno platiti ako se dosledno poštuje Lazarev zavet i teži duhovnom i moralnom oporavku Srbije podsetila je još pre desetak godina balkanološkinja Milica Bakić-Hayden. Rekla je da u sukobima sa Albancima na Kosovu, Srbi pred očima treba da imaju primer Lazarevog izbora neprolaznih duhovnih vrednosti. "Naime", zaključuje ona, "da bi se spasli duhovno, oni moraju da žrtvuju 'telesno' Kosovo" (Milica Bakić-Hayden, *Varijacije na temu 'Balkan'*, 2006, 143).

Međutim, uvek je bilo, a i danas ima malo onih koji su zaista spremni da daju prednost duhovnom Kosovu u odnosu na materijalno, onih koji u ime Lazarevog zaveta pozivaju Srbe da se posvete duhovnoj i moralnoj obnovi, izgradnji društva zasnovanog na poštovanju univerzalnih etičkih normi. Lazarev zavet je bio i ostao nespojiv sa borbom za nezavisnu državu, za oslobođenje, odbranu i proširenje državne teritorije, što je poslednja dva veka bio i ostao prioritetan politički cilj Srbije. Zbog toga se često pristupalo njegovoj reviziji, tumačenjima koja će izbor nebeskog carstva predstaviti kao neku vrstu strateškog povlačenja, pribiranja snaga i reorganizaciju pre ponovnog zadobijanja carstva na zemlji.

Foto: Edib Tahirović /Tanjug

ŽRTVOVANJEM DO POBEDE

Još češće su Lazar i njegovo opredeljenje ostavljani po strani i nasuprot njemu uzdizali su se Miloš Obilić i njegov junački i osvetnički kosovski zavet. To se i danas događa, o čemu, na primer, svedoče izlaganja na okruglom stolu "Kosovo, juče, danas i sutra", održanom 17. novembra 2017. godine u Matici srpskoj. Većina učesnika ovog skupa posvetila je kraće ili duže delove svojih izlaganja kosovskom zavetu i bez izuzetka se o tome govorilo s pozivanjem na Njegoša, to jest na Obilića. Jer, kao što je poznato, Obilićevom kosovskom zavetu kanonsku formu dao je Njegoš u *Gorskom vijencu,* uspostavljajući njegov kult pod imenom "vjera Obilića". Nasuprot Lazarevom hrišćanskom nebeskom carstvu, Njegoš je zamislio Obilićevo "viteško carstvo", u kome se mesto ne zaslužuje odricanjem od pobeda na zemlji, nego, naprotiv, žrtvovanjem za takve pobede. Zato tu nema Lazara, koji se u *Gorskom vijencu* uopšte ne pominje.

Učestvujući na skupu u Matici srpskoj, direktor Kancelarije za KiM Marko Đurić nazvao je Njegoša "najznačajnijim prenosiocem kosovske ideje u srpskoj misli i kulturi", a profesor Jovan Delić ga je pohvalio da je "kosovski zavjet najviše uzdigao". Njegošev alter ego u *Gorskom vijencu*, vladika Danilo, zna, kaže Delić, da se lukavi pokušaji Turaka da ponudom privilegija i udobnog života "kupe identitet svojih protivnika", najbolje mogu obesnažiti pozivanjem na "zavjet predaka i kosovske žrtve", postavljanjem pitanja: "Su čim ćete izać pred Miloša i pred druge srpske vitezove koji žive dokle sunce grije?"

I književnik Slavko Gordić, kad je na ovom skupu izneo mišljenje da je "kosovski zavet ili kosovsko opredeljenje u temelju našeg identiteta i našeg civilizacijsko-kulturnog obrasca", po svemu sudeći imao je u vidu Obilićev zavet. Na to upućuje i Gordićeva sumnja da je danas opravdano i pametno da Srbi rešavaju problem Kosova mirnim putem. On ima razumevanja za sve Srbe "koji su pohitali sa izjavama kako mi nemamo dece za nove ratove" i da je "bolje živeti s problemima nego ih oružjem rešavati", ali se pita "koliko je uputno ohrabrivati protivnike "predusretljivim" stavovima iz kojih proizlazi da su naš integritet, suverenitet i sloboda stvar nagodbe".

Odlučnije od Gordića za ratno rešenje kosovskog problema na skupu u Matici srpskoj založio se filozof Časlav Koprivica. Istakao je da kosovski zavet nije moguće shvatiti ako se nema na umu Njegoš, jer je on "svojom službom kosovskom zavjetu pokazao kako on deluje, kakva je njegova snaga, šta on jeste". To je, kaže Koprivica, "zavjet stalnom oslobodilačkom vraćanju na zavjetno polje, uz nadu da će jedan povratak biti poslednji, bez novih potonjih napuštanja". Možda će to biti sledeći povratak. U svakom slučaju, za njega se treba spremiti, jer opet je došlo vreme da se Srbi naoružaju i vrate na Kosovo. "Taj oružani povratak na polje od oružja", uveren je Koprivica, "ponovo nam predstoji. Svaki naš povratak mora biti s oružjem i, nažalost, vjerovatno, pomoću oružja."

Isti zaključak iz kosovskog zaveta izveo je svojevremeno Slobodan Milošević. Ni on nije mario za Lazara, i kad je 28. juna 1989. godine došao na Gazimestan, da održi onaj danas čuveni govor, izbegao je da se pokloni Lazarevim moštima – koje je Crkva za tu priliku bila dopremila na Kosovo – nego se pohvalio da zahvaljujući njemu Srbija "ima sa čim izać pred Miloša", to jest da je spremna za rat. Šta je posle bilo? Možda se neko seća.

Čitalac ovog mog kratkog osvrta na dva najpoznatija "kosovska zaveta" možda očekuje da ću ga završiti mojim "kosovskim opredeljenjem" za Lazara i duhovne i etičke vrednosti koje simbolizuje njegovo "nebesko carstvo". Neću. Skeptičan sam kad je reč o svim zavetima, zakletvama, zaveštanjima, mitovima itd., jer se oni nude kao otkrovenja obavezujućih večnih istina o kojima nema diskusije. Ali, ako bih baš morao da izaberem neki kosovski zavet koji mi se čini prihvatljivijim od drugih, onda to ne bi bio ni Milošev ni Lazarev, nego jedan zaboravljeni zavet. Mislim na amanet koji je, u Višnjićevoj pesmi *Početak bune protiv dahija*, Murat na samrti ostavio svojim naslednicima, poručujući im da, ako žele da sačuvaju carstvo, Srbe koji su posle Kosovske bitke potpali pod njihovu vlast ne opterećuju preteranim haračima, da ne diraju njihove crkve, običaje i njihovu čast: "Vi nemojte raju razgoniti / po šumama, da od vas zazire. / Nego paz'te raju ko sinove. / Tako će vam dugo biti carstvo". Znamo da dahije nisu poštovale ovaj Muratov kosovski zavet, a znamo da ga nisu poštovali ni Srbi kad su bili vlast na Kosovu. Sada vidimo da ni kosovski Albanci mnogo ne mare za njega. ¶

FONDACIJA ZA OTVORENO DRUŠTVO, SRBIJA
OPEN SOCIETY FOUNDATION, SERBIA

Projekat "Srbija i Kosovo – 2018. godina raspleta" podržala je Fondacija za otvoreno društvo, Srbija.
Izneti stavovi pripadaju isključivo autorima i ne predstavljaju stav FOD Srbija.

Državo, uzmi me

Sudeći po nezvaničnom nacrtu nove Medijske strategije, čini se da je jedan od osnovnih ciljeva države da i zvanično ojača svoju ulogu u "ostvarivanju javnog interesa", odnosno da – makar na mala vrata – uđe u oblasti koje su do sada bile nezavisne od državnog uticaja. Između ostalog, najavljuje se da će upravo država rešiti pitanje opstanka "Politike", "Večernjih novosti", "Dnevnika", ali i Tanjuga

Iako je dugo najavljivana, a po prvobitnom planu trebalo da bude i usvojena do kraja 2017. godine, Strategija razvoja sistema javnog informisanja do 2023. godine (poznata kao Medijska strategija) još nije u javnom opticaju. Državni sekretar u Ministarstvu kulture i informisanja Saša Gajović saopštio je 27. marta da je taj dokument završen, da su ga potpisali svi članovi radne grupe i da je sada "kod nadležnih organa na oceni". Nije, međutim, objašnjeno ko je tačno "nadležan" imajući u vidu da je reč samo o nacrtu koji bi tek trebalo da prođe javnu raspravu. Takođe, nije baš najjasnije kako to da su dokument potpisali "svi članovi radne grupe", a nije – kako "Vreme" nezvanično saznaje – koordinator tog tela.

No, sada sve to nije tema jer je raznoraznim kanalima do medijske javnosti ipak dospeo nacrt od 27. februara. Nije ni tu mnogo toga jasno – pre svega, nije jasno da li je u pitanju pravi nacrt ili nekakvo "kukavičje jaje" – ali su neka od tu predviđenih rešenja itekako vredna pažnje. Ako ništa drugo, bar kao upozorenje šta nam se možda sprema i o čemu "nadležni" možda razmišljaju.

TANJUG PONOVO JAVLJA

Na početku pažnju privlači, to što je kao jedan od osnovnih ciljeva Strategije istaknuto jačanje "uloge države u ostvarivanju javnog interesa" – a to je, po svemu sudeći, i glavna tema čitavog dokumenta.

Država će se, planirano je, konačno i zvanično umešati u rešavanje velikih misterija srpskog medijskog neba. Pre svega, kako se navodi u nezvaničnom nacrtu, "država će rešiti pitanje opstanka dnevnog lista 'Politika', kao najstarijeg dnevnog lista na Balkanu, dnevnog lista 'Dnevnik', kao jedinog dnevnog lista na srpskom jeziku u AP Vojvodini, te 'Večernjih novosti'." To će biti urađeno donošenjem "regulative" za te dnevne listove, a šta bi ta regulativa tačno mogla da podrazumeva možda je isto ono što se navodi na drugom mestu, pod oznakom "MERE":

"Mogućnost formiranja javnih medijskih servisa na nacionalnom, pokrajinskom i regionalnom nivou u oblasti: elektronskih medija, štampanih medija, novinskih agencija i internet medija". Osim što predstavlja suštinsku reviziju medijske reforme i strategije iz 2011. kada je regulisan sistem javnih servisa, ovo novo rešenje dugoročno znači da bi – osim "Politike" i ostalih medija nedefinisanog statusa i vlasničke strukture – javnim servisom po potrebi mogao da se proglasi svaki medij.

Na taj će način izgleda biti rešena i situacija s novinskom agencijom Tanjug, koja je trebalo da bude privatizovana, a koja i nakon propasti privatizacije nastavlja da radi već više od dve godine.

"Država mora da bude osnivač nacionalne novinske agencije čiji će rad regulisati posebnim zakonom, zarad ostvarivanja javnog interesa i medijskog pluralizma u oblastima koje nisu komercijalno isplative privatnim agencijama. Rad nacionalne novinske agencije bi bio po modelu agencija u zemljama EU prema potrebama medijskog tržišta u Republici Srbiji", navodi se u nezvaničnom nacrtu Strategije od 27. februara. Predviđeno je takođe da se donese "regulativa za rad nacionalne novinske agencije", a da se "u okviru projektnog sufinansiranja" stimuliše rad privatnih novinskih agencija i "njihove uloge u ostvarivanju javnog interesa u oblasti javnog informisanja".

Sve to u prevodu može da znači da će Tanjug sad naprasno opet postati nacionalna novinska agencija i da će nastaviti da radi – ovaj put u skladu sa (novim) zakonima, pod otvorenom državnom zaštitom, uz otvoreni državni monopol (koji će verovatno da se opravda javnim interesom i medijskim pluralizmom), van tržišnih pravila i nauštrb privatnih agencija i medija koji i ovako jedva opstaju.

DAVIDOVA ZVEZDA

Iako je bilo spekulacija o državnoj kontroli društvenih mreža, ona se u nacrtu medijske strategije zaista nigde ne pojavljuje, ali ipak postoji odredba koja indirektno dopušta upliv države u oblast u kojoj nikakve kontrole ne bi smelo da bude. U

SVI MEDIJI POD JEDNU KONTROLU:
Protest novinara
Foto: Marija Janković

poglavlju "Mediji na novim tehnološkim platformama" kaže se: "Novinarsku pažnju u onlajn okruženju primenjivati na društvene mreže i druge platforme neformalne razmene informacija".

Ovo može da znači da bi ljudi trebalo da vode računa šta objavljuju na Fejsbuku ili Tviteru (što je sasvim u redu, s tim što mu nije mesto ni u kakvoj medijskoj strategiji), ali isto tako može da znači i da će država formirati mehanizme da "novinarsku pažnju" utera među korisnike društvenih mreža – i da ih tako pritegne, prevaspita i aktivno kontroliše. Ukoliko bi se ovakva odredba primenila i ušla u nove medijske zakone, to bi značilo da za korisnike društvenih mreža važe ista pravila kao za novinare i da zbog onoga što napišete na svom privatnom nalogu možete da stradate isto kao da ste to napisali u novinama.

Dakle, da li je to kontrola društvenih mreža? Može biti, a može i da ne bude, zavisi kako tumačimo. Što je u našim okolnostima – samo po sebi problematično.

U skladu s najavama iz nekih novinarskih udruženja, u nacrtu Strategije nalazi se i odredba koja obezbeđuje "transparentnost finansiranja iz svih izvora, kako domaćih, tako i inostranih, kroz Registar medija". Kako je do sada bilo uglavnom jasno odakle koji medij dobija koje iznose i za koje sadržaje (većina ih je to objavljivala na svojim sajtovima, ispod tekstova ili nakon emisija), strože određenje transparentnosti dugoročno znači još žešće prozivke onih čije se izveštavanje nekome ne dopada. Pritom, podaci o finansijerima sada bi trebalo da budu zabeleženi u svima dostupnom Registru medija, gde se po pravilu nalaze samo osnovni podaci o medijskoj kući i gde nema mogućnosti da se detaljno obrazloži poreklo i namena sredstava. Na duže staze, ovakva "transparentnost" vrlo lako može da se pretvori u "žutu traku" na rukavu mnogih ovdašnjih medija, koji – u uslovima snažnih ekonomsko-političkih pritisaka i nepostojanja normalnog medijskog tržišta – opstaju samo zahvaljujući projektima EU ili različitih međunarodnih organizacija i fondacija.

DOKUSURIVANJE NEZAVISNOSTI ŠTAMPE

Sasvim očekivano, u nezvaničnom nacrtu postoji nekoliko mera kojima bi se ograničio i onako ograničen domet TV N1 (iako se ta televizija eksplicitno ne pominje) i "pritegao" zakon, jer je neophodno – kako se navodi – "onemogućiti da proizvođači medijskih sadržaja mogu biti i distributeri i obrnuto ni preko povezanih lica".

Konačno, jedan od inovativnih predloga koje donosi nezvanični nacrt Strategije jeste i osnivanje "nezavisnog regulatornog tela" za štampane medije. "Od javnog je interesa da se u štampanim medijima spreči pojava dezinformacija, lažnih vesti, govora mržnje, svih vidova diskriminacije, povrede dostojanstva ličnosti i drugih ličnih prava, zbog čega je neophodno da se formira nezavisno regulatorno telo koje će to sprečiti", navodi se u obrazloženju.

Zanimljivo je pritom da se isti taj nacrt ne osvrće na mrak koji već godinama vlada u Regulatornom telu za elektronske medije (REM), da ne predlaže ni jednu konkretnu meru za rešavanje situacije u instituciji poznatoj po nepotizmu, korupciji, politički dirigovanim imenovanjima i odlukama, nizu medijskih skandala i, najvažnije, namernom i vrlo ciljanom ignorisanju zakonskih obaveza. Umesto toga, predlaže se formiranje institucije koja bi imala ista takva ovlašćenja u domenu štampe i koja bi – teoretski – tako mogla da dokusuri i ono malo nezavisnosti, pristojnosti i smisla preostalog na medijskoj sceni.

U trenutku pisanja ovog teksta – utorak, 3. april – nije poznato kako će izgledati konačna verzija nacrta (ona koju odobre "nadležni"). Nije poznato ni kako će na nju reagovati Udruženje novinara Srbije, Asocijacija medija, Nezavisno udruženje novinara, Nezavisno društvo novinara Vojvodine, Asocijacija onlajn medija, Lokal pres, ANEM – udruženja koja su još u oktobru 2017. izašla iz radne grupe za izradu Strategije. Ipak, sasvim je izvesno da bi ovo mogla da bude tačka ujedinjenja inače posvađanih i razjedinjenih esnafskih grupacija, ali i tačka na kojoj će se reći nekakvo istorijsko NE.

U suprotnom, čini se da će moći da nam rade bukvalno šta im je i kad im je volja. Ako već nisu. ¶

TAMARA SKROZZA

Svečano probijanje tunela "Brančić" kod Ljiga, na Koridoru 11

Kilometar asfalta za go

Gospodin Petrić, koji se tu našao slučajno, spontano reče predsedniku: Sve što radiš je dobro, svaki dan te gledam deset puta, i požali se da 50 godina gazi blato, a Vučić mu državnički uzvrati: Za dva meseca lično, novim putem, dolazim kod tebe kući, spremi za Drobnjaka rakiju

Točno prošlog petka, 30. marta, takoreći sabajle, poštovani narod je još jedared obradovan. U Jutarnjem programu RTS-a, sa novinarkom čija karijera veri i vrlo napredno napreduje, pojavila se ministarka Zorana Mihajlović i rekla da će toga dana, u podne, i u prisustvu samog Predsednika, biti probijena leva strana tunela "Brančić", koji je na deonici Lajkovac–Ljig Koridora 11. Ministarka je, u sabajle crno-beloj kombinaciji, još rekla da je ovaj tunel najteži, dug 950 metara, košt'o 30 miliona evra, auto-put do Preljina bude gotov do leta 2018, ceo koridor do 2024. Jedino zaboravila da pomene da je rok za završetak deonice Lajkovac–Ljig bio novembra prošle godine!

POZDRAV KA JUGU

Dakle, Dići, desetak kilometara od Ljiga, levo uzbrdno skretanje. Poviše Ibarske magistrale dva tunela, levi i desni, ili desni i levi. Tu već radnici Energoprojekta, koji podizvođač, Kinezi iz firme Šandong, svi u beli, plavi, crveni šlemovi, žuti prsluci. Novinar "Vremena", sa ostale kolege – već pristiglu RTS gospođu koja sabajle razgovarala sa ministarku, raspuštena crna kosa, crna suknja, crne terenske čizme sa nitne odzada, čija karijera napredno napreduje – zaduži šlem i prsluk, uzme radi pos'o. Kad policijski vučjak onjuši novinare, gospodin iz protokola objasni da je obraćanje Predsednika 450 metara u tunelu, a izjave ispred tunela.

Sve šlemove pomeriše, u liniju, na levu stranu, eto ga gospodin Drobnjak, direktor Srbija Puteva, koji je od mode imao samo plave rukunice na naočari, dok je, pristigli, gospodin Babić, direktor Koridora, bio za svečanost opremljeniji, plavi sako, plave antilopske zumbane cipele, u jednoj ruci beli šlem, u drugoj naočare za sunce. Samo što se Drobnjak gospodin nasloni na Babić gospodina, eto nama ministarke Zorane, novi svečani stajling, kosa plava, trepavice velike pa crne, bluzica sa, ko da su zečije, dve krznene šapice oko vrata, a preko svega takoreći pelerina boje roze, čiji kaiš je imao velike žute alke.

Ministarka radosno sve pozdravi, zadrža se u konverzaciji sa kineskim ambasadorom, upita, jeste li zadovoljni, prevodilica prevede, Kinez klimnu glavom, ministarka trepnu svojim velikim i crnim trepavicama, Sve što treba, mi smo tu! Ministarki uze da se oprezno primiče gospodin Babić, sa belim šlemom u levoj ruci, klimnu joj, ona mu radosno i nekoliko puta otrepnu, sve držeći svoj pink i roze šlem pozadi.

Sa juga se pojaviše crni automobili, svi se okrenuše ka jugu, eto ga, sa juga, sami gospodin Vučić. Svi dadoše aplauz ka jugu, Vučić je koračao, plavi džemper na plave farmerke, pozdravi sve redom, Dobar dan, srećan rad! Sve krenu u tunel, jedino Vučić nije imao ni šlem, ni prsluk, Drobnjak je gužvao žuti prsluk u rukama, Zorana je svoj roze šlem držala pod desnom miškom.

Stigoše do proširenja u tunelu, gde bili radnici sa šlemovima, crveni transparent na kome na kineskom, srpskom, pisalo, Čestitamo uspešno probijen tunel "Bran-

spodina

OBRAĆANJE U TUNELU, IZJAVE ISPRED TUNELA: Predsednik sa svitom

Foto: Dragan Todorović

čić"... Svi uzeše gledaju napred, gde bila velika mašina pred betonskim zidom. Uključi se mašina, uze da tuče i čuka po onaj zid. Mašina je čukala i čukala, Vučić gospodin stiže da se, rukom, javi slavnom novinaru Gvozdenu od Čačka, koji mu otpozdravi sa, Poštovanje, predsedniče!

Mašina je još čukala po zidu, pažnja načisto popusti, niko ne primeti da je zid probijen, da se mašina ugasila, tek na protokol aplauz, svi udariše u pljeskanje. Nastupi tišina, koju je prekidala Vučić konverzacija, reporter se primače, stariji, temeljan čovek, sa šlemom, koji je uspešno prošao ubrzanu obuku iz spontanog obraćanja predsedniku, govorio je: Da vam kažem, sve što ste rekli, sve mi se sviđa, bolje ne može. Vučić zatraži da kaže šta ne valja, ovaj spremno odgovori da sve pohvalno, ali seljaci zapostavljeni, trebaju bolji uslovi. I, sve što radi, radi idealno, ali nema ljude, ne kontroliše opštine, zna šta priča, ceo život majstoriše.

Kad se završi spontani razgovor, javi se zvanično žensko preko mikrofon, Poštovane dame i gospodo, danas prisustvujemo otvaranju tunela Brančić na Koridoru 11... Javi se direktor Energoprojekta, Pravo zadovoljstvo je dolazak predsednika države... Prozvaše kineskog ambasadora, ovaj se, bodren Vučićevim, Ajde ekselencijo, umesto mikrofonu i kamerama, okrete Vučiću, reče da često razgovara sa predsednikom, da mu je preneo, da Srbija, pored kukuruza i pšenice, treba da gaji lekovito bilje... Pa izvadi 'artiju, pročita pismo kineskog predsednika: Kina i Srbija su veliki prijatelji... Vama, predsedniče, dobro zdravlje!

'DE SI, GVOZDENE

Vučić čestita ambasadoru, ambasador čestita Vučiću, javi se ministarka Zorana: Dragi predsedniče... Voditeljka najavi predsednika, bi obraćanje u tunelu: Dragi ambasadore, uvažena potpredsednice Vlade... video sam ovde i seljaka iz Donjih Banjana, koji je rekao šta je dobro i šta ne valja, pa povika, Je l' tako Petriću, a Petrić odgovori, Imam još! Vučić nastavi, ovo je veliki dan, jer ovo je jedan od najdužih tunela, veliki uspeh, veliko hvala, veliki posao za našu decu, za našu budućnost... Sve će biti završeno... Ministarka odloži roze šlem, Drobnjak se još držao prsluka, Babić belog šlema... Vučić nastavi, modernizacija pruga dobro ide, stranci će dolaziti, ovo je put kroz srce Srbije, narod bi trebalo da da ime autoputu, da ne bude Koridor 11, koje će ime da bude, neka narod odluči... Svi dadoše aplauz, krenuše nazad, da Vučić, posle obraćanja u tunelu, da izjavu ispred tunela.

Svi se namestiše pred tunelnom, Zorani dodadoše roze šlem, Vučić zahvali kineskom ambasadoru, kineskoj braći, ponovi da smo danas probili najteži tunel na Koridoru 11, koji se neće zvati Koridor 11, već će mu građani Srbije dati ime... Nastavi da ćemo do kraja godine završiti sve, sledeće godine isto, a do 2021. još više, Srbija će drugačije izgledati, kad idete u Istanbul, Sofiju, ići ćete sve vreme auto-putem... Mahnu dvema ženama, koje su se o'zgo nagle preko perde, zahvali se i radnicima, koji su se mnogo mučili, treba da budu ponosni, svojoj deci mogu da govore da su gradili budućnost Srbije...

Vučić završi, doviknu mu Petrić da nije završio, Vučić upita, može li posle, ovaj se složi, Čekam! Onda nastupiše novinari, prvo prozvaše Pink, žensko čeljade spremno upita, šta to Tači preti?, i još bi pitanje, Vuk Jeremić priča da ste se u Njujorku videli sa lobistima... Vučić odgovori da su Albanci mnogo jaki, samo neka se sile, a što se tiče američkih lobista, kakvi lobisti, kakvi bakrači, da mu to treba, ima savetnike koji su besplatni, sve lažu, kao što lažu za privatnu večeru u Njujorku, nikakve privatne večere nije bilo... RTS gospođi, čija karijera, otkada prati Predsednika, veri i vrlo napredno napreduje, zapade pitanje o Erdoganu, Vučić odgovori sve o Erdoganu, priliku dobi i N1, oli će Srbi na Kosovu sami formiraju ZSO, oli neće, ali Vučić gospodin ništa nije razumeo šta ga se pita.

Neočekivano, priliku da pita dobi i Studio B, Vučić odgovori da radovi odlično napreduju, i odgovori da kineski predsednik dolazi u posetu, velika poseta, ogromna čast, ponovo će da dočeka predsednika Šija... Neočekivano se javi i slavni novinar Gvozden, koji je držao mikrofon Prve televizije, predsednik ga pozdravi: 'De si, Gvozdene, legendo centralne i zapadne Srbije! Gvozden odgovori, Šta bi Srbija bez nas dvojice, Vučić se složi, Ništa. Predsednik završno privede direktora Drobnjaka, reče mu da ne zna ništa, i otpusti ga.

Onda spontano ponovo bio spontani gospodin Petrić, koji ne skid'o šlem, koji predsedniku preneo da mnogo 160 dinara za litar nafte, a predsednik obeć'o da će se preduzeti mere. Pa gospodin Petrić, iz Donji Banjani, ponovio ono što vežb'o na ubrzanom kursu: Sve ovo dosad što si radio, sve je dobro, svaki dan te slušam deset puta, ti si jedini predsednik koji javno sve radi, i što razume ljude...

Pa se gospodin Petrić seti, Pedeset godina gazim blato, sad je rizla, kad ću dočekati da idem asfaltom, imam kilometar od magistrale do kuće, neću dočekati. Vučić povika, Gde je Drobnjak?, primače se Drobnjak, Petrić zavapi, kakav Drobnjak, neću doživeti, SNS predsednik Ljiga se uključi, ima projekat, 4 miliona dinara, Vučić predsednički preseče, Doći ću lično u tvoju kuću za dva meseca, asfaltom, spremi za Drobnjaka rakiju!

Predsednik sve završno pozdravi, Sve najbolje vam želim, ode u crni audi, i ostali se spakovaše u svoje audije, gospodin Petrić je, zadižući beli šlem, za njima vikao: Drobnjak, ako ne ispuniš, dolazim za Beograd! ¶

DRAGAN TODOROVIĆ

Kako je propao DJB

Krajem marta, iz pokreta "Dosta je bilo" izbačena su tri narodna poslanika i više odbornika širom Srbije. Ovo je tek međukorak u procesu rastakanja DJB, koji se može okončati na dva načina: sigurnom propašću, ako pobedi "struja" Saše Radulovića, i trnovitom, neizvesnom budućnošću građenja stranke i pridobijanja glasača "od nule", ukoliko se dogodi suprotno

U januaru 2014. godine, kada je dao ostavku na mesto ministra privrede u vladi Ivice Dačića i osnovao Pokret "Dosta je bilo", Saša Radulović i DJB nisu imali mnogo toga: novac potreban za politički život jednog pokreta koji hoće da postane stranka, prisutnost i vidljivost u medijima, članstvo, mrežu lokalnih odbora – sve bez čega se ne može ni zamisliti funkcionisanje jednog političkog subjekta.

Bilo je potpuno izlišno očekivati bilo kakav uspeh DJB – na izborima koji su održani manje od dva meseca kasnije (republički i gradski), u martu 2014, ali i u godinama koje su usledile. Van tokova novca iz budžeta koji su dobijale parlamentarne stranke, bez sponzora, nije bilo očekivano da DJB bude išta osim prolaznog, "štapom po vodi" pokreta, kakvi se rađaju pred svake izbore i ugase se pre narednih.

Sa druge strane, pozicija u kojoj su bili Saša Radulović i DJB bila je naprosto idealna. Nakon nekoliko meseci provedenih u Ministarstvu privrede, on i njegov tim saradnika mogli su do detalja da uvide u kakvom leglu korupcije se valjaju Vučić i SNS, i sa kakvom žestinom tadašnji potpredsednik vlade, današnji predsednik Srbije i njegov SNS – poput elementarne nepogode – razvaljuju i uništavaju svaku instituciju ove zemlje.

LAK POČETAK U SLOBODNOJ NIŠI

Kao insajder koji nije želeo u tome da učestvuje, a mogao je da ostane i bude jedan od mnogih fikusa koji su prodefilovali vladom, Radulović i njegov tim, koji su kasnije postali DJB, imali su sav moralni kredibilitet, što je za političku scenu Srbije izuzetno redak resurs. Takođe, Radulović i DJB dali su preciznu dijagnozu problema sa kojim se suočava Srbija i jednostavnim jezikom i (bezbroj puta ponavljanim) porukama ponudili svoj program kojim bi te probleme rešili. Ovako Radulović u intervjuu "Vremenu" u februaru 2014 objašnjava: "Ušli smo u osinje gnezdo partijskih interesa, interesnih grupa koje žive kao paraziti na leđima sistema. I upravo zbog postojanja takvog parazitskog sistema svi građani žive tako loše. Postoji direktna veza između te dve stvari. Političke partije su do savršenstva dovele sistem u kom se partijski kadrovi zapošljavaju preko institucija sistema u javnim preduzećima i u državnim ustanovama. Čitavi koalicioni sporazumi se prave da bi mogli da se udome kadrovi. Imamo stalan rast broja zaposlenih, veliki broj ljudi u javnom sektoru ne radi svoj posao, nego je tu postavljen politički. A onda, drugi deo tog čitavog sistema je privilegovani deo privatnog sektora koji se oslanja na partijsku ekonomiju, koji dobija ugovore u javnim preduzećima i povlašćen je kod javnih nabavki. U takvom parazitskom sistemu, kad je naišla kriza i kad su nam presušili neki izvori prihoda koje smo imali u prošlosti, celo društvo je počelo da se urušava i da se smanjuje. Znači, zdravo tkivo umire da bi parazit mogao da preživi."

IZ GREŠKE U GREŠKU: Poslanici pokreta "Dosta je bilo" u Skupštini Srbije
Printscreen: *youtube.com*

Na ovih nekoliko sintagmi – demontaža partijsko-parazitskog sistema, birazerske ekonomije, partokratije, partijskog zapošljavanja – DJB i Radulović insistirali su svih ovih godina i, marketinškim rečnikom, našli slobodnu "nišu" na političkoj sceni. Uskraćeni za prisustvo u medijima, sva komunikacija sa potencijalnim glasačima išla je putem interneta i društvenih mreža.

Na tim prvim martovskim izborima za parlament, DJB uzima nešto iznad dva odsto, a posmatrajući rezultate parlamentarnih izbora na nivou Beograda, taj rezultat je bio skoro dvostruko bolji: nešto iznad 31 hiljade osvojenih glasova, odnosno 3,84 odsto.

Organizacija se širi, otvaraju se lokalni odbori, poruke o demontaži parazitskog sistema neprestano se propovedaju putem društvenih mreža, i na vanrednim parlamentarnim izborima u aprilu 2016. događa se ono što je delovalo nemoguće dve godine ranije: DJB ne samo da ulazi u parlament, nego osvaja najviše od svih opozicionih partija (ne računajući Srpsku radikalnu stranku) sa više od 227 hiljada glasova (6,02 odsto – 15 poslanika u Skupštini). Na nivou Beograda, rezultat je još impresivniji: DJB osvaja 11,15 odsto, odnosno skoro 94 hiljade glasova – više i od radikala, i od SPS-a, i od DS-a; više od svih osim Vučića i SNS-a.

Dve godine kasnije, u poslaničkom klubu DJB u Skupštini Srbije ostalo je manje poslanika (7) nego što je iz tog poslaničkog kluba izašlo/izbačeno (8), pokret je duboko podeljen na one privržene Saši Raduloviću i one koji ga zovu autoritarnim, porede sa Vučićem i odbijaju svaku pomisao da ostanu u DJB, ukoliko dosadašnja "garnitura" ili njeni ljudi ostanu na čelu pokreta. (I dalje pokreta, pošto je proces stvaranja stranke "Dosta je bilo" neslavno propao.)

POČETAK SUNOVRATA

Šta je dovelo do ovolikog sunovrata DJB za samo dve godine? Ukratko, uzastopne katastrofalne političke odluke na izborima 2017. i 2018. godine, ideološko i vrednosno lutanje i konačno upadanje u ćorsokak koalicijom sa Dverima, odsustvo bilo kakvog smisla za saradnju sa medijima i shvatanja šta su to mediji, kao i tvrdoglavo insistiranje da se realnost potčini planovima, željama i namerama DJB, umesto obratno (ovo poslednje bi se moglo nazvati i vređanjem zdravog razuma raznim, blago rečeno, nerealnim prognozama i samouverenim predviđanjima o rezultatima izbora nakon 2016, o izvesnosti raspada SNS-a koji samo što nije, i tome slično).

Još mnogo toga se događalo između ulaska u Skupštinu 2016. i predsedničkih izbora 2017. godine – možda manje važnog od pomenutih stvari, ali potrebnog za shvatanje stepena nesnalažljivosti u situaciji kada postoji medijska pažnja usmerena na DJB. Uprkos svim "tačkama" i "crvenim linijama", DJB nije ponudio mnogo toga značajnog van sfere ekonomije, pa je iz tog ugla, povećana vidljivost dovela i do povećane izloženosti mnogobrojnih nedostataka. Svakako, pogoršanju imidža dovelo je ni do danas razjašnjeno pitanje da li je Radulović dugovao milion dolara poreskoj službi Sjedinjenih Američkih Država i kako ih je i kada vratio, o čemu je pisao Dojče vele, odnosno novinar Nemanja Rujević.

Nisu pomogle ni silne najave tužbi protiv Rujevića, koje se nisu ostvarile, niti je pomoglo saopštenje NUNS-a, koji je javno kritikovao Sašu Radulovića, jer je "pokazao neodgovorno i uvredljivo ponašanje prema uglednom nemačkom mediju Dojče vele (DW) i njegovom novinaru".

"Iako je prošlo godinu dana od teksta na veb stranici DW u kome se tvrdi da je Saša Radulović, kada se pre 15-ak godina iselio iz SAD, ostao dužan milion dolara američkoj poreskoj službi, lider DJB na razne načine izbegava da u neposrednom razgovoru s novinarom argumentuje svoj demanti. Umesto da konačno prihvati poziv za intervju u kome bi se razjasnila novinarska priča o poreskom dugu, Radulović uporno pokušava da diskredituje DW i novinara Rujevića. U tome Radulović koristi partijske resurse za pritisak na DW i njegovog novinara, između ostalog ponavljajući i pretnje tužbom", piše NUNS u avgustu 2017.

TREĆI ČOVEK

Pre toga, na izborima za predsednika Srbije, DJB vođen logikom "jedan kandidat je bolji od dvojice, ali mi ćemo kandidovati i trećeg", odlučuje da kandiduje Radulovića za mesto predsednika Srbije "da bi se povećala izlaznost" (i uveravaju javnost da istraživanja govore da DJB ima 15 odsto podrške), te da Vučić ne bi pobedio u prvom krugu. Rezultati tih izbora govore više od bilo kakvog komentara, a Radulović i rukovodstvo stranke ne preuzimaju odgovornost za katastrofalnih 1,41 odsto osvojenih glasova: od toga u Beogradu – istom onom u kom je DJB godinu dana ranije osvojio skoro 94 hiljade glasova – Radulović osvaja nešto iznad 14 hiljada.

Izostaje odgovornost rukovodstva za katastrofalan potez i katastrofalan rezultat. Umesto toga, pred beogradske izbore 2018. donosi se nova katastrofalna odluka: pokret koji u maju 2017. saopštava da "ne želi frankenštajn koalicije", pravi koaliciju sa Dverima, kampanju gradi na napadanju opozicije i osvaja ukupno 31.682 glasa ili 3,89 odsto.

SVOĐENJE RAČUNA

Stavimo stvari u perspektivu: na parlamentarnim izborima 2016, DJB je na nivou Beograda osvojio skoro 94 hiljade, a koalicija DSS-Dveri 55 hiljada glasova. Godinu dana kasnije, Radulović je na predsedničkim izborima na nivou Beograda dobio nešto iznad 14 hiljada, a Boško Obradović skoro 21 hiljadu glasova. Nastupajući zajedno, 2018. godine osvojili su manje od prostog zbira iz 2017. godine.

Predsedništvo DJB – godinu dana prekasno – podnosi ostavku, a Glavni odbor pokreta raspisuje unutarstranačke izbore. Ne, nije greška: DJB je ostao pokret jer je Upravni sud u maju 2017. odbio da upiše DJB u Registar političkih stranaka, i to iz dva razloga – pokret Nijedan od ponuđenih odgovora je predhitrio pokret DJB i prijavio registrovanje stranke pod imenom "Dosta je bilo", i spor u tom predmetu je još uvek bio u toku, a ujedno, Upravni sud je konstatovao da velika većina od 10.000 potpisa neophodnih za registrovanje političke stranke koje je pokret DJB podneo – nije uredno, jer su podneseni na različitim formularima.

Svejedno, pokret DJB je u junu 2017. doneo Statut stranke, a u decembru 2017. Privredni sud odbija i tužbu DJB po pita- »

nju registracije političke stranke, tako da DJB ostaje pokret.

Dakle, Predsedništvo DJB podnosi ostavku, a za novog predsednika se kandiduje poslanik Branislav Mihajlović iz Bora, koji u svojoj kandidaturi maltene celo dotadašnje Predsedništvo "prevodi" u Programski savet.

Istog dana kada se Mihajlović kandidovao, DJB isključuje trojicu poslanika – Nenada Božića, Vladimira Đurića i Aleksandra Stevanovića – zbog "kršenja Statuta, vrednosti i principa DJB, nepoštovanja odluka organa stranke, pokušaja stvaranja klanova i urušavanja cele organizacije". Međutim, njih trojica na konferenciji za štampu u Skupštini Srbije izjavljuju da je reč o "eliminisanju konkurencije pred predstojeće unutarstranačke izbore", da niko nije dobio nikakve odluke, a da je isključenje sprovedeno "na onlajn četu, na mobilnim telefonima". "Radulović je i taj dokument, Statut, koji nema pravno dejstvo, prekršio", kaže za "Vreme" jedan od isključenih poslanika Nenad Božić. "Tom procedurom, propisanom Statutom, može da se izbaci odbor na nečiji predlog, ali to razmatra prvo matični odbor, pa to potom ide na drugi stepen, to je čitava procedura. Mi smo isključivali jednog člana iz Kragujevca, i znam koliko to traje – prvo ide razgovor, pa opomena, ne može to tek tako. Zato ja insistiram da je Radulović izvršio puč, jer ti kad prekršiš neka pravila, a uzurpiraš resurse – finansije, kontakte sa medijima – koji su resursi svih nas, to je puč. Kao kad bi neko uzurpirao Narodnu banku i televiziju: ima pare, plaća koga treba i izbacuje samo informacije koje njemu odgovaraju", kaže Božić.

Iz DJB nisu hteli zvanično da se oglašavaju, ali je "Vreme" dobilo izjavu jednog člana DJB koji podržava Radulovića: "Mi smo ih upozoravali – nije problem što oni misle da rukovodstvo treba da podnese ostavku, nego da to ne treba da se iznosi javno dok se sve ne reši u kući. Glavni odbor ima pravo na osnovu Statuta da raspusti određene lokalne odbore za koje smatra da su nefunkcionalni ili da imaju bilo kakvu vrstu problema, tako da smo mi raspustili te odbore u kojima se oni nalaze. A raspuštanjem odbora, svi članovi tih odbora su automatski prestali da budu članovi stranke. Nije bilo disciplinskog postupka, već su raspušteni odbori."

Zbilja, prema Statutu (nepostojeće) stranke DJB, Glavni odbor imenuje i razrešava predsednike, koordinatore i sve ostale birane članove teritorijalnih odbora na predlog ovlašćenih predlagača i suspenduje rad teritorijalnih odbora na predlog Predsedništva. Međutim, tu su dva problema: jedan je što je Predsedništvo u ostavci dalo predlog da se izbace ljudi koji bi mogli da budu protivkandidati Branislava Mihajlovića. Drugi problem je što u saopštenju DJB nema ni reči o izbacivanju čitavih odbora, već samo poslanika i odbornika.

Dve godine kasnije, u poslaničkom klubu DJB u Skupštini Srbije ostalo je manje poslanika nego što je iz tog poslaničkog kluba izašlo/izbačeno, a pokret je duboko podeljen na one privržene Saši Raduloviću i one koji ga zovu autoritarnim

Šta sledi dalje? Prema Pravilniku, predsednik se bira sa većinom svih delegata Skupštine, što praktično znači da je vrlo moguće da 21. aprila, kada je zakazana Skupština DJB, novi predsednik ne bude ni izabran. U tom slučaju, staro Predsedništvo, sa Radulovićem kao predsednikom, ostaje na čelu pokreta još 6 meseci, kada se zakazuju novi izbori.

Nenad Božić je dao "Vremenu" na uvid mejl Saše Radulovića, kojim saziva "vanrednu onlajn sednicu skupštine" (koja, uzgred, nikada nije održana). U njemu, između ostalog, piše: "Građenje konsenzusa je ključno za napredak organizacije. Kao i kod svih drugih odluka bilo kog organa DJB, za odluku skupštine je potrebna većina (50 odsto+1) svih članova skupštine. Ovakvo glasanje je predviđeno Statutom DJB od samog početka jer upućuje na jak legitimitet koji tako izglasane odluke onda nose. Ovaj prag pobede na izborima obavezuje kandidate da grade konsenzus i okupljaju ljude, da se priključuju jakim timovima, a ne dele stranku i prave klanove. Nijedan kandidat koji se bude fokusirao na napadanje drugih i pravljenje klanova, neće moći da računa na ovako visok prag podrške i takve kandidature su osuđene na neuspeh. Očekujem da će organizacija pokazati zrelost i da ćemo doći do tima koji će dobiti potrebnu podršku. U slučaju da nijedan kandidat sa svojim timom nije u stanju da dobije 50odsto+1 glas, pravilnik predviđa da staro predsedništvo nastavlja da vodi stranku još 6 meseci do novih izbora. Bilo je predloga da se umesto ovoga, izabere kandidat koji je imao najviše glasova. Staro predsedništvo sastavljeno je od članova Odbora osnivača i ima i imaće nesporan legitimitet u stranci i sigurno mnogo veći od kandidata koji je uspeo da prikupi 30 ili 40 odsto glasova. To je jedan razlog. Drugi razlog je još važniji. Ova odredba sa starim predsedništvo predstavlja odbranu od svih kandidata koji bi pomislili da razbijanjem stranke, pravljenjem klanova i pridobijanjem manjinske podrške 30 ili 40 odsto delegata, mogu da izvedu uspešnu strategiju preuzimanja stranke. Samo jaki kandidati, sa jakim timovima i podrškom, koji budu gradili konsenzus i okupljali ljude mogu da računaju na podršku od 50 odsto+1 glas. Ovom poslednjom odbranom se sprečavaju scenariji negativnih kampanja i fragmentacije stranke i sva energija usmerava na građenje jakih timova i konsenzusa. Ponavljam još jednom, ovo nije očekivani scenario i predstavlja zaštitnu meru koja kaže: gradite konsenzus i jake timove."

Onaj ko je zlonameran, na ovaj odnos prema demokratskim principima i odnos većine i manjine, mogao bi samo da doda čuvenu rečenicu Nebojše Stefanovića pred izbore 2014: "Voleo bih da građani svojim izlaskom na birališta omoguće lideru Srpske napredne stranke (SNS) Aleksandru Vučiću da ima neometanu mogućnost da sam odlučuje o tome kako želi da Srbija izgleda." ¶

RADMILO MARKOVIĆ

TEOFIL PANČIĆ

"Pilule protiv zaborava",

280 strana, format B5, latinica,

30 fotografija

Pisao sam ove nekrologe, u novinarskoj brzini, a opet s neizbežnom ambicijom da nekako potraju, da prežive i nadžive povod, kontra samoj naravi novina. A zašto? Možda iz taštine, ali nadam se ipak zato što se o onima koji napuštaju naš jedini zajednički svet, a u njemu su nešto (meni, nama) značili, mora da sudi i strože i blaže nego dnevnim i tekućim povodima, ali svakako temeljitije.

Iz predgovora autora

VREME

VREME

OBRATI PAŽNJU!

DRAGAN TODOROVIĆ

"U tri lepe"

216 strana, format A5, mek povez, ćirilica

Autobusi su i dalje pristizali, iz Šapca, još njih sa Uba, pristigli narod se raspoređivao, bilo i onih koji stigli sopstvenim prevozom, jedan auto se parkira naspram bine, ono energično žensko povika, Sklanjaj, to je samo za "Pink". Autobusi su još dolazili, u sklanjanje autobusa se uključi i Šef protokola Vlade, skloniše sve autobuse iz vidokruga. [...]

Preko mikrofona dadoše komandu, Svako po dva metra nazad, na levu i desnu stranu se raširite, oslobodite traku koja treba da se preseče, nemojte se nabijati... Samo što prošlo osam sati, sve beše postavljeno, začu se žamor, od usta do usta prođe uputstvo, Svi smo mi meštani, nekolicina otvori fascikle i upisa dnevnu zapovest, Svi smo mi meštani.

Zapisi sa groblja slobode

Povodom objavljivanja knjige Ingeborg Maus "Ljudska prava, demokratija i mir", Albatros plus, Beograd, 2017.

Piše: **Bojan Kovačević**

Vanredni profesor na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Beogradu

Foto: FPN

Hajnrih Bel (*Heinrich Böll*), veliki nobelovac, ostavio je svetu knjigu "Pogledi jednog klovna", o klovnu koji usamljeno luta po vozovima i gradovima posleratne Nemačke. Ovog dvadesetsedmogodišnjeg momka iz Bona proganja jasno sećanje na glas njegove majke dok za večerom svojoj deci sa žarom govori: "Svako mora da uradi sve što je do njega kako bi jevrejski jenkiji bili oterani sa naše svete zemlje!" Progonjen tim glasom, on uzaludno pokušava da pobegne iz društva u kome je ta ista žena postala predsednica izvršnog komiteta udruženja za rasno pomirenje i koja redovno posećuje Muzej Ane Frank u Amsterdamu. Belov klovn tako ostaje čist i nevin dečak koji odbija da se uključi u licemerni svet odraslih koji se u Nemačkoj pomaljao na ratnim ruševinama. Možda je to licemerje neophodno da bi moderno društvo uopšte funkcionisalo, da bi ljudi mogli da uživaju u sigurnosti i materijalnom blagostanju. U takvom društvu nema mesta za Belovog junaka. On ostaje izgubljeni klovn koji na železničkim stanicama izvodi svoju tužnu predstavu o odlascima i dolascima.

Da u Nemačkoj i dalje ima usamljenih klovnova koji se nisu pomirili sa licemerjem svog površnog doba govori nam knjiga Ingeborg Maus "Ljudska prava, demokratija i mir". Ova nemačka filozofkinja oseća u akademskoj zajednici istu vrstu izopštenosti koja je snašla junaka Belovog romana. Međutim, za razliku od nesrećnog i izgubljenog klovna iz Bona, Ingeborg Maus pronašla je pouzdanog vodiča – Imanuela Kanta. Istina, Kantu su se za pomoć obraćale mnoge njene kolege, ali u pokušaju da pronađu opravdanje za turobnu stvarnost sveta u kome se sloboda silom nameće spolja, narodi su bombardovani u ime ljudskih prava, u kome se od ozbiljno shvaćene demokratije odustalo, a pojmu ustava oduzet je istorijski i filozofski smisao. Teško je, međutim, sa filozofijom građanina Kenigsberga uskladiti pogled malog Hrvata iz sela Hrtkovci u Srbiji dok u jesen 1992. godine gleda svog preplašenog tatu koji navija za Zvezdu i ratovao je za JNA u Hrvatskoj, a po povratku sa ratišta teraju ga da beži iz Srbije, zemlje u kojoj je rođen, koju voli i kojoj je odan. Kanta, kakvog nam prikazuje Ingeborg Maus, ne bi zanimali oni koji se bave pravom u ratu, ti "dosadni utešitelji". On smatra da je nad ratnim zločincem prethodno već počinjen zločin time što mu je naređeno da ubija u ratu "pre nego što su, posle savladavanja prve velike civilizacijske kočnice, usledili njegovi individualni zločini". Kanta bi, pre svega, zanimalo zašto je najveći zločin, zločin rata, uopšte počinjen. Tako bi on sa zgražavanjem posmatrao kako Nemačka u Jugoslaviji početkom devedesetih podstiče etnički nacionalizam i zemlju koja ima svoj Ustav gura u provaliju građanskog rata. Kant bi to nasilno ukidanje "prava jednog naroda koji se samo bori sa svojom unutrašnjom bolešću" nazvao "strašnim skandalom".

Ingeborg Maus, Nemica, uverena u mogućnost ostvarenja Kantovih načela slobode i mira, sa stidom je posmatrala kako njena zemlja u jugoslovenskoj nesreći podstiče nastanak novih država na etničkom principu, ne obazirući se na strašne žrtve rata koje takvu politiku neminovno slede. Ona veruje filozofu iz Kenigsberga dok joj poručuje da državnu suverenost treba čuvati. U državama našeg doba i dalje nisu ostvareni Kantovi zahtevni i rigidni kriterijumi slobode. Međutim, kao i u vremenu koje je Kant svojim mislima obuhvatio, države i danas ostaju jedini okvir koji ostavlja nadu, sve slabiju doduše, da se sloboda može dosegnuti u budućnosti. Čak i one sa despotskim uređenjem ostaju jedini raspoloživi "čuvari mesta za buduću republiku" . Za koliko vremena i na koji način će neki narod dospeti u stanje u kojem će sam donositi svoje zakone i u kojem će njegovi pripadnici sami određivati konkretan sadržaj svojih prava, o tome ni Kant ni Ingeborg Maus ne žele da govore. Ne samo zato što nas ubeđuju da do ostvarenja slobode narod može doći jedino kroz proces autonomnog društvenog učenja i samoprosvećivanja, već i zato što veruju da su principi demokratije i ljudskih prava toliko primamljivi da im na kraju ni jedan narod neće moći odoleti. Stoga "loše društvene institucije i politička uređenja treba trpeti dogod ne mogu da se promene bez opasnosti povratka u varvarsko potpuno bespravno i bezustavno stanje".

Poput svog učitelja Kanta, Mausova skromno priznaje da ne zna koliko će trajati i kako treba da izgleda taj put učenja koji vodi pojedinačne narode ka ostvarenju ideala slobode. Umesto toga ona nam pomaže da prepoznamo zamke koje narode na tom putu čekaju i koje ih od traganja za slobodom mogu odvratiti. Jedna od njih je pokušaj "konstitucionalizacije" Povelje UN kroz sudske odluke međunarodnih krivičnih tribunala. Kant je krajem 18. veka u svojim političkim spisima govorio o ugovoru među suverenim narodima kao sredstvu uspostavljanja večnog mira. Kao ni u Kantovo vreme, ni danas ne postoje građani sveta koji bi donošenjem ustava uspostavili svetsku državu u kojoj bi sami donosili zakone. Sve su prilike da neće postojati ni u budućnosti. Ako, pak, nema us-

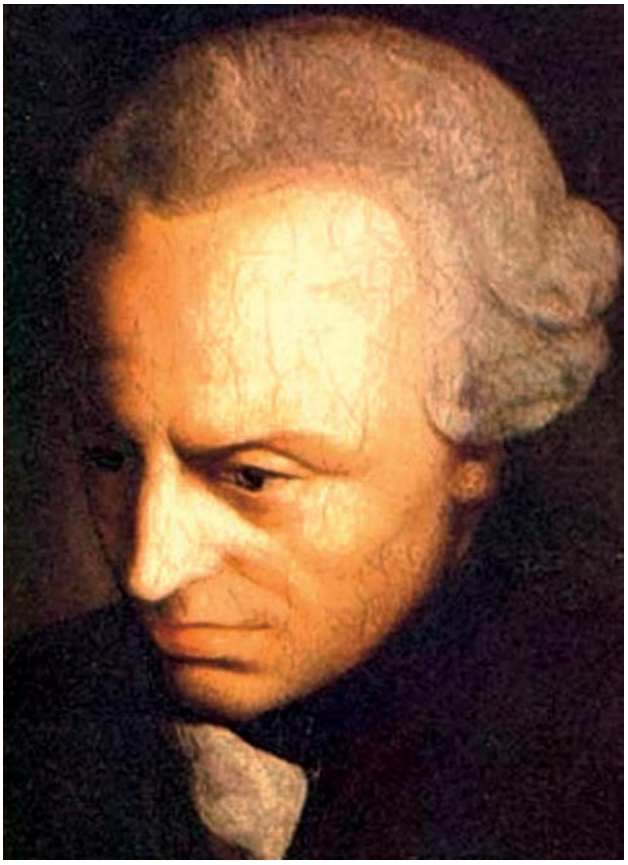
Suđenje Slobodanu Miloševiću u Hagu za Ingeborg Maus predstavlja dokaz refeudalizacije međunarodnog prava. Istovremeno, time što je srpskom društvu oduzeta mogućnost da svom bivšem predsedniku sudi prema zakonima koje je samo donelo, nasilno je prekinut proces njegovog samoprosvećivanja

tava i zakona prema kojima bi međunarodni tribunali sudili predsednicima suverenih država za ratne zločine, onda su njihove odluke u antagonizovanom svetu nužno političke, odnosno na štetu jednih i u korist drugih država. Tako suđenje Slobodanu Miloševiću u Hagu za Ingeborg Maus predstavlja dokaz refeudalizacije međunarodnog prava. Istovremeno, time što je srpskom društvu oduzeta mogućnost da svom bivšem predsedniku sudi prema zakonima koje je samo donelo, nasilno je prekinut proces njegovog samoprosvećivanja.

Kao što je to bio slučaj sa junakom Belovog romana, nad mislima Ingeborg Maus lebdi živo sećanje na zločine koje je njena zemlja počinila za vreme Drugog svetskog rata. Iz tih sećanja rađa se i analogija između današnjeg načina odlučivanja u međunarodnim tribunalima sa instrukcijama Ministarstva pravde sudijama Trećeg rajha, poznatih kao "Pisma sudijama" 1942-1944, u kojima se pravosuđe oslobađa zakona onda kada bi rezultati njegove primene protivrečili nacionalsocijalističkim ciljevima. U oba slučaja radi se o zlehudoj "pravnoj situativnosti", kojom se ukida odnos između zakona i sudskog odlučivanja.

U svom romanu Hajnrih Bel je podsetio da kada se jednom zaboravi boja glasa i pogled kojim majka ispraća ćerku u rat protiv "jevrejskih jenkija", onda sve postaje prihvatljivo, pa čak i to da ista žena istim glasom američkim studentima drži predavanja o nemačko-jevrejskom pomirenju. Poput Belovog klovna, Mausova se užasnuto čudila dometima bezočnosti koji se mogu dostići jednom kada se nacistički zločini izmeste iz istorijskih prilika koje su ih iznedrile: "To omogućava sprovođenje istorijsko-političkih konstrukcija koje Srbe od žrtava nacističkih pohoda po Jugoslaviji pretvaraju u nacističke zločince. Ova dekontekstualizacija holokausta i njegovo prenošenje na Balkan Nemcima omogućava, sa druge strane, da se iz perspektive počinilaca izmeste u perspektivu posmatrača, i nad Srbima ponovo, 1999. počine nacističke zločine (bombardovanje Beograda)."

Knjiga Ingeborg Maus važna je za naše društvo koje i samo neobično podseća na Belovog junaka. Ono se dugo, uz velike žrtve, grčevito opire da se uključi u površni i licemerni svet odraslih, u kojem najmoćnije države prezrivo ismevaju težnju malih naroda za slobodom. Poput klovna iz čuvenog romana koji u alkoholu traži zaborav od sveta koji ga ne razume i odbacuje, naše društvo devedesetih godina 20. veka opijalo se primitivnim etnonacionalizmom. Čak ni to nesrećno vreme, međutim, nije uspelo da uništi želju za slobodom, tu veliku unutrašnju mogućnost koju je uz sve muke i nedaće odnegovala srpska istorija. Sačuvana je bila i vera da do slobode, vr-

Imanuel Kant (1724–1804)
nepoznati autor

hovnog načela Kantove filozofije, možemo stići sami, sledeći sopstven put. Ta vera koja je uspela da preživi ratove mračnih devedesetih, danas je poljuljana. Ideja o slobodi zbog koje su Srbi u istoriji bili spremni na ogromne žrtve, postala je ljudima danas daleka i strana. Od nezgrapnih i dezorijentisanih bundžija koji podsećaju na Belovog junaka, današnji Srbi samo su na korak od mirenja sa mračnim unutrašnjim despotizmom od kog podilazi jeza. Širenje tupe ravnodušnosti u društvu nasilno zaustavljenom na putu samoprosvećivanja u stopu prati i prihvatanje slike sveta prema kojoj je cepanje Jugoslavije po banalnoj logici raskusurivanja velikih sila bilo istorijska nužnost, bombardovanje Beograda u ime ljudskih prava opravdano, a otimanje dela zemlje, za koji je naša ideja o slobodi neraskidivo vezana, zaslužena kazna. Knjiga Ingeborg Maus pojavila se, dakle, u pravom momentu. Ona nam u vidu šapata koji se prenosi kroz vekove šalje Kantovo upozorenje da prihvatiti život pod vođstvom despota i zakonima drugih država znači odustati od svega lepog i dostojanstvenog što život čini i spustiti se zajedno sa ostalim narodima koji već tamo leže – u raku na groblju slobode. ¶

Gradski konkurs

Prioriteti: jaja, vez i

Na nekompetentnost komisije, aroganciju gradskih vlasti i manipulaciju budžetskim sredstvima reagovali najistaknutiji umetnici, kulturni stvaraoci i udruženja zahtevajući da gradska sekretarka podnese ostavku, a konkurs bude poništen

Karikatura: V. Stankovski

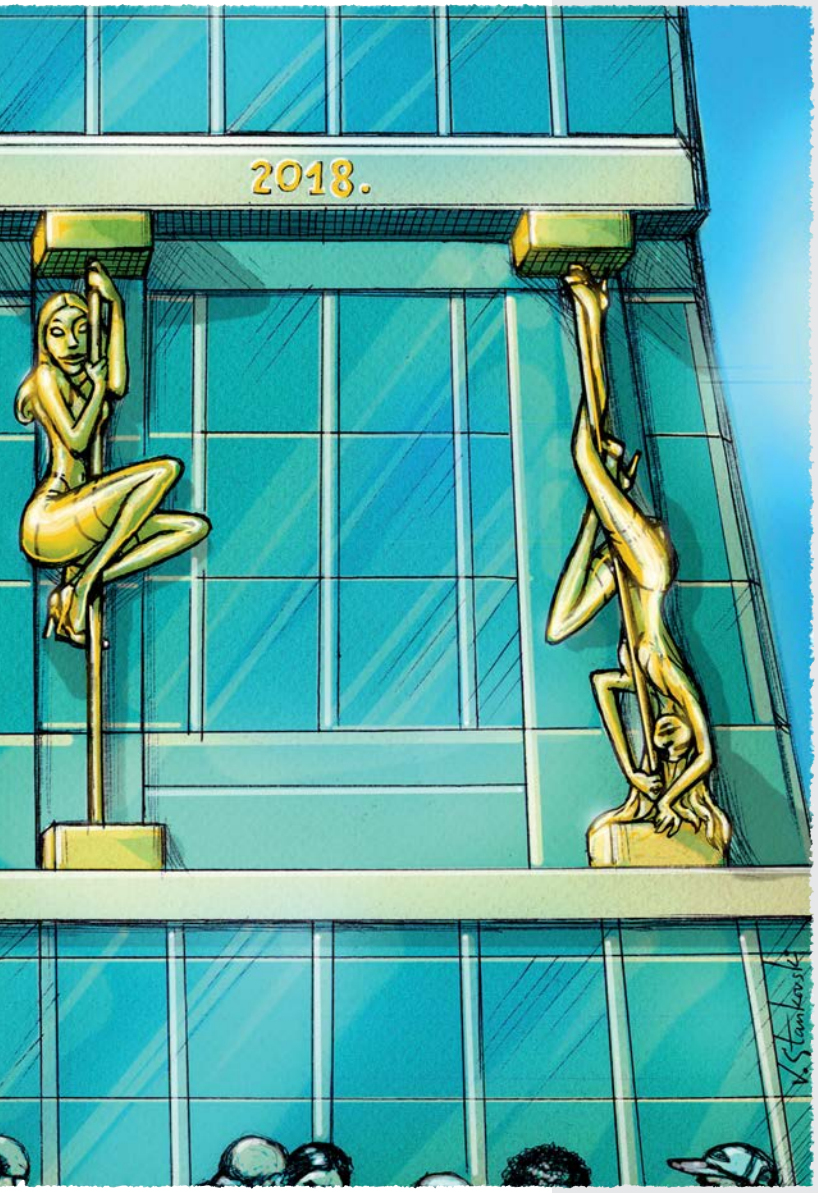
Isto kao i prošle godine, samo gore – ocena je kojom kulturna i stručna javnost ocenjuje rezultate Konkursa za finansiranje ili sufinansiranje projekata u kulturi Sekretarijata za kulturu grada Beograda, objavljenih 23. marta. Za samo jedan dan, više od 500 ljudi potpisalo je peticiju za smenu Ivone Jevtić, gradske sekretarke za kulturu, i poništavanje rezultata gradskog konkursa zbog "malverzacija i zloupotreba koje već dve godine zaredom omogućavaju podobnim i javnosti potpuno nepoznatim organizacijama dobijanje sredstava namenjenih kulturnoj produkciji". U nedelju se čak pronela vest da je gradska vlast primetila nezadovoljstvo dela njenog građanstva, pa da razmišlja o odlasku Ivone Jevtić sa idejom da će kulturna javnost, zadovoljena takvom žrtvom, zaboraviti da joj po pitanju Konkursa na prvom mestu ipak smetaju rezultati pa potom neodgovornost gradske sekretarke. Ubrzo se, naravno, ispostavilo da je vest bila neosnovana.

Rezultati Konkursa objavljeni su 23. marta na sajtu Grada Beograda, bez informacije o brojevima prispelih, odnosno prihvaćenih i odbijenih kandidata, i o budžetu koji im je podeljen – ko hoće, neka sabira. Elem: za 411 odobrenih projekata u 13 oblasti ove godine biće izdvojeno oko 116,1 milion dinara što je oko 984.000 evra. Koliko projekata je odbijeno – ne zna se. Redakcija "Vremena" je pokušala da dobije ove informacije, i još neke, od gradske sekretarske Ivone Jevtić, ali odgovore na pitanja poslata u petak nismo dobili do utorka, iako je obećano.

Najviši dodeljeni iznos je iz oblasti Umetnička igra: pet miliona dinara dobiće 15. Beogradski festival igre, gotovo trećinu od ukupnog novca koliko je Grad odvojio za ovu oblast. Sledeća plasirana je Kolarčeva zadužbina, kojoj je prihvaćeno osam projekata u ukupnoj vrednosti od 4,7 miliona dinara. Sledi Beogradska filharmonija sa četiri miliona dinara, naknada za projekat "Besplatni koncert na otvorenom" koji je već održan juna prošle godine.

Imena članova komisija koji su odlučivali ko će dobiti novac a ko neće, nisu objavljena, kao i njihovi kriterijumi. Jasno je samo da im mnogi važni i renomirani učesnici naše kulture nisu bili po volji. Srpski PEN centar, organizacija koja postoji više od 90 godina, kao i na prošlom konkursu, ni na ovom nije

haljine

dobila ni dinar za programe potvrđene i u međunarodnoj javnosti.

"U takvoj doslednosti Sekretarijata za kulturu, njegovih stručnih komisija, kao i gradonačelnika Beograda, prepoznaje se politička arbitrarnost, kao i nastojanje da se marginalizuje vrhunska kultura i da se onemogući realizacija programa koji su značajni za savremenu srpsku književnost i kulturu", piše između ostalog u protestu PEN centra, u kome se upozorava da su na Gradskom konkursu "izdašnu podršku dobile mnogobrojne organizacije čiji rad ne postoji

Biseri

Komisije Gradskog konkursa za projekte u kulturi izabrale su 65 projekata organizacija koje a) nisu registrovane za oblast kulture, b) registrovane su neposredno pred ovaj Konkurs ili c) koje su se neposredno pred Konkurs preregistrovale tako da im kultura postane osnovna delatnost. U odnosu na ukupan broj izabranih projekata (411), to je 15,82 odsto. Dodeljeno im je 34.860.000 dinara tj. 30 odsto od ukupno dodeljenih sredstava na ovom Konkursu – 116.209.500 dinara.

NA PRIMER, ZA KULTURU NISU REGISTROVANI:

Pravoslavno sportsko društvo Sveta Srbija (100.000 za Vidovdanski koncert "Srbija se rodi") – sportsko udruženje; **Udruženje za zaštitu mladih** (700.000 za Festival mladih talenata Beograda) – građansko društvo i participacija mladih u javnom životu Republike Srbije; **Fondacija RHM** (100.000 za *Žuravlji* i 100.000 za *Srpsku elegiju*) – osnivač Goran Petronijević, advokat Bratislava Dikića, konsultantske aktivnosti u vezi sa poslovanjem i ostalim upravljanjem; **Centar za humanu politiku** (350.000 dinara za Amaterski pozorišni omladinski festival) – registrovan kao Bošnjački preporod, zastupnik im bio Jasminko Hadžisalilović, član Tolerancija Srbija, odbornik na listi Šta radite bre na BG izborima; **Mreža za poslovni razvoj** (200.000 za *Zimsku bajku*) – sprovođenje edukacije i motivisanje kroz programe; **Udruženje građana Level 9 grupa** (750.000 za "Moć poezije") – razvoj i afirmacija informaciono komunikacionih tehnologija, sporta, kao i zaštita životne sredine; **Pokret za evropski razvoj obrazovanja – PERO** (500.000 za Omladinski kulturni maraton) – unapređenje obrazovanja u svim sferama društva; **Udruženje "Human District"** (350.000 za "Veče opere") – promovisanje i primena ljudskih prava, održivi razvoj, ekologija i životna sredina; **Udruženje građana "Probudimo svest"** (250.000 za Letnji kulturno-ekološki centar) – održivi razvoj, zaštita životne sredine, obnovljivi izvori energije, organska poljoprivreda, zdravstvo, nauka, turizam, kultura, filozofija, religija i sport; **Magično zrno** (800.000 za "Naučimo kroz scenski pokret"); **Centar za poslovne veštine** (400.000 dinara za Turnir u igrici "Da rat ostane samo igra – proboj solunskog fronta); **Institut za procenu bezbednosti rizika** (300.000 za "Mladi i muzeji")...

REGISTROVANI PRED KONKURS:

Udruženje "Lira Media" (750.000 dinara za "Sveti Sava u aprilu") – dodalo je kulturu u oblast delovanja 25. decembra prošle godine; **Udruženje građana "Protekta"** (650.000 za "Ovako se igralo i pevalo") – registrovano 18. januara 2018; **Udruženje "Skate Helena"** (800.000 za "Umetnost u pokretu") – registrovano 24. januara 2018; **Udruženje "Amora 6"** (630.000 za "Folklor i više od igre") – promenilo statut 9. januara 2018. da uključuje kulturu; **Udruženje građana "BB Art"** (800.000 za "SNIMI OVO – kratki spotovi o kulturi") – osnovano 24. 1. 2018; **Udruženje građana "Horizont1"** (720.000 za "Neukusu treba reći NE – izložba digitalnih fotografija i kratkih dokumentarnih filmova") – promenili statut 19. 1. 2018; **Udruženje za pomoć deci, omladini i porodici UPDOP** (820.000 dinara za "Savladaj prvi korak ka preduzetništvu") – osnovano 14. 12. 2017. i nema kulturu kao delatnost; **Udruženje građana Grupa 28** (750.000 za "Edukacija za mlade – Veštine komunikacije Express yourself") – osnovano 18. 1. 2018; **Strateški centar za vitalnost** (800.000 za "Uticaj medija na podizanje nivoa svesti o problemima savremenog načina života") – osnovano 27. 11. 2017.

»

Diskriminacija

Od 80 projekata kojima su konkurisale članice Nezavisne kulturne scene Srbije, a u Beogradu ih ima skoro 50, podržano je devet. Dodeljeno im je ukupno 940.000 dinara. To je pet puta manje nego pretprošle i skoro dva puta manje nego prošle godine

Mnoge od njih postoje više od deceniju i važe za okosnicu naše umetničke scene, poput SEEculta, Remont NUA, CZKD, Stanice – servisa za savremeni ples, BELDOCS festivala, KC Grada. Isto važi i za novije, a već prepoznatljive u javnosti, poput Kreativnog mentorstva, Kameradesa, Lice ulice, Mikroart, Art Brut Serbia. Među njima su i jedini domaći Magazin nezavisne kulture – MANEK, kao i radio-emisija o nezavisnoj kulturi – "Sceniranje". Potpuno je izostala podrška za godišnje programe nekih od najaktivnijih i najprogresivnijih galerija i umetničkih prostora u Beogradu, koji su po kvalitetu i značaju prepoznati i mnogo šire od Beograda i Srbije: Remont galerija, Ulična galerija, Galerija G12Hub, Ostavinska galerija, Umetnomobil. Zatim, odbijeni su: Praksa, prvi mejkerspejs u Srbiji, za godišnji program otvorene radionice i servisa za (samo)produkciju naprednih umetničkih radova,Tačka Komunikacije – Društveni atlas grada, projekat "Vođenje" SEEculta, jedinstvena onlajn baza video-razgovora sa umetnicima i kustosima koji vode kroz odabrane izložbe u galerijama i drugim izlagačkim prostorima u Beogradu... Kompletna lista dostupna je na www.nezavisnakultura.net.

Važno je naglasiti da su konkursi Sekretarijata za kulturu Beograda i Ministarstva kulture glavni i često jedini dostupan izvor finansiranja najrazličitijih oblasti kulture u Srbiji, a posebno onih koje su po svojoj prirodi nekomercijalne, kao što su članice NKSS. Osim delovanja javnih institucija koje imaju redovno finansiranje (ali se i same prijavljuju na konkurse), svi drugi programi, izložbe, filmovi, predstave, portali, obrazovni i debatni programi, festivali i književne večeri, pojedinci i udruženja, umetnici i radnici u kulturi, pre svega su upućeni upravo na različite konkurse na kojima bi njihove predloge projekata trebalo da evaluira komisija i da onima koji ispunjavaju uslove i, u odnosu na kriterijume konkursa, budu najbolje ocenjeni, dodeli sredstva za njihovu realizaciju.

Interes javnosti je izigran ako veliki deo kulture ovog grada biva doveden u situaciju da nestane, iako aktivno, i u kontinuitetu i u teškoj situaciji održava kulturnu ponudu grada raznovrsnom i kvalitetnom. Rezultati konkursa ukazuju da nisu poštovani kriterijumi definisani u Uredbi o dodeli sredstava iz budžeta, a nije poznato na osnovu kojih drugih kriterijuma je odlučivano i uz koja obrazloženja, jer se kriju zapisnici sa sednica komisija, pa čak nisu poznata ni imena njihovih članova.

Posledice ovoga su velike, i drastična diskriminacija organizacija sa nezavisne kulturne scene vodi ka prestanku njihovog rada, koji je i do sada obeležen ogromnim ličnim ulaganjima i neizvesnošću opstanka. Odsustvo podrške u zemlji dovodi i do smanjenja kapaciteta organizacija da učestvuju na konkursima evropskih fondova i tako čitava savremena kulturna scena Srbije dolazi u situaciju sve manje zastupljenosti na regionalnom i evropskom nivou, jer su upravo organizacije i umetnici sa nezavisne scene najaktivniji naši predstavnici van granica naše zemlje. ¶

LUKA KNEŽEVIĆ STRIKA,
predsednik Upravnog odbora Asocijacije NKSS

» u srpskoj kulturi, organizacije koje su nastale nedavno, pa samim tim nemaju nikakvu proverljivu istoriju delovanja, kao i projekti koji ne bi mogli da izdrže elementarnu kritičku proveru".

I Srpsko književno društvo već drugu godinu, po mišljenju Komisije u oblasti književnosti (stvaralaštvo i prevodilaštvo), ne zaslužuje novac iz gradskog budžeta. "Večernje novosti" su objavile da su njene članice bile direktorka Biblioteke grada Jasmina Ninkov, dr Nada Mirkov Bogdanović i Irena Aleksić, i da odluka da se SKD i PEN centru ne dodele sredstva, nije bila jednoglasna. SKD smatra da se "radi o nedvosmislenoj diskriminaciji jednog reprezentativnog udruženja i pokušaju gašenja njegovih programa. Novac je, s druge strane, za nejasne programe, dodeljivan i organizacijama koje ne postoje čak ni na internetu. Ponovo se, i to ne samo kada je SKD u pitanju, odlučivalo, ne na osnovu javnog interesa u kulturi, već na

Sendviči su tu, autobus i parole čekamo

Na osnovu rezultata Konkursa za kulturno stvaralaštvo Beograda, izražene su sumnje da su sredstva raspodeljena u krugu partijske porodice, kumova, prijateljica i svastika

ODGOVORNOST: Gradska sekretarka Ivona Jevtić
Foto: Tanjug / Dragan Kujundžić

Ništa to nije novo i čini se kao već poznata priča. Na mesto direktorke Kulturnog centra Beograda dolazi krajem 2014. godine žena koja u biografiji nema podataka da je radila u kulturi, a u kulturu dolazi sa radnog mesta – u pošti. Kulturna javnost se buni. Mediji i društvene mreže prave šale, obaveštavajući nas da je povoljno rešen "slučaj službenice PTT-a". Posle dve godine boravka u Kulturnom centru Beograda direktorka prelazi na upražnjeno mesto sekretara za kulturu grada. Kulturna javnost se ponovo buni, ali to gradske vlasti nije previše uznemirilo. A ni kulturna javnost se nije baš pretrgla u istrajnosti...

Nedavni gradski Konkurs za podršku projektima u kulturi prevršio je svaku meru i doneo novi talas ponižavanja i diskreditovanja kulturnih stvaralaca. Konkursna procedura sprovedena je bez mogućnosti blagovremenog uvida javnosti u kriterijume, imena i stručnost lica u komisiji kao i obrazloženje donesenih odluka. Rezultati konkursa ne samo što bude sumnju da je reč o potpunoj nekompetentnosti već i veoma skupoj oholosti komisija. Ona se ogleda u privatizovanju javnog interesa i ugrožavanju rada izuzetno važnih ustanova, vaninstitucionalnih organizacija, manifestacija sa dugom tradicijom delovanja i poverenjem građenim ne samo na domaćoj već i na međunarodnoj sceni.

Na spisku podržanih projekata najveći broj je onih koji su "počašćeni" sa 50 do 100.000. dinara. Među njima su i neke od organizacija sa kompleksnim programima važnim za čitavu Srbiju. Opet, s druge strane, najviše je onih koji nemaju nikakvu kulturnu legitimaciju niti javno prisustvo, a i registrovani su pred ili, bolje rečeno, za konkurs! Najvećim svotama podržane su sasvim očekivano one organizacije ili "umetnici" koji su svojim portretom ukrasili bilborde vladajuće stranke na gradskim izborima. A bilo bi zanimljivo videti i nezaobilaznu crnu listu onih koji su konkurisali, ali nikako nisu smeli da dobiju sredstva!

Moglo bi se reći da su oba zahteva potpisnika peticije legitimna. Poništavanje konkursa je lekovito i akterima u kulturi Beograda ne preostaje ništa drugo nego da složno i zajedno (ovog puta) istraju do "ispunjenja zahteva". S druge strane, ostaje pitanje nije li isuviše skroman apel da se dužnosti liši sekretarka za kulturu. Veća šteta dolazi od onog ko ju je tu postavio i ko po svemu sudeći donosi odluke u njeno ime.

Treba imati u vidu činjenice iz prethodnih iskustva. Aktuelna i od sile uzavrela vlast ne samo što neće smeniti bilo koga od svojih partijskih vojnika, već se može računati da će oni biti nagrađeni upravno proporcionalno stepenu iritiranja stvaralaca u kulturi. Sa sigurnošću se može tvrditi da će gradski čelnici i ovog puta čekati da se bundžije umore i tiho odustanu od svojih zahteva. Nekima će možda biti ponuđena saradnja koja se ne može odbiti ili će im biti predočena mogućnost neprijatne ucene.

Možda bi valjalo podsetiti da je (nezaboravljena) inauguracija aktuelnog predsednika u Palati Srbija zapravo bila inauguracija nove elite Srbije. To je zbir onih umreženih i poslušnih pojedinaca koji sada definišu ne samo institucionalni rad ustanova kulture već i duhovni ambijent u kome se partijska pokornost proglašava najvišom vrlinom, a privatni interes prerušava u javni.

Beogradski konkurs samo je jedna u nizu nepogoda koje su zadesile kulturu Beograda. Prikazuje sve veću polarizaciju između onih koji aktivno učestvuju u kulturnom životu grada i onih koji se brinu kako da ostanu na vlasti i podrede ustanove kulture tom cilju.

Nesumnjivo je da bi svaka komisija morala da bude sačinjena od članova potvrđene stručnosti, umetnosti i zainteresovanosti, jasne vrednosne orijentacije i cilja. Podrška proizašla kao rezultat konkursne procedure vrsta je nagrade i priznanja za onog ko je dobija kao podsticaj za dalji rad. Kad ga stručna komisija oceni pozitivno, to znači da grad daje svoj pečat kvaliteta. Ali to bi značilo da postoji – kulturna politika.

Gašenje kulturne politike ogleda se u smanjivanju potencijala ustanova i motivacije pojedinaca. To se može prepoznati u gestovima komisija koje su sredstva podelile kao vrstu socijalne pomoći značajnim pojedincima i ustanovama. "Sendviči" za smirivanje, a ne za ohrabrivanje. Treba primetiti da postoje i izuzeci, odabrani manje ili više istaknuti pojedinci. "Kupovina" istaknutih pojedinaca u kulturi na nedavnim izborima za pobednički tim bila je od velike važnosti za produktivnost glasačke mašine, ali ne i za poboljšanje statusa umetnika ili vaninstitucionalnog stvaralačkog korpusa. Za te miljenike konkurs je samo mala administrativna formalnost i veliki transfer. Pitanje javnog interesa više se ni uz osmeh ne postavlja. Javni interes bez stručnog i kritičkog mišljenja, bez mehanizama odbrane institucija i dalje će trpeti nenadoknadivu štetu. ¶

ZORAN HAMOVIĆ

» osnovu privatnih interesa pojedinaca i grupa." Istovremeno, Komisija je ocenila da, na primer, Udruženju građana Grupa 8 treba dati 700.000 dinara za projekat "Trk u biblioteku", Matici iseljenika Srbije za projekat "150 godina srpske književnosti na severnoameričkom kontinentu" – 700.000 dinara, Dejanu Stojanoviću / Matica iseljenika Srbije 350.000 dinara za pripremu *Izabranih dela Dejana Stojanovića* (srpsko-američki pesnik, publicista, poslovni čovek i bivši novinar rodom iz Peći – vidi Vikipediju), Udruženju građana "Jupiter" za projekat "Ko čita ne skita" – 690.000 dinara...

Ovakvih primera ima koliko hoćete (vidi okvir). Komisija koja je projektima u oblasti likovnih, primenjenih, vizuelnih umetnosti dizajn i arhitektura, podelila 13 miliona dinara, procenila je da 40 ULUS-ovih izložbi, koliko ih ovo udruženje priredi godišnje, vredi 380.000 dinara (ULUS sledeće godine obeležava vek od osnivanja), a da više nego duplo, 780.000 dinara, treba dati Udruženju za pomoć deci, omladini i porodici za projekat "Ja sam koliko znam", odnosno da nešto malo manje nego duplo, 700.000 dinara, zaslužuje Udruženje građana "Art salon lepih umetnosti" sa projektom "Taj divni svet platna". Zatim: Centar za osnaživanje socijalno isključenih kategorija građana "4M" dobiće 650.000 za projekat "Talenti trećeg doba – mala škola slikarstva i veza", Udruženje građana "CED rupa" – 550.000 dinara za radionice oslikavanja uskršnjih jaja "Nesvršena sfera", a preduzeće Suzana Perić d.o.o. 400.000 za projekat "Jubilej – 20 godina rada Suzane Perić".

U vreme pisanja ovog teksta, održava se Okrugli sto o rezultatima Konkursa grada Beograda za podršku projektima u kulturi, u organizaciji Srpskog PEN centra, Srpskog književnog društva, Asocijacije Nezavisne kulturne scene Srbije i Foruma za kulturu Evropskog pokreta u Srbiji. Razgovara se o konkursima kao naročitim instrumentima kulturne politike.

Tekst na ovu istu temu objavili smo i prošle godine. I naravno da se nadamo da će ovaj sadašnji biti poslednji.¶

SONJA ĆIRIĆ

Pesnik se buni p

Zamislite sledeću situaciju: pesnik u trenutku inspiracije, pod određenim osećanjima i specifičnim utiskom, piše pesmu. Prema tradicionalnom shvatanju, trenutak inspiracije je trenutak kontakta sa božanskim. Pojavljuje se glas muze, koji ne pripada pesniku, nego se samo kroz njega javlja. Ruka se opušta na papir, ritam teče sam od sebe. U nekoj vrsti transa, pesnik skicira konture nečeg estetski harmoničnog. Smisao svakog daljeg rada sastoji se u tome da se ne naruši zadata estetika, već da se ona u potpunosti razvije, da se iscrpu sve njene mogućnosti. Jer, poezija ima sopstveni glas, i pesnik mora da mu se podređuje.

Sa eksperimentalnom poezijom, sve je upravo suprotno. Eksperimentator je pesnik koji se pobunio protiv poezije. Za pesnika eksperimentatora, pisanje poezije je apsolutno svestan čin. Svesnost, kao osnova eksperimenta, traži način da se iskaže ne kroz uobičajeni – tekstualni – kanal, nego kao delovanje. U takvim okolnostima, sadržaj je od sekundarnog značaja, a najviše pažnje posvećuje se konceptu. Eksperiment je prilika da se po jeziku dublje zakopa, da se istraži njegovo naličje, da se, eventualno, ogoli do koske i takav prikaže. Kao neodvojiv od eksperimenta sa skretačem pažnje sa sadržaja dela, pojavljuje se performans – umetničko delovanje u prostoru, uz maksimalnu moguću prisutnost izvođača – bilo uživo, bilo putem snimka glasa i predstave na platnu. Ključni segment performansa je komunikacija koja se ostvaruje između umetnika i publike.

Priču o pesničkim praksama suprotnim od opisane na početku teksta, aktuelizovala je putujuća izložba "Poezija i performans – Istočnoevropska perspektiva" održana povodom Svetskog dana poezije u Kulturnom centru Beograda, a koju su inicirali slavisti sa Univerziteta Cirih, Tomaš Glanc i Zabine Henzgen.

Nova pesnička praksa, koja poeziju iz tradicionalnih okvira kroz performans izmešta u domen pozorišne i vizuelnih umetnosti, fotografije, filma i muzike razvija se u socijalističkoj Jugoslaviji i zemljama istočno od Berlinskog zida posle

SA IZLOŽBE: Eksperimentalna poezija

revolucije 1968. godine. Poređenjem njihovih umetničkih praksi, vidi se da "iako su ove zajednice bile izolovane jedna od druge, slična politička klima koja je u njima vladala izazvala je srodne umetničke reakcije na zvaničnu kulturnu politiku", ocenjuje kustoskinja Zabine Henzgen. Kokustoskinja izložbe Dubravka Đurić ističe da je eksperiment sa materijalnošću jezika bio i ostao na margini. "Naša kultura kao da ima problem sa tom vrstom rada i odbija je. Od osamdesetih do danas, eksperiment i performans etablirali su se u Americi, Kini i Velikoj Britaniji, ali na postjugoslovenskom prostoru iz nekog razloga nisu. Pitanje zašto, ostaje otvoreno."

Pesnički performans, osnovna tema pomenute izložbe, javlja se u vidu glasovnog izvođenja poezije (fonička poezija). U našim krajevima Dubravka Đurić, pesnikinja i performerka iz Beograda, kaže za "Vreme" da je suština eksperimenta u foničkoj poeziji stvaranje atmosfere u kojoj je slušalac vođen samim glasom. "Ono što slušaoca treba da vodi kroz ovu vrstu performansa je sam pesnik. On je prvo lice svoje poezije – kroz njegovo telo, gest i glas publika percipira umetnički čin, neposred-

rotiv poezije

Nedavna izložba *Poezija i performans* podsetila je na retke eksperimentalne poetske prakse

Foto: Vladimir Milovanović

no, a ne kroz 'treće' delo." Đurićeva ističe da je poetski performans tokom poslednjih 30-40 godina bio zanemaren. "Nažalost, osim slem poezije i autorskih čitanja, nemamo prilike da čujemo pesnička izvođenja. Izvođačka poezija reaktualizovana je najviše zahvaljujući medijskoj, virtuelnoj realnosti, koja omogućava izlaz iz teksta kroz vizuelno." Dubravka Đurić se bavi poetskim performansom, ali je u Srbiji u tome usamljena. Po njoj, izvođačka poezija kao da još uvek nije pronašla svoje mesto među drugim vidovima umetnosti. "Poetski performans ima elemente teatra, a nije teatar; ima segment glasovnog izvođenja, a ne pripada muzici. Isto tako, ne pripada poeziji u tradicionalnom smislu jer prekoračuje njene okvire. Zbog toga je teško svrstati ga u neku od ovih ustaljenih kategorija."

Važan element poetskog performansa, u kojem sadržaj gubi na značaju, postaje izlazak iz okvira koje nameće nacionalni jezik. Ako nema tekstualnog značenja, nema ni komunikacijskih prepreka. Pionirka poetskog performansa u Jugoslaviji je Katalin Ladik, vojvođanska umetnica mađarskog porekla. Ladik, najpoznatija po svojim glasovnim izvođenjima, kaže da je performansom počela da se bavi upravo iz težnje da prevaziđe granice koje su nametali jezik i nacionalno. "Shvatila sam da jedino performans može da prodre u druge kulture bez prevoda. Mislim da takav direktan odnos ima prednost nad elitnom poezijom i preovladava komunikacijsku prazninu koju elitna poezija ne može da prevaziđe. Shvatila sam da su eksperiment sa glasom i gestovima jedini mostovi koji mogu kulturu neposredno prikazati, a da me u tome ne ometaju jezičke barijere i problemi prevoda. Osnova moje poezije su mađarski jezik i mađarska kultura u Evropi. Koristila sam osnovu mađarskog i srpskog za svoje performanse, ali jezik nije bio od centralnog značaja, nego moje izvođenje. Zato su to ljudi u Evropi i mogli razumeti." Ona ističe i da u Mađarskoj nikada nije imala mogućnost da objavljuje pesme i knjige, pa su one nezvaničnim kanalima stizale u Mađarsku i tamo su se čitale. "Ja se, međutim, nikad nisam zanosila idejom da ću u Mađarskoj zvanično biti publikovana", zaključuje Ladikova.

Hrvatski umetnik Vlado Martek impuls ka poetskom eksperimentu realizovao je u domenu likovnog. "Ovisni smo o prijevodu, o kontekstu i ponašanju, o stvarima koje se baziraju na akcionizmu, na samom prisustvu autora. Poezija je dugo bila povezana sa muzikom, plesom, glasom... Danas je svedena samo na čitanje – to je najnulta točka poezije koja postoji. Svi smo svesni problema prevoda – u tim neoavangardnim traženjima, bilo je zbilja pravo vrijeme da poezija napusti svoje krletke. Ja sam radio sa agitacijama i poetskim objektima, i to je bio nekakav moj doprinos na putu da se poezija, osim što ima i dalje teške uvjete, malo unprijedi." Pored Marteka i Ladikove, među jugoslovenskim autorima-performistima su bili Slavko Bogdanović, Tomislav Gotovac, Božidar Mandić, Vladimir Mandić, Miroslav Mandić, Slavko Matković, Mirko Radojičić, Mladen Stilinović, Slobodan Tišma, Goran Trbuljak, Vujica Rešin Tucić, Tomo Križnar i Marko Pogačnik. I oni i njihovi sledbenici bavili su se poetskim eksperimentom kao manifestacijom samostalnosti. Možda, smatraju kustosi, u tome treba tražiti razloge zašto je eksperimentalna poezija retka pojava. ¶

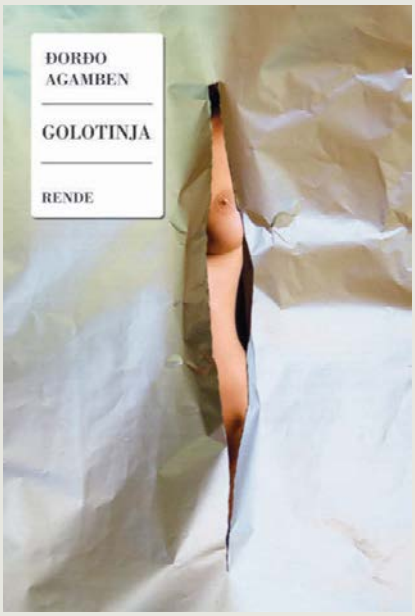
JOVANA GEORGIEVSKI

Snopovi tame

Đorđo Agamben, *Golotinja*, Beograd, Rende, prevod Ivo Kara-Pešić

Ogromna je predrasuda da su u filozofiji presudne ideje, te je način na koji se piše manje važan. Filozofija je, drže ljudi, stvar duboka, pa ako im ne polazi za rukom da se probiju kroz splet ideja to je, misle, zbog njih, zbog toga što nisu dovoljno pametni, uporni i obrazovani, što nisu dorasli zahtevima filozofskog teksta, a teške ideje zahtevaju težak stil. Ne retko, međutim, ispada da to što se izdaje za filozofiju nije drugo do gorda ispraznost praćena suštinskom nepismenošću. I obratno. Tamo gde ima ideja, čak i ako filozofi nisu genijalni pisci, poput Kanta i Deleza na primer, stil će, gonjen silinom mišljenja, da pronađe svoje puteve, makar morao, poput ponornice, da dubi stenu. Đorđo Agamben, pak, spada među filozofe-košnice iz kojih izleću rojevi ideja, a da su, istovremeno, čudesni pisci. U njegovom bogatom opusu dve knjige tekstova – *Profanacije* i *Golotinja* – zauzimaju naročito mesto: mogu se s jednakim ugođajem čitati kao tvrda filozofija i kao vrhunska esejistika koju vrhunskom, znamo to od Montenja, čini upravo stil. Ako u *Profanacijama* (vidi "Vreme" br. 1040) desakralizuje uzvišena mesta filozofije, književnosti i filma, u *Golotinji* se Agamben predaje svojoj strasti izučavanja teoloških tekstova kako bi ih profanizovao, posuvratio i otvorio za mogućnosti koje teološkim tumačenjima, po definiciji, izmiču (jer teologija pretpostavlja ono što dokazuje).

U najdužem ogledu po kojem je naslovljena knjiga, Agamben ispituje problem golotinje počev od Adama i Eve, uočavajući da njih dvoje nisu ni znali šta je golotinja budući da su, sve dok se nisu izbezobrazili, bili ogrnuti plaštom božanske milosti. Zato se nisu ni stideli. Problemi počinju sa odećom i oblačenjem (a ne sa bezobrazlukom), što Agamben provlači kroz duhovitu analizu vitraža iz XI veka u crkvi Svetog Isidora u Leonu: na vitražu vidimo već obučenog i unezverenog Adama (više mu se, izgleda, sviđalo dok je bio nag), polugolu Evu i iznerviranog boga koji, očigledno na silu, pokušava Evi da navuče tuniku. Ona se žestoko opire. Agamben će reći da se Eva suprotstavlja božijem nasilju, dok bi opušteniji tumač mogao da primeti kako bog, usput, bogougodno pipka Evu. Ispostavlja se, zapravo, da su tumači izgona iz raja, poput Avgustina i Jovana Zlatoustog, na primer, i te kako uočili ovu neprijatnu epizodu sa oblačenjem, što Agamben koristi za bogohulne analize u kojima Tvorca svako malo

prokaže kao nasilnika. Posebno su uzbudljivi Agambenovi skokovi iz mitskih vremena, ili s teoloških rasprava, na savremeni kontekst i umetničke performanse (performans Vanese Bikroft iz 2005. godine u berlinskoj Novoj nacionalnoj galeriji) u kojima ženski modeli, odeveni u cipele sa štiklama, svojim držanjem otklanjaju svaku pomisao na grešne misli. Te bi se grešne misli, pak, javile u drugačijem kontekstu, intimnijem svakako, ali ostaje da su te žene nage i poželjne, jedino što se njihova nagost, čudnim preokretom konteksta, ne vidi (iako, naravno, ništa drugo ni ne gledamo do gole žene... Agamben tekst ilustruje slikama), a poželjnost se, pred njihovim držanjem i njihovim pogledima – drskim, nezainteresovanim, prodornim, izazivačkim – pretvara u neprijatnost. Kako to? Naime, na tim su se umetničkim performansima, kako kaže Agamben, zbivala nezbivanja, događali su se nedogađaji, odnosno "nešto što je moglo i možda trebalo da se dogodi, nije se dogodilo" (str. 79). Ovakve formulacije daleko su od pukih igara rečima i nipošto nisu tek izraz jezičke dovitljivosti, već proističu iz začudnih Agambenovih čitanja antičkih filozofa. U tekstu "O onome što možemo da ne činimo" pronalazimo ključ za čitanje ove knjige: u Aristotelovoj *Metafizici*, u slavnim redovima o mogućnosti i ostvarenju mogućnosti, pronalazi Agamben jedno strahovito mesto: mogućnost pretpostavlja i nemogućnost, ono "moći ne činiti". Moć u sebi nosi i neostvarivanje moći. Utoliko nemogućnost (*adynamia*) ne znači samo odsustvo mogućnosti, nego pre svega "moći ne činiti": moć da se ne izvrši sopstvena moć. (Valja pribeležiti, u istom kontekstu, ali drugom pojmovnom registru: diktatura je moć koja se nikada ne samoograničava, ona svoju moć uvek aktualizuje i nikada je ne razume kao moć nečinjenja. Zbog toga je svaka diktatura nasilje.) Upravo ova dvostrukost sačinjava punu sadržinu ljudske mogućnosti kao moći (a ne pukog nasilja). Otud i vrtoglavo tumačenje Kafke u tekstu "K.": da li je moguće klevetom se boriti protiv nasilne vlasti? Da, pod uslovom da kleveta podriva tu vlast. Setimo se prve rečenice *Procesa*: "Mora da je neko oklevetao Jozefa K." Do kraja knjige, međutim, nismo saznali ko je klevetnik. Ali šta ako je klevetnik sam Jozef K, pita Agamben? Tada stvar postaje zanimljivija jer još od rimskog prava znamo da čovek ne može da okleveta samoga sebe. Kako, dakle, reaguje pravni sistem kada se nađe pred paradoksom, pred slučajem koji nije u njegovoj nadležnosti, ali mora njime da se bavi? Tada se – i eto golotinje – taj sistem ogoljava u svojoj nepravednosti.

Šta, zapravo, ovim i ovakvim tekstovima radi Agamben? Dekonstruiše naše bazične intuicije i vodi jezik u predele koje nismo bili u stanju ni da zamislimo. U istom gestu on s lica filozofije strže odvratnu masku večnosti ostavljajući je pred stvarnošću – golom. Zato i sme da napiše: "Savremenik je onaj ko prima direktno u lice snop tame što ga odašilje njegovo vreme". ¶

IVAN MILENKOVIĆ

Opora i nežna poetska bravura

Jedini roman Silvije Plat i danas nas zasipa nesmanjenom svetlošću jednog očaravajućeg dara u koji se lako zaljubiti

Probudio me je šum kiše.

Bio je mrkli mrak. Nakon izvesnog vremena dešifrovala sam nejasne obrise nepoznatog prozora. Tu i tamo se niotkuda pojavljivao zrak svetla, prelazio zid poput avetinjskog, istražujućeg prsta i opet bi skliznuo u ništa.

Onda sam čula šum nečijeg disanja.

Najpre sam pomislila da sam to ja sama, i da ležim u tami svoje hotelske sobe, nakon trovanja. Zadržala sam dah, ali se disanje nastavljalo.

U postelji pored mene, sjalo je zeleno oko. Bilo je podeljeno na četvrtine, kao kompas. Polako sam se ispružila i stavila šaku na njega. Podigla sam ga. S njim je pošla ruka, teška kao u mrtvaca, ali topla od sna.

„Prestara za rokenrol, premlada za smrt“. Moglo bi se ovako nešto reći za Silviju Plat (1932-1963), mada čudno zvuči primena znanog refrena grupe Jethro Tull – nastalog godinama nakon njenog samoubistva – na sudbinu kultne i mitske američke pesnikinje. Ovde bi ono „prestara“ naprosto značilo: *prerano se rodila*. Silvija Plat odrastala je u poznim četrdesetim i u pedesetim, u vreme mračnog američkog konzervativizma, u poslednjoj epohi pre seksualne revolucije i pre kontrakulturnih revolucija – a njihov značaj možeš sa cinično-bezbedne pozicije današnjice da lagodno potcenjuješ samo dok se neposrednije ne suočiš sa teskobnim, zagušljivim svetom neposredno pred njihovu eksploziju. I uostalom, gledano iz današnjice, nema bolje preventive protiv toksičnog uticaja neokonzervativnih reakcionara od autentičnog podsećanja na to kako je zapravo sumoran bio svet „bolje prošlosti“ po njihovoj meri.

Ali, ne spominjem rokenrol – koji kao istinsku epohalnu pojavu Silvija Plat nije ni stigla da upozna, jer on zapravo tada tek nastaje, ono pre sredine šezdesetih je ne mnogo više nego infantilna predigra – samo zato, nego i stoga što u njenom životu, baš kao i načinu i „tajmingu“ njene potresno rane smrti ima nekog proto-rokenrol mitotvorstva, ima one zlatne građe od koje će se kasnije ispredati legende o ukletim pesnicima i trubadurima sa gitarama ili bez njih. A i u njenoj mnogo tračarenoj vezi s Tedom Hjuzom ima nečega od neuporedive romantike koja se rastače u neprispodobivi užas, baš po meri docnijih obogotvorenja ili, pak, demonizacija. Svakako, ta veza jeste bila *fatalna*, ali ne nužno na onaj način kako to zamišljaju filistri bilo koje provenijencije i denominacije.

A *Stakleno zvono* (preveo Branko Vučićević; Laguna, Beograd 2017)? Nešto sasvim drugačije, a opet u potpunosti integralan, neodvojiv deo pesnikinjinog dela. Jedini njen roman, dovršen u godini u kojoj će sebi oduzeti život, objavljen pod pseudonimom, u senci jake sumnje vredi li on uopšte kao literatura, ali i smeju li se ovako ogoljavati golemi zjapovi i užasi svoje i tuđih intima. Roman dočekan isprva s nepoverenjem i nerazumevanjem, s onom karakterističnom *tupošću oštre kritike*. Tridesetogodišnjakinja možda na pragu pune književne afirmacije i svakako na pragu dobrovoljne smrti, negde gde više nema odbeglog Hjuza, vraća se desetak godina unazad, ispisujući romaneskni tekst prenabijen direktnim i jedva-modifikovanim autobiografskim referencama. Godina je 1953, devojka iz Masačusetsa, wannabe pesnikinja, dobija mesečnu stipendiju u Njujorku, u gradu najširih mogućih mogućnosti, čak i usred epohe brižljivo uzgajanih nemogućnosti; krhka, nesigurna, nestabilna, željna svega, slobodne artikulacije vlastite autentičnosti ponajviše, a opet i sputana svime, rastrzana između želja, planova i niskog plafona namenjene joj društvene uloge buduće plodne udavače u nekoj od pustolina protestantske više srednje klase u kakvoj „lepoj kući“ s pogledom na Atlantik, Silvijina Ester vileni Menhetnom čas oprezno čas suludo ispipavajući svoje i tuđe granice, a potom biva primorana da se vrati u domicilnu sredinu, nakon što joj propadnu (pre)rani planovi za književnu afirmaciju. Sledi dugo i temeljito uranjanje u slojeve depresije, pokušaj samoubistva, višemesečni boravak u ludnici, postepeni oporavak, izlazak u neizvesnost „spoljašnjeg“ života. Ne znamo šta je Ester dočekalo tamo i kuda ju je ispratilo, a za Silviju – znamo. Neko je još onomad primetio da je ovaj roman – kojeg je sama znala nazivati petparačkim štivom, dodatno se ranjavajući i mrcvareći – zapravo nešto kao ženski odgovor na *Lovca u raži*. Zvuči zgodno kao mamac na policama knjižara, ali zapravo je tačnije nego što biste očekivali. I čita se danas kao mnogo više od svedočanstva o epohi, ili o jednom teškom osob(e)nom „slučaju“. Iako mladenački, fragmentaran, rastrzan, mestimice prividno neuređen, ovo je roman koji je nadišao svoju epohu lakše i bolje od mnogih slavljenijih i u daleke zvezde kovanijih. I ništa mu nije smetalo da ostane, na engleskom koliko i u odličnom prevodu velikog Branka V., tužna i nežna, ali kad treba i opora, i bogme đavolski duhovita i pronicljiva poetska bravura. Koja nas zasipa nesmanjenom svetlošću jednog zastrašujućeg i očaravajućeg dara u koji se tako lako zaljubiti.

Uostalom, ne znamo li svi kako izgleda ona teška, ustajala letnja nepokretnost, negde na sporednim kolosecima života i sveta? Znamo, samo ne umemo da kažemo. A izgleda ovako: „Letnja tišina beše položila ruku na sve, kao smrt“. I da se sastoji samo od ove rečenice, ovaj bi roman vredeo. Samo što onda ne bi bio roman, nego pesma. Ali, i ovako je pesma. Silvija Plat, pesnikinja; prestara, premlada, odviše velika, odviše čudna, nipošto normalna, jedinstvena, teška, luda, mudra, neslatka, nekisela, negorka, neljuta, nebljutava, neživa, nemrtva, nesumnjivo, neopozivo nesmrtna. ¶

TEOFIL PANČIĆ

Sitne, male sreće i zec Petar

Knjige Beatriks Poter su izdavački fenomen: svakih 15 sekundi negde u svetu neko kupi njenu knjigu. Sada je to moguće i u Srbiji

Jedan od najpopularnijih likova svetske literature za decu koji je drag i odraslima je zec Petar, Beatriks Poter. Knjige o njemu objavljene su u 110 zemalja na 45 jezika, na raznim pismima sveta uključujući Brajevo i hijeroglife. Međutim, u Srbiju je, onako kako ga je pre 117 godina opisala i nacrtala Beatriks Poter, zec Petar prvi put stigao tek ovih dana.

Izdavačka kuća "Data status" objavila je (savršen tajming: pred Uskrs) *Sve pustolovine zeca Petra*, originalno i autorizovano izdanje britanske izdavačke kuće "Frederick Warne & Co." četiri priče u kojima je zec Petar glavni junak. Predvodi ih *Priča o zecu Petru*, prva i najpoznatija priča Beatriks Poter. Podsetimo je se: mama je rekla Petru i njegovim sestrama da u njenom odsustvu nikako ne zalaze u baštu Makgregorovih, kako ne bi, kao njihov tata, završili u piti gospođe Makgregor. Sestrice su poslušale, a Petar nije. Potrudio se da nađe rupu u ogradi i prepustio se uživanju u salati i rotkvicama. Šargarepu nije dirao zato što on, za razliku od svih ostalih zečeva, više voli rotkvice. Gospodin Makgregor ga je otkrio, pojurio, Petar je bežeći izgubio cipelice i plavi kaputić sa mesinganim dugmićima, i jedva se dokopao kuće. Mama, zauzeta spremanjem večere, samo se ovlaš zapitala gde li je Petar opet izgubio kaputić, skuvala mu čaj od kamilice zato što mu nije bio dobro, ali mu je dala samo jednu kašičicu, dok su sestrice večerale hleb, mleko i kupine.

Zašto samo jednu? Da li je to način na koji mama kažnjava neposlušnog Petra, da li je čaj od kamilice u zečjem svetu lek koji se dozira na kašičicu, da li je... Biće da je tačan odgovor – zato što je tako htela Beatriks Poter. Jer, svako procenjuje drugačije. "Iz perspektive gospodina i gospođe Makgregor, Petar i njegovi drugari su obične štetočine", kaže Vladimir D. Janković, prevodilac zbirke *Sve pustolovine zeca Petra*. "Kako nas Beatriks Poter navodi da štetočine ipak doživimo kao heroje, da se saživimo s njima, da navijamo za njih? Ona to čini na jedan iskren, simpatičan, gotovo naivan način, životno prihvatljiv, koji se tiče zdravog, opravdanog mangupluka. To je jedna od onih igrarija koje ljudskim životima donose malo čistog veselja, bez pakosti i podmuklih simboličkih značenja." Vladimir D. Janković kaže da u knjigama Beatriks Poter "ima nečeg prerušenog starog u poimanju životne radosti kao eliksira koji će nam život ili produžiti, ili učiniti boljim, ili ulepšati, ili – što će najpre biti – obogatiti sitnim, svakodnevnim srećama i, pre svega, svešću o tome da su te sitne, male sreće zvezde na nebu našeg postojanja i da one sijaju čak i kad ih mi ne vidimo od oblaka."

Beatrix Potter
Foto: Courtesy of Victoria & Albert Museum

Da su priče o zecu Petru i za decu i za odrasle, njihov prevodilac obrazlaže činjenicom da Beatriks Poter "za razliku od mnogih autora koji su svoje stvaralaštvo usmerili ka najmlađima, nije ni najmanje opterećena formalnim, pa čak ni sadržinskim aspektom onoga što bismo danas nazvali obraćanjem određenoj ciljnoj grupi. Otuda ni prevođenje njenih priča nije bio generacijski ili dramski izazov – da prevodilac mora da se uživljava u ulogu deteta-čitaoca, ili majke-čitateljke, ili oca-čitaoca. U jezičkom smislu, Poterova je krajnje jednostavna. Ona piše čoveku i za čoveka. Ljudskom biću i za ljudsko biće. A ima i taj mali dodatak, kao da ostavlja poruku i za neki drugi, odnosno četvrti oblik: za nešto ili nekoga, ko nije ni dete ni odrastao ni ljudsko biće."

Do sada je u svetu prodato više od 45 miliona primeraka *Priče o zecu Petru*. Kad ju je napisala, Beatriks Poter je poslala rukopis na adrese šest izdavača. Svi su je odbili, pa je zato sama finansirala

štampanje, za porodicu i prijatelje. Tada je imala 36 godina, nije bila udata, a očigledno kadra preduzetništvu. Bilo je to, blago rečeno, neuobičajeno za tadašnje poimanje šta jeste a šta nije prikladno ženi.

Iduće, 1902. godine, *Priče o zecu Petru* objavio je "Frederick Warne & Co" na inicijativu Normana Vorna, jednog od članova kompanije. Uspeh je bio neočekivano veliki. Naredne godine dizajnirala je i patentirala igračku zeca Petra, pa je tako on postao prvi licencirani lik u istoriji i prva igračka nastala po liku iz literature. Sledeće godine proizvela je igricu "Zec Petar" za dva igrača. Smatrala je da će ovi neliterarni oblici zeca Petra pomoći knjizi, što u to vreme na taj način još niko nije razmišljao. Najbolji primer i koliko je bila u pravu, jeste film *Mis Poter* (2006) sa Rene Zelveger i Ijanom Makgregorom u glavnim ulogama, koji je znatno uticao na popularnost njenih knjiga u ovom veku.

Nakon prvog literarnog uspeha sa zecom Petrom, Beatriks Poter je nastavila da piše o njemu i njegovim drugarima: zecu Bendžaminu, patki Jasmini, gospođi Mišici, Veverku Oraščiću, gospodinu Liscu, gospođi Bodljičić, gospodinu Jeremiji Alasu, mačetu Tomi i ostalima u obličju životinja i ljudskim životima. Tokom pisanja sarađivala je sa svojim izdavačem,

Normanom Vornom, što je prevazilazilo tadašnje norme ponašanja. Njene "male knjige", kako je nazivala svoje ilustrovane priče, donele su joj finansijski uspeh, pa se osamostalila – opet nedopustivo. Verila se sa Normanom iako su njeni roditelji smatrali da on nije dorastao njenoj klasi. Pristali su da ona nosi njegov prsten zato što je par pristao da ne objavi veridbu i da odgodi venčanje. Mesec dana nakon toga, Norman je umro od leukemije. Ostatak života Beatriks Poter vezan je za imanje Hil Top na Lejk distriktu, koje je kupila novcem zarađenim od prodaje knjiga. Tamo je pisala, bavila se domaćim životinjama, kupila je i održavala 15 farmi, podržavala je rad britanske zajednice za očuvanje prirode, ovce koje je gajila pobeđivale su na takmičenjima, postala je prva žena na čelu zajednice uzgajivača ovaca u Herdviku...

Knjige Beatriks Poter su izdavački fenomen: svakih 15 sekundi negde u svetu neko kupi njenu knjigu. Sada je to moguće i u Srbiji. ¶

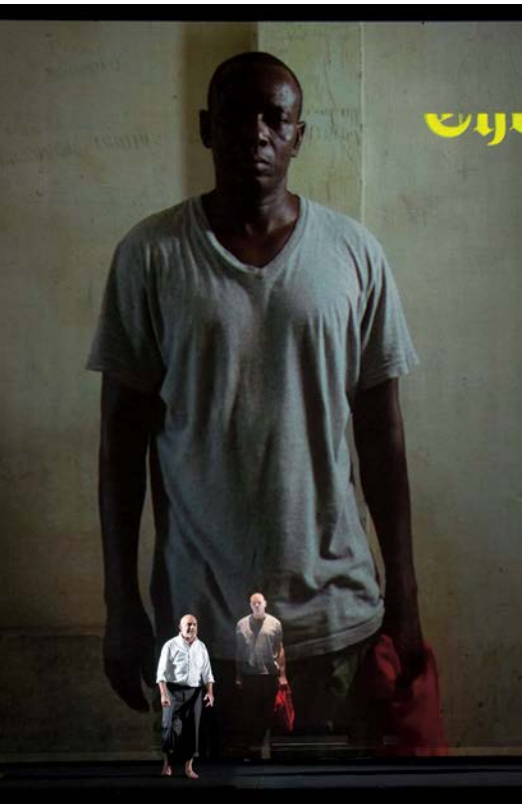
SONJA ĆIRIĆ

Splav operske Meduze

Rastezanje granica – koncept je koji favorizuje upravo održani festival Opera Forward

Za "Vreme" iz Holandije

Amsterdamski festival Opera Forward (18-26. marta), uz Operske dane u Roterdamu redak je praznik savremene opere i muzičkog teatra u Evropi. Ovogodišnje izdanje festivala predstavilo je niz celovečernjih operskih produkcija: *Splav Meduze* (1968) Hansa Vernera Hencea, oratorijum postavljen u režiji Romea Kastelučija, *Avanture duše*

i tela u inscenaciji Nine Spajkers a prema muzici Đerđa Ligetija i Rafaela Cenda, *Ne treba da budemo ganuti* (2017), operska produkcija Opere Filadelfija, kompozitora Danijela Bernarda Rumejna sa koreografijom, libretom i režijom Bila T. Džonsa (predstava koju je "Njujork tajms" proglasio najinteresantnijim događajem na polju klasične muzike prošle godine), dve jednočinke izvedene iste večeri – *Nevolja na Tahitiju* (1951) Leonarda Bernštajna i *Milosrđe* (2011) Džejmsa Mekmilana, zatim *Orfejevu smrt*, baroknu operu Stefana Landija u režiji umetničkog direktora festivala Pjera Audija, kao i odlomke iz megalomanskog operskog ciklusa *Svetlost* (1977-2003) Karlhajnca Štokhauzena, čije je izvođenje zatvorio festival. Pored ovih produkcija premijerno je prikazano i šest dvadesetominutnih studentskih opera, relativno bogat festivalski prateći program u kome su držana predavanja, vođene debate, i film *Opera of the World* (2017) Mantije Dijavare.

Koncept festivala favorizuje rastezanje granica operskog sveta. U tom smislu, čini se da su najviše podbacile studentske opere, koje su bile najkonzervativniji deo festivala. Zašto generacija najmlađih kompozitora nema dovoljno kreativnosti, smelosti, mašte da izmisli nekakv novi operski svet jeste za mene i političko pitanje. Divna barokna opera Stefana Landija iz 1619. godine vratila je "operski film" prema počecima ove umetnosti. Međutim, iako spektakularno izvedena i zanimljivo režirana, nije uspela da ubedi da joj je mesto u budućnosti operskog žanra u smislu pomeranja njegovih granica. Slično je bilo i sa jednočinkom *Milosrđe* Džejmsa Mekmilana. Odlomci *Svetlosti*, kao i muzički teatar zasnovan na muzici Ligetija pokazali su muzički modernizam u njegovom punom sjaju i beskompromisnosti koji, iako fascinantni, ipak ne pripadaju ni sadašnjem, a pogotovo ne budućem operskom trenutku.

Bernštajnova *Nevolja na Tahitiju* kritički je veoma izoštreno delo. Govori o malograđanštini američkog ali i svakog drugog predgrađa gde su predmeti želje dobar auto, dobra škola za decu, igralište u blizini i mala bela kuća u vlasništvu. Problem je u tome što ovi predmeti želja najčešće postanu graničnici horizonta. Junaci su muž i žena u bračnoj krizi. Vode dosadan život, imaju dosadne diskusije o dosadnim "problemima". Pomoći nema jer njihov horizont je limitiran, oni ne vide dalje od granica sveta koji su za sebe sami iscrtali. Pri kraju, On predlaže da odu zajedno da vide mjuzikl o Tahitiju, i tu shvatamo da je mjuzikl-opera koji gledamo onaj koji je predložen. Bernštajn ispred nas postavlja ogledalo i začikava nas. Poziv za izlazak iz zone komfora je ono što stoji kao koncept ovog dela. Na sličnoj političkoj osi funkcionisalo je i delo *Ne treba da budemo ganuti* koje operiše kao politički manifest koji ukazuje na borbu obojenih za jednakost u Americi. Iako je zadivljujući aktivizam Bila T. Džonsa (njegovo predavanje u pratećem programu je bilo zapaljivo), sama opera nije pokazala veliki stepen inventivnosti u odnosu na ono što su neki klasici savremene američke opere prethodno dosegli.

Glavni junak ovogodišnjeg Opera Forward-a bio je Romeo Kasteluči. Henceov oratorijum koji je on postavio kao operu inspirisan je brodolomom fregate Meduza koja je 1816. poslata u Senegal da pomogne pri ponovnom uspostavljanju kolonijalnih odnosa. Međutim, brod udara u sprud, posada se ukrcava u čamce za spasavanje, a iza sebe ostavlja improvizovani splav sa više od sto pedeset ljudi na kome posle deset dana užasa preživljava samo njih petnaestak. Upravo je ova tragedija poslužila i kao inspiracija za čuvenu Žerikoovu sliku. Kastelučijeva inscenacija je zasnovana na džinovskom transparentnom ekranu koji je postavljen preko čitave scene. Video koji se na ekranu prikazuje usredsređen je na lokalnog učitelja plivanja koji je bio sniman kako četiri dana, izmučen do iznemoglosti, pluta u moru. Video je snimljen na mestu na kome je Meduza doživela brodolom, a snimljen je verovatno dronom, tako da se gledaocu čini da se nalazi baš pored davljenika. Kasteluči stavlja svakog člana publike u situaciju da shvati kako zaista izgleda kada se boriš za sopstveni život. Mnogobrojni članovi hora 'plutaju' iza providnog platna delujući kao jato riba ili morska čudovišta. Ambivalentna situacija između opere i filma, politička aktuelnost zapleta Meduze danas, kao i tendencija da se delo koje originalno nije sačinjeno kao opera promoviše u operu doveli su do spektakularnog rezultata koji operski žanr odvodi korak dalje. ¶

JELENA NOVAK

DRAGAN ILIĆ

Mirko i Kamenko

www.rts.rs

U emisijama Kamenka Katića i Mirka Alvirovića nije bilo potrebno da u nazivu imate njihova imena, znalo se ko to radi najbolje

Istog vikenda, ovaj svet su napustila dva velika čoveka sa malih ekrana. Obojica su radni vek proveli na RTS-u, tačnije, najveći deo na Televiziji Beograd, a bili su neizostavni deo informativnog programa. Kamenko Katić i Mirko Alvirović su među prvima na malim ekranima postali deo onoga što se danas naziva servisnim informacijama.

Kamenko Katić je među prvima shvatio značaj vremenske prognoze i mogućnosti za njeno originalno prezentovanje. Iako u odelu, sa razdeljkom zift crne kose u stranu, Kamenko je nama, deci, bio omiljeni TV lik. Kada bismo videli na Dnevniku Kamenka ili Dimitrija Bjelicu sa šahovskim komentarom, znali smo da je emisija pri kraju i da ćemo ponovo moći da galamimo. Dnevnik je počinjao Titom a završavao se Kamenkom, kako su to lepo primetile kolege u "Telegrafu". Međutim, ugled koji je Kamenko imao kod gledalaca, možda najbolje ilustruje potpuna personalizacija prognoze. Moja baba u Bosni je bez zrnca sumnje govorila da je "Kamenko reko da će biti kiše". Taj citat je upotrebio i Rambo Amadeus u pesmi *Halid, invalid Hari*, jer kad Kamenko kaže da će biti kišni dan – poneseš kišobran! Imao sam sreću i privilegiju da tokom rada na Radiju B92 upoznam još doajena te generacije, taj drim tim beogradske televizije. Zamislite Dnevnik u kojem sport čita Nikitović, o poljoprivredi govori Zaharije, a Kamenko daje prognozu. Još ako je prezenter bio Mića Orlović, rejtinzi bi šibali do plafona! Da ne zamere devojke – od Dušanke Kalanj, preko Milice Lučić Čavić, do Danke Novović i Stake Đorđević.

Oni koji su ipak pažljivije pratili karijeru Kamenka Katića znaju da se devedesetih mirno povukao, baš kada je njihovom kućom carevao Vučelić, a pitanje časti je bio odlazak iz TV Bastilje. Kamenko je iz Belegiša, u društvu alasa pravio priče o Sremu, male etnološke minijature, uglavnom o životu u ravnici. Otišao je u 82. godini, a poslednji intervjui prikazali su ga kao spokojnog dedu, sa istim blagim pogledom i sedom kosom sa istom onom frizurom iz crno-belog Dnevnika. Dragi Kamenko, evo ako je za utehu, jednom mi je Zaharije Trnavčević rekao da je u svakom zabitom ćošku Srbije sa pokrajinama svaki seljak znao dva lika sa televizije – njega i Kamenka. Niko tu nije pravio fokus grupe i merio rejtinge i šerove, to poštovanje se sticalo decenijama i pažljivo negovalo.

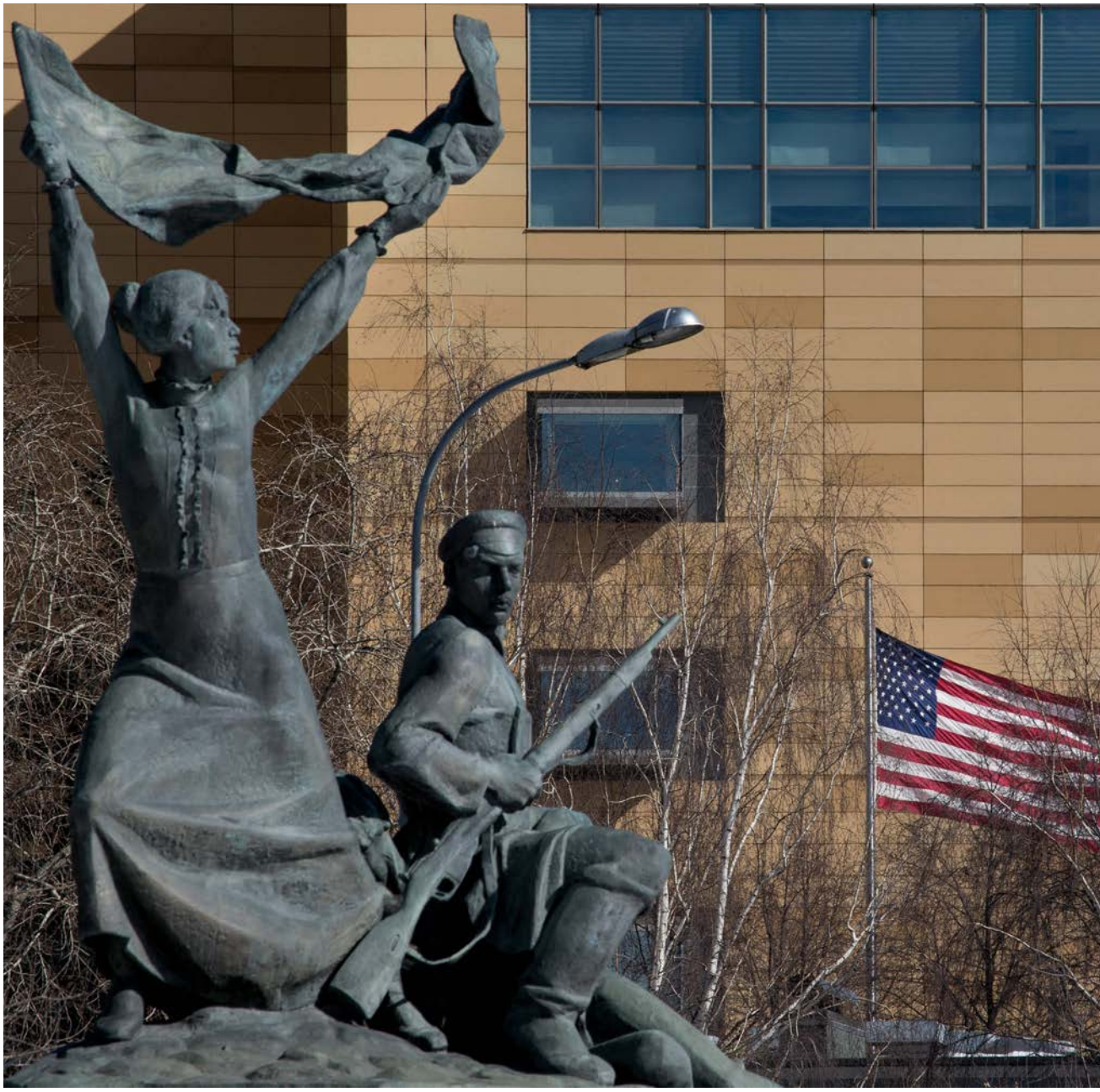
Njegov mlađi kolega, čika Mirko Alvirović je ipak otišao pre vremena, zbog teške bolesti. On je, takođe, inače poslovično monoton izveštaj o saobraćaju pretvorio u svoju životnu temu. Osnovao je vozačku akademiju NAVAK i postao najbolji drug na drumu srpskih vozača. Ovaj rođeni Drvarčanin umeo je da se šali na svoj račun kao Krajišnici i sledbenici Ćopićevog duha, zezali smo se na račun njegovih uključenja i saobraćajnih patrola. O Mirku Alviroviću postoji sijaset anegdota, a ja sam mu ozbiljno predlagao da pozajmi glas nekom od gps programa za navođenje. Ideju sam dobio kada me u Predajanima, tokom pauze na putu ka Grčkoj na 300. kilometru od Bubanj Potoka (da citiram Mirka), jedan poznanik ozbiljno pitao kako vozim kraj Soluna, "da l' po gps-u ili po Alviroviću?" Te godine Mirko je predlagao našim vozačima da prođu prvi izlaz zbog rupa i semafora na obilaznom putu, da produže još auto putem i tek onda siđu ka Halkidikiju, a gde drugde?!

Kada ti ime postane sinonim za rutu, onda zaista možeš da kažeš kako imaš poverenje gledalaca. Mirko je ipak želeo da radi što duže, koristeći upravo taj autoritet da nadležnim službama i pojedincima postavi pitanja u ime vozača.

Uspeo je u akcijama za kontrolu kvaliteta goriva na pumpama, da razjasni uvek sporne propise oko uvoza automobila, a najviše i najupornije u oblasti poboljšanja bezbednosti u saobraćaju. Mirko Alvirović je često govorio kako želi da ga razume svaki nepismeni gledalac, čak i kada govori o naizgled komplikovanim temama. Po tome su svi ovi momci sa televizije bili slični. Zajednički imenitelj njihovog rada bila je svojevrsna borba za prava gledalaca, za pouzdane informacije koje će nam olakšati snalaženje u svetu oko nas, pa bio to kišobran ili par zimskih guma.

Takođe, u vreme kada se profesija "novinar" devalvira do te mere da većina gledalaca smatra da je to bata (ili lepota devojka) koji drže mikrofon sa znakom televizije na konferenciji za štampu, ili učesnik rijaliti programa koji u detalje poznaje život estradnih zvezda i zvezdica. U emisijama Kamenka Katića i Mirka Alvirovića nije bilo potrebno da u nazivu imate njihova imena, znalo se ko to radi najbolje, ali bez potrebe za narcisoidnim ili egocentričnim isticanjem sebe. Oni su kroz višedecenijski rad gradili svoja televizijska imena.

Zato će biti upamćeni ne samo kao pioniri TV novinarstva koji su značajno nadrasli žanrove u kojima su radili, već kao "veliki ljudi sa malih ekrana". ¶

PINGPONG DIPLOMATIJA

Zapadne zemlje i Rusija se utrkuju u proterivanju diplomata, obostrani animozitet stanovništva raste, a analitičari se pitaju gde je kraj spirale međusobnih optužbi i sankcija

TENZIJE: Ambasada SAD u Moskvi
Foto: AP

Persone non grate

Broj proteranih diplomata iz Velike Britanije i zemalja i organizacija koje su se solidarisale sa njom

Velika Britanija	23
Albanija	2
Australija	2
Austrija	2
Belgija	1
Crna Gora	1
Češka Republika	3
Danska	2
Estonija	1
Finska	1
Francuska	4
Gruzija	1
Holandija	2
Hrvatska	1
Irska	1
Italija	2
Kanada	4
Letonija	1
Litvanija	3
Mađarska	1
Makedonija	1
Moldavija	3
Nemačka	4
Norveška	1
Poljska	4
Rumunija	1
SAD	60
Španija	2
Švedska	1
Ukrajina	13
NATO	10
ukupno	158

Za "Vreme" iz Moskve

Prošlonedeljno proterivanje 148 ruskih diplomata iz trideset zemalja i još deset iz NATO-a najnovija je eskalacija u diplomatskom ratu između Zapada i Rusije koji je počeo pre više od godinu dana. Izgnanstvom šezdeset ruskih diplomata iz SAD oboren je rekord iz 1986, kada je tadašnja administracija proterala 55 sovjetskih diplomata. Time je dosegnuta najniža tačka u odnosima između Rusije i zapadnih zemalja od raspada Sovjetskog Saveza.

Postojeća "trka" u hlađenju odnosa počela je još u vreme Baraka Obame. Odlazeći predsednik SAD je pred Novu 2017. godinu doneo odluku o proterivanju 35 diplomata i zatvaranju nekoliko objekata koje je koristila Ambasada Rusije u Americi. Povod je bio početak istrage o navodnom ruskom uplitanju u američke izbore. Moskva na ovo isprva nije odgovorila recipročnim merama, smatrajući da je to pokušaj odlazeće demokratske administracije da pred kraj zatruje odnose sa Rusijom očekujući da će se odnosi između dve zemlje poboljšati kada tada već izabrani predsednik Donald Tramp u januaru 2017. preuzme vlast.

Prvog leta Trampovog mandata Bela kuća je, međutim, donela novi paket sankcija protiv Rusije, zatražila smanjivanje ruske misije i zatvaranje konzulata u San Francisku. Kremlj je tada odlučio da uzvrati na sve dotadašnje mere uskraćivanjem gostoprimstva za čak 755 američkih diplomata, kako bi se njihov broj sveo na 455, koliko je ruskih diplomata ostalo u SAD.

GLUPE MERE ZAPADA

Nakon višemesečnog perioda ispunjenog međusobnim optužbama i osudama, novi povod za proterivanje diplomata bio je slučaj trovanja bivšeg ruskog obaveštajca i britanskog dvostrukog agenta Sergeja Skripalja i njegove ćerke marta ove godine. Britanija je za trovanje optužila Rusiju i uputila ultimatum, na koji Moskva nije odgovorila, nakon čega je odlučeno da se protera dvadeset troje ruskih diplomata zaposlenih pri ruskoj ambasadi u Londonu. Rusija je najavila recipročne mere, a Britanija pozvala svoje saveznike da se solidarišu i takođe proteraju ruske diplomate.

Najekspeditivniji odgovor na ovu britansku inicijativu stigao je iz SAD, koje su na "hemijski napad na Britaniju" odgovorile žešće i od samih britanskih vlasti. Među spomenutih šezdeset diplomata, njih dvanaest je radilo u strukturama Ujedinjenih nacija, a zatvoren je i ruski konzulat u Sijetlu. Komentarišući ove mere u intervjuu za "Komersant", bivši ambasador Rusije u SAD Sergej Kisljak, koga su američke vlasti takođe optuživale za špijunažu i "ilegalne" kontakte sa Trampovim saradnicima, nazvao ih je neumerenim i rekao: "Takva odluka je bez presedana i krajnje je glupa. Ja sam ubeđen da ovo nije samo reakcija na to što su Englezi izmislili i što spinuju, već produžetak antiruske politike i unutrašnjih borbi u SAD. Nova administracija je odlučila da pokaže koliko je tvrda u odnosima prema Rusiji."

Kisljak smatra da je pravi povod za ovaj diplomatski rat to što Amerika prolazi kroz težak period prilagođavanja novom rasporedu snaga i uticaja u svetu. "Vreme nesporne američke dominacije u svetu postaje prošlost. Kina je ekonomski već praktično sustigla SAD, Evropa malo-pomalo počinje da govori svojim političkim jezikom. Rusija se digla sa kolena, ispravila ramena i dokazala da može da stane iza svojih nacionalnih »

Igre proterivanja

Možda bi bolji naslov bio "Igre preterivanja". Naime, zbog jednog još nerazjašnjenog incidenta, bez obzira na osnove za sumnju, došlo je do talasa uzajamnog proterivanja desetina diplomata sa Zapada i iz Rusije, čega nije bilo ni usred Hladnog rata. Slučaj je zapravo inaćenje i iskazivanje lojalnosti Velikoj Britaniji bez stvarne potrebe i političkog smisla

Vest od danas (utorak): Rusija proterala jednog crnogorskog diplomatu; *jednog* i *crnogorskog*. Pre toga je Crna Gora proterala jednog ruskog diplomatu. Slično se desilo i sa Hrvatskom i još nekim zemljama. Veliki su radili na veliko: SAD i Rusija su proterale na desetine diplomata, Britanija nešto manje itd. Kakav je smisao te epidemije proterivanja?

Sve je počelo od trovanja ruskog dvostrukog špijuna Skripalja i njegove kćeri u Solzberiju, Engleska. Radna pretpostavka je i dalje da su ga otrovali Rusi izvesnim nervnim gasom, specifično ruske proizvodnje, ali se takve sumnje forenzički jako teško dokazuju, kao što vidimo iz dugih i uzaludnih napora britanske policije i ABH jedinica.

Rusi su reagovali na hladnoratovski način: tvrde da su Skripaljeve otrovali Englezi (sada pominju i Amerikance). Onda je Britanija preduzela drastične mere i proterala nekoliko desetina ruskih diplomata. Zanimljivo je da pre desetak godina, u slučaju ubistva (opet trovanja) dvostrukog agenta Litvinjenka nije bilo takve drame mada su dokazi bili jači (čovek koji se hvali da je ubio Litvinjenka čini to javno i član je ruske Dume).

INAĆENJE

Diplomatske konvencije i dobri običaji nauka su za sebe, koja se razvija vekovima. Odatle institucija agremana (dozvole za stranog diplomatu da dođe u zemlju i stupi na dužnost), ali i institucija *persona non grata* (nepoželjna osoba) čijom primenom se stranom diplomati nalaže da se u određenom roku vrati kući (dužina roka takođe je poruka po sebi: što kraći, to je domaćin više ljut). U načelu se za *personu non grata* navodi kao razlog "ponašanje nespojivo sa diplomatskim statusom". To može biti svašta: od nedoličnog ponašanja u društvu, krivičnih dela, pa do špijunaže koja spada u najozbiljnije prekršaje konvencija i protokola. Akreditovani diplomata ili konzularni činovnik sa imunitetom uhvaćen dok vodi agenturnu mrežu leti kući glavačke.

ZAHLAĐENJE: Proterane diplomate napuštaju britansku ambasadu u Moskvi i Tereza Mej
Fotografije: AP

» interesa. Pritom, sve što radimo i govorimo nije po prirodi antiameričko. Samo govorimo o potrebi očuvanja svojih interesa, pre svega bezbednosti svoje zemlje", rekao je Kisljak.

AGRESIJA RUSIJE

Nasuprot tome, penzionisani američki diplomata Džon Šumaker je u autorskom tekstu za "Moskou tajms" komentarišući da li ima kraja spirali međusobnog proterivanja i sankcionisanja Zapada i Rusije, napisao da je za Britance ova spirala verovatno daleko od kraja, s obzirom da su ruski operativci u protekle dve decenije nekoliko puta narušavali britanski suverenitet i vršili atentate na britanskoj teritoriji. Što se tiče Amerike, on je mišljenja da postoje dva problema: prvo, što predsednik Tramp odbija da preuzme vođstvo u suprotstavljanju Rusiji nakon ruskog mešanja u američke izbore; i drugo, što je američki spoljnopolitički aparat sistematski potkopavan u prvoj godini Trampovog mandata otpuštanjem velikog broja eksperata za odnose sa Rusijom.

"Ako Moskva nastavi svoju agresivnu politiku, moguće je da će se SAD okrenuti asimetričnim potezima na koje će Rusiji biti teže da odgovori. Ahilova tetiva Rusije je njena ekonomija. Stroža kontrola ofšor banaka, strože restrikcije na ruska plaćanja u inostranstvu i privremeno izbacivanje Rusije iz SWIFT sistema samo su neki od načina za pritisak na Kremlj da promeni svoje ponašanje u međunarodnim odnosima", kaže Šumaker. Jer, ako Zapad bude slab i neodlučan,

Takvo je pravilo igre već više od sto godina i toga se svi drže.

Takvih slučajeva bilo je u istoriji i biće ih još: bez obzira na napredak nauke i tehnike na koju se lakosmisleni tehnokrati toliko oslanjaju, ljudski izvor, obaveštajni agent, na terenu često je nezamenljiv. Ali kontraobaveštajci treba da dokažu vezu i uhvate agenta i diplomatu-kontrolora na delu. Dalje je lako. To je čist slučaj.

Ovo što se događa sa najnovijim i najvećim "u novijoj istoriji" uzajamnim proterivanjem diplomata daleko je od takvih čistih slučajeva. Nijedna od zemalja koje proteruju ruske diplomate nije tvrdila da su se bavili aktivnostima "nespojivim sa diplomatskim statusom". Rusi pogotovo nisu. Pre će biti da je reč o uzajamnom političkom inaćenju, da ne kažemo pasjaluku i pakosti. E, sada ćete da vidite! E, sada ćete i vi da vidite! Takav stav je neproduktivan, beskoristan i na kraju krajeva – štetan.

Osim toga, u ovoj epidemiji uzajamnih proterivanja to se lupa o glavu malim zemljama, jer je proterivanje ruskih diplomata postalo ispit lojalnosti ne samo Britaniji i SAD, nego i NATO-u, zapadnoj civilizaciji, "načinu života i sistemu vrednosti", sve to na način nepodnošljivo hladnoratovski i makartistički. Tako dolazi do blesavih situacija da jedna Hrvatska ili Crna Gora moraju, htele ne htele, da simbolično proteraju nekog ruskog diplomatu (ni krivog ni dužnog), pa onda Rusi proteraju jednog njihovog, podjednako nedužnog. Tako se institut *persona non grata* dovodi do apsurda. Naš ministar inostranih poslova Ivica Dačić s pravom je odbio i samu ideju da Srbija pristane na takve gluposti i niko se nije uvredio.

POSTPOLITIČKO VREME

Uzgred, kada se tokom one slaboumne afere oko "državnog udara" u Crnoj Gori 16. oktobra 2016. ispostavilo da su u to umočila prste i dva ruska obaveštajca (obojica su netragom nestali, soli na rep), Crna Gora nije osetila potrebu da nekog ruskog diplomatu najuri makar simbolično kao *personu non grata*; valjda zato što su ta dva ruska obaveštajca pomogla u montaži te blesave afere.

Ima tu još jedan komični element: proterujući određenog diplomatu, ne ukida se njegovo formacijsko mesto u diplomatsko-konzularnom predstavništvu date zemlje. To znači da će pre ili kasnije biti zamenjen novim diplomatom. Treba neko da se bavi vizama i drugim diplomatskim poslima kad se situacija jednom normalizuje. Tako se diplomate i njihove porodice samo štrapaciraju, sele tamo-amo, otkazuju stanove i već sve to – nizašta. Da bi se njihove zemlje dokazivale na detinjast način. Od svega toga nema nikakve koristi ni za koga, niti će se tako otkriti ko je i kako otrovao Skripaljeve.

Pravi način bio bi da prvo medicinari, forenzičari i stručnjaci za hemijsko ratovanje završe posao i dođu do nekog rezultata, pa da se tek onda ide u svađu sa Rusima – ako je o njima reč, mada izgleda da jeste. Pritom se ne vidi zašto bi se u to mešala bilo koja treća država. Ali, mi očito živimo u postpolitičko vreme u kome pravila više ne važe, gde se vlada i pregovara Tviterom – šta ćete više? ¶

MILOŠ VASIĆ

za očekivati je da će Moskva biti agresivna i oportunistički nastrojena u pristupu ka svojim "partnerima", a SAD će biti primorane da odgovore na to.

KO JE KRIV

Rusiji je prethodnih godina već prećeno oštrijim sankcijama: izbacivanjem iz sistema SWIFT, Viza i Masterkard, a zbog ogromnog broja hakerskih napada i "malicioznih sadržaja poreklom iz Rusije", prećeno im je i odsecanjem od globalne internet mreže. Neki od ruskih zvaničnika su tada najavljivali prelazak na kineski *Union pay* sistem, a Kremlj je prošle godine naredio razvoj nezavisne internet strukture koja bi u slučaju odsecanja interneta Rusiji omogućila da domaći serveri funkcionišu nezavisno kao odvojena i zasebna internet mreža na teritoriji Rusije. Plan je bio da se korišćenje ove infrastrukture ponudi ostalim zemljama BRIKS-a.

Ipak, proterivanje ruskih diplomata iz zapadnih zemalja nije bila glavna priča u ruskim medijima ove nedelje. To mesto je zauzela nesreća u sibirskom gradiću Kemerovu 25. marta, kada su u požaru u tržnom centru poginule 64 osobe, od toga 41 dete.

U senci tog događaja ni diplomatski rat nije prošao bez diskusije i različitih tumačenja. Kod tumačenja krivice postoji jaka polarizacija između malobrojnih "prozapadno" i mnogobrojnih "antizapadno" orijentisanih grupa.

U bloku koji za celu situaciju poprilično krivi rusku stranu je, primera radi, Boris Nadeždin, bivši poslanik Dume i nezavisni politički aktivista koji je pre dve godine bio blizak Partiji Rasta predsedničkog kandidata Borisa Titova. Nadeždin se u emisiji na kanalu Rosija 1 zapitao kako je ruska diplomatija dozvolila da broj proteranih diplomata bude »

DOSVIDANJA: Deo osoblja ambasade Rusije u Vašingtonu napušta SAD
Foto: AP

toliko velik. "Pogledajmo Austriju, Češku, Mađarsku i Hrvatsku, zemlje koje su ranije bile prilično neutralne u ovakvim situacijama, a sada su se i one pridružile proterivanjima. To je kao da živite u jednoj zgradi sa različitim komšijama i najbogatiji od njih, koji i sam nije preterano omiljen, bez dokaza vas optuži da ste ukrali nešto, a ostatak komšija ga potpuno podrži u tome. To je znak da vam je reputacija veoma loša, čim su svi toliko spremni da vas proglase krivim. Ja za to najviše krivim našu diplomatiju, koja nije uspela da utiče na zemlje sa kojima imamo relativno solidne odnose."

Jevgenij Kožokin, profesor katedre međunarodnih odnosa i spoljnje politike na Moskovskom institutu za međunarodne odnose, odakle se regrutuje većina ruskog diplomatskog kadra, smatra da je trenutni diplomatski sukob veoma opasna tendencija u međunarodnim odnosima.

"Diplomatska služba postoji da ljudi komuniciraju i staraju se da jedni druge bolje razumeju, a sada se u odnosima sa političkim establišmentom SAD nalazimo u nekakvim sasvim paralelnim svetovima. Pre ove poslednje krize bio sam dva puta u Americi i porazilo me je što niko od američkih kongresmena nije želeo da se sastane ni sa kim iz Rusije. Sa administracijom jesmo imali kontakte, ali kongresmeni apsolutno nisu hteli da dobiju alternativne informacije, a svaka informacija je u ovakvim situacijama neprocenljiva. Mislim da je to veoma opasno. Demokratija je svuda veoma krhko zdanje, a trenutno najveće opasnosti po demokratiju su fantastične mogućnosti za manipulaciju javnim mnjenjem, manipulaciju ljudima. Ono što oni sada rade sa svojim ljudima je opasno, oni podrivaju sopstvenu demokratiju", objašnjava Kožokin.

ZATVARANJE KONZULATA

Zatvaranje ruskih konzulata u Sijetlu i San Francisku za brojnu rusku dijasporu nastanjenu u Silikonskoj dolini i na Zapadnoj obali predstavlja veliku neprijatnost, jer su im sada najbliži konzulati u Hjustonu (Teksas) i Njujorku. Daleko manju neprijatnost za zaposlene u Ruskoj ambasadi u Vašingtonu predstavlja potez lokalnih vlasti iz januara 2018. da se površina ispred Ruske ambasade preimenuje iz Viskonsinske avenije u "Plato Borisa Njemcova". Kao odgovor na to, jedan od poslanika ruske Dume je predložio da se ulica pored Američke ambasade u Moskvi preimenuje u "Severnoamerički ćorsokak".

Američku diplomatsku misiju u Rusiji, osim ambasade u Moskvi, čine i tri konzulata – u Sankt Peterburgu, Jekaterinburgu i Vladivostoku. Na vest da su američke vlasti uz proterivanje diplomata naredile i zatvaranje ruskog konzulata u Sijetlu, Ruska ambasada u SAD je na svom zvaničnom Tviter nalogu upitala pratioce koji bi američki konzulat oni zatvorili da odlučuju o tome. Od tri ponuđene opcije konzulat SAD u Sankt Peterburgu osvojio je oko polovinu glasova.

Rečeno – učinjeno, Kremlj je ubrzo zatim rešio da zatvori američki konzulat u Sankt Peterburgu. Lokalni mediji su ovaj događaj propratili podsećanjem da je ta najstarija diplomatska misija Amerike u Rusiji otvorena još 1809. godine i da je samo dan pred zatvaranje zabeležen manji incident. Jedan građanin je prolazeći pored konzulata prosuo kafu po američkom grbu i počeo da viče Amerikancima da se gube odatle, na šta je reagovalo rusko obezbeđenje i uhapsilo ga. To je samo jedna od slika raspoloženja kakvo trenutno vlada među ruskim stanovništvom prema Americi.

MEĐUSOBNE ANTIPATIJE

Ipak, čini se da su antipatije Zapada prema Istoku još veće. Prema istraživanju agencije Galup sprovedenom u martu 2018. godine, čak 72 odsto Amerikanaca ima negativno mišljenje o Rusiji, što je nezabeleženo u novijoj istoriji. U junu prošle godine taj odgovor je dalo oko 70 odsto ispitanika. Poređenja radi, studija američkog istraživačkog centra Pju iz juna prethodne godine utvrdila je da oko 52 odsto Rusa ima negativno mišljenje o Americi. Ovaj broj se verovatno uvećao od tada.

Pre nekoliko dana, gost u jednoj od ruskih najgledanijih političkih emisija "Veče sa Vladimirom Solovjevom", režiser Karen Šahnazarov je, govoreći o antiruskoj histeriji koja vlada na Zapadu, rekao da demonizacija Rusa i Rusije u svim sferama kao da propagandno priprema stanovništvo na Zapadu za neumitan konačni obračun. Pesimisti smatraju da je raspoloženje stanovništva na obe strane već pripremljeno, da su rakete, brodovi i vojnici već raspoređeni i da se pojačavaju i na istočnim i na zapadnim granicama. Istovremeno, diplomate su proterane, a trgovinski ratovi se pojačavaju, pa od toliko kriznih tačaka nedostaje još samo neki Gavrilo Princip. ¶

BOJAN PANTIĆ

Ko se boji Trampa još

SAD uvode kaznenu carinu za čelik i aluminijum iz Kine. Kina odgovara dodatnim oporezivanjem 128 američkih proizvoda. Treba se nadati da će se sve na tome i završiti. Samo što se sa Donaldom Trampom nikad ne zna

Jedni misle da je proračunati populista koji dobro zna šta radi. Drugi misle da je nekompetentan, pa još i narcisoidan klovn. Kako god, predsednik SAD Donald Tramp je faktor nestabilnosti u svetu. Stiče se utisak da odluke donosi hirovito, nepromišljeno, da se zatrči, protrese Ameriku i svet, pa onda odstupi kada ga njegovi savetnici, koje menja kao čarape, uveče ubede da mu neka ideja koju je sebi utuvio u glavu i tvitnuo ujutru možda i nije tako genijalna kao što on misli. Pošto tera od sebe svakoga u administraciji ko se ne pokorava njegovoj volji, pitanje je da li će na kraju ostati iko, ko bi mogao da ga odvraća od nepromišljenih koraka.

Najnoviji genijalni Trampov potez je objava trgovinskog rata Kini. Logika kojom se rukovodi je na nivou nekog seoskog kabadahije koji drži radnju sa kolonijalnom robom. Pošto deficit SAD u trgovinskoj razmeni sa Kinom iznosi 375 milijardi dolara, treba povećati carinu na kineski čelik i aluminijum, kako bi se smanjio. Kao da će Peking to posmatrati skrštenih ruku i kao da je to baš tako jednostavno.

RAZUMEVANJE ILI NE: Si Đinping sa Trampom u Pekingu novembra 2017.
Foto: AP

PROPALI PREGOVORI

Koliko je Kini bilo stalo da ne dođe do privredno-političkog rata sa SAD pokazuje to što su na pregovore u Vašington poslali i Liu Hea, privrednog savetnika predsednika Si Đinpinga, koji je u međuvremenu avanzovao u potpredsednika vlade. Vratio se u Peking bez postignutog dogovora, čak navodno nije ni saznao ko mu je pravi sagovornik u organizacionom haosu koji je zatekao u Beloj kući. Poručili su mu da Kina, ako želi da izbegne američke protekcionističke mere, ima da smanji trgovinski suficit sa SAD za 100 milijardi dolara. Koliko je takav zahtev, uz sve ostalo, besmislen, pokazuje i činjenica da su SAD prošle godine u Kinu izvezle robu u vrednosti od 130 milijardi dolara.

Peking je na Trampovu najavu trgovinskog rata za sada reagovao veoma suzdržano i tek simboličnim kontramerama. Prvo zbog toga što se zavisnost kineske privrede od izvoza poslednjih godina drastično smanjila; privreda se sve više oslanja na unutrašnju potrošnju, pa nema mesta za paniku. Analitičari Oksford ekonomiksa, koji se bave globalnim prognozama i kvantitavnim analizama, izračunali su da bi kaznena carina koju su SAD uvele smanjila privredni rast Kine u tekućoj godini tek za 0,1 odsto.

NA KINESKOM NIŠANU

Drugo: pravi trgovinski rat mogao bi da nanese veliku štetu mnogim američkim kompanijama. Otkako je Kina pre sedamnaest godina pristupila Svetskoj trgovinskoj organizaciji, američki izvoz u Kinu povećao se za 580 odsto.

Prema procenama Međunarodne asocijacije vazdušnog saobraćaja, Kina će za četiri godine zameniti SAD na prvom mestu najvećeg tržišta za vazdušni saobraćaj. Na jesen prošle godine, tokom posete Trampa Pekingu potpisana su pisma o namerama, među kojima se nalazi i ono o 370 Boingovih aviona u visini od 30 milijardi dolara. Boing procenjuje da će do 2036. godine Kina imati potrebu za više od 7.000 novih letelica.

Svetski mediji nabrajaju američke firme koje bi mogle da se nađu na kineskom nišanu. Prema procenama Starbaksa, Kina bi u narednih deset godina mogla da postane njihovo najveće tržište; Kompanija Tesla se nada proboju na kinesko tržište sa svojim električnim automobilima; Epl je prošle godine ostvario 20 odsto svog prometa u Kini; petnaest odsto prometa Najki ostvaruje na kineskom tržištu; Dženeral motors prodaje više vozila u Kini nego na domaćem tržištu... Lista je dugačka. A nema sumnje da je Peking u slučaju eskalacije spreman da odgovori recipročnim merama.

POLITIČKE POSLEDICE

Svesnoj snage i privlačnosti svog tržišta, Trampova objava trgovinskog rata u Kini se čini kao sumanuta avantura. Zbog toga i tolika uzdržanost. Nade se polažu u to da bi upravo američki privrednici mogli da obuzdaju svog neuračunljivog predsednika, koji preti trgovinskim ratom i Evropskoj uniji, a od pre neki dan i Meksiku, valjda ako sam ne podigne zid oko sebe. Američka berza je na Trampovu odluku odmah reagovala negativno.

Tramp bi u sukobu sa Kinom mogao da izgubi ne samo na privrednom, već i na političkom bojnom polju. Svojim protekcionističkim merama on potkopava temelje na kojima se zasniva Svetska trgovinska organizacija i tako Si Đinpingu i Komunističkoj partiji Kine prepušta ulogu branilaca slobodne svetske trgovine. Nije da Evropa takođe ne zamera Kini nefer poslovanje i krađu intelektualne svojine, ali u Beloj kući je zaseo isuviše neuračunljiv i nepouzdan partner.

Kada je Tramp svojevremeno zapretio Nemačkoj protekcionističkim merama zato što u Americi prodaje daleko više automobila nego SAD u Nemačkoj, odgovor nemačke automobilske industrije je bio: stvar je veoma jednostavna, Amerikanci bi samo trebalo da prave bolje automobile. ¶

ANDREJ IVANJI

Falko (1957–1998)

Brutalni briljantin

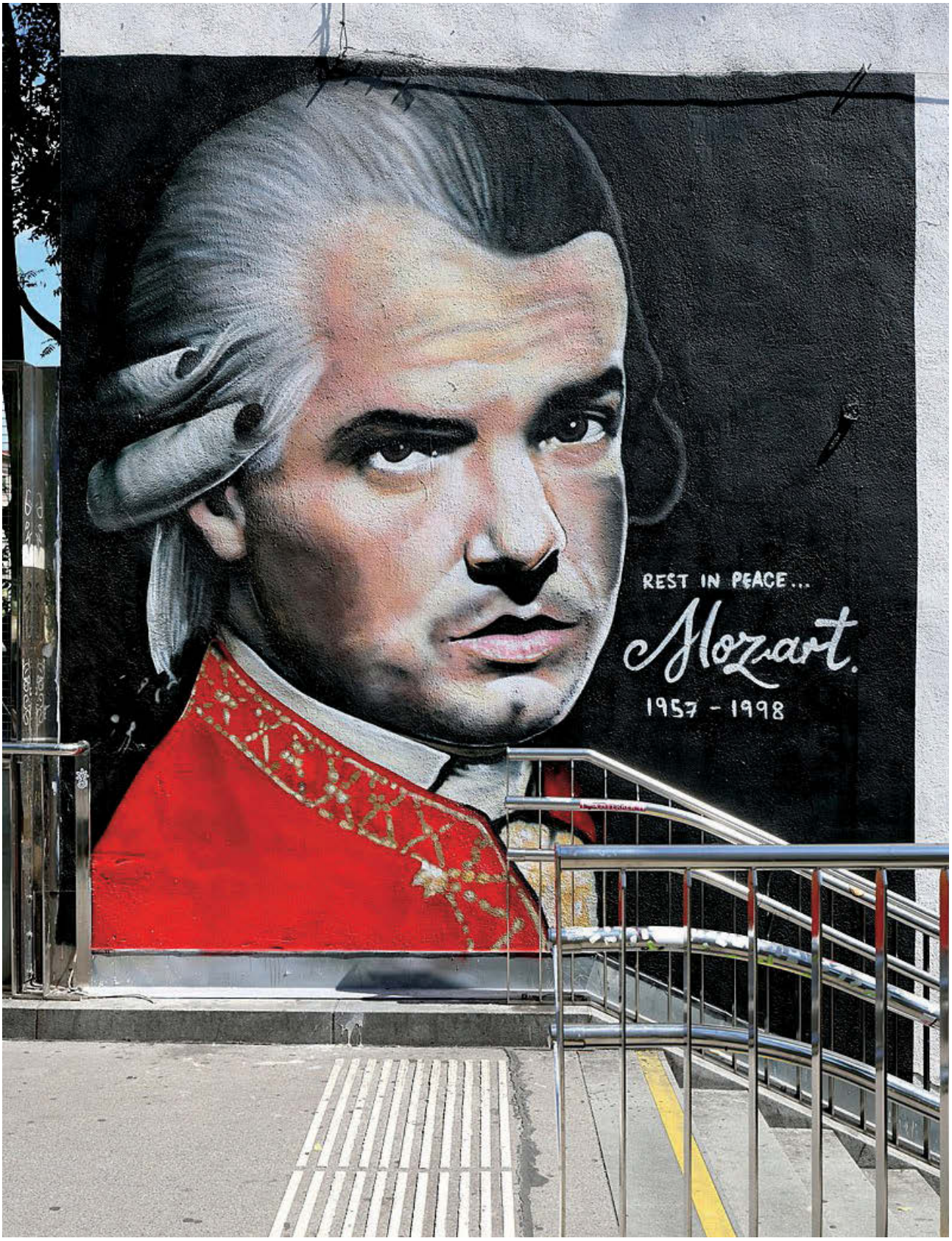

Foto: von Lush Sux

Rođeni Bečlija pod umetničkim imenom Falko, jedna je od najvećih pop zvezda Evrope svih vremena, ako ne računamo otcepljenu Englesku. Sa preko 30 miliona prodatih ploča, u vreme kad se to računalo, spada u gigante svetske muzike, mada je njegov rad vezan pre svega za uski deo istorije – osamdesete godine i etabliranje novog doba globalne pop kulture

Kad se pre dvadeset godina skršio u kolima, sudarivši se sa autobusom u gradiću Puerto Plata, u Dominikanskoj Republici, niko nije smatrao Falka za zvezdu. Tačnije, *više* ga niko nije smatrao za zvezdu.

Ipak, kad su se podvukle nebeske crte, ostalo je da je Johan "Hans" Helcel najpoznatija i najprodavanija svetska pop zvezda poreklom iz Austrije, pa i iz celog regiona Centralne Evrope, postojbine malograđanskog miljea, kog sa visine raduju tuđe muke dok zabija nos u njih, precizno opevanog beskonačnim mračnim rečenicama u zapaljivoj prozi Tomasa Bernharda.

NAJBRŽI SAN

Rock Me Amadues ostaće njegova najpoznatija pesma, hip-hop pastiš sačinjen od bečkih stereotipa, ali je pravi Falko sa muzičke scene zatočen u njegovom prvom hitu, *Der Kommissar*, sa svojim zaraznim refrenom i pričom iz gradskog podzemlja.

Na početku osamdesetih, ova pesma nas vodi kroz urbana područja narkotičke dekadencije, najavljujući vreme veličanja *gangsta glamura*, u kome nije nedozvoljeno snaći se i ščepati pare tamo gde ti se one nude, u brutalizovanom kapitalizmu savremenog doba. Novi gradski heroj, ovde opisan, mangup je koji na sitno diluje pravom društvu – imućnom svetu, *cool* umetnicima i svakom drugom ko ima neki novac više nego on u džepu ili misli o sebi kao duhovnoj eliti svog grada.

Mnogo pre nego što će film Trainspotting u drugoj polovini devedesetih obelodaniti dolazak novih društvenih vrednosti koje će važiti u digitalnoj bedi, gde je opravdano uzeti novce kako god i kome god, a lopov i sitni diler mogu biti heroji, jer smo svi ionako sa druge strane novih zakona... mnogo, dakle, pre tog ključnog momenta vrednosnog sloma koji prati objavu *medijski integrisanog društva* i brisanje građanskog – u Falkovoj pesmi *Der Kommissar* nailazimo na šaljive naznake svega toga. To je, takođe, koju godinu pre nego što je film *Scarface* postao kultni film beogradskih krimosa.

Der Kommissar ne samo da je bio definišuća pesma svog doba, nego se može smatrati i prvim belačkim repom, uz Kleš – *Magnificent Seven* (album *Sandinista*, iste godine, 1981). Frivolna atmosfera te pesme odgovara onom bečkom kabaretskom shvatanju života, koliko i pragmatičnom nihilizmu *Trećeg čoveka*, filma koji naročito danas treba iznova videti. Falko u spotu izgleda kao autentični mangaš sa ulica tog vremena, kakav je ubrzo postao standard i u Beogradu, jedino mu još fali frizura tarzanka, pošto nije bila izmišljena. U svemu ostalom *Der Kommissar* najavljuje vreme glamuroznosti sitnih krimosa kao ortaka iz kraja koji žive opasno. Takvih je bilo u svakom kutku Evrope, pa i sveta, ali još nisu doživeli da budu opevani u pop hitu.

To što su se uspešni iz njihovog esnafa posle pretvorili u mega tajkune, vlasnike klubova, graditelje nekretnina i slavne nacionalne ličnosti, nije se ticalo Falka, njegov je heroj iz pesme sasvim sigurno stradao kao i on sam, vozeći prebrzo.

Džil i Džo i njihov *cool gang* iz *Der Kommissar* sigurno i dalje sede u svom ćošku, uvek znaju gde su najbolje žurke u gradu, sad kupuju kod novog dilerčića koji je iz provincije dolutao u veliki grad da drugima nađe sreću – i iz separea posmatraju ubrzanu kriminalizaciju Evrope, koja je počela tokom osamdesetih. Uostalom, godinu dana ranije, u svom prvom lokalnom hitu – brilijantnoj *Ganz Wien* – sam Falko je pevao: "Ceo Beč je na heroinu".

Onako kako je opisana u *Der Kommissar*, vesela omladina grada Beča videla je tokom svojih noći 80/81. budućnost sveta, dekadentnog, ubrzanog da se sakrije praznina, sveta u kome će sve biti dozvoljeno, a inspektor će uvek gledati na drugu stranu – Falko je, kao pravi stendap šaljivdžija, ispričao ultimativnu priču o tome.

Svet kontroverznog biznisa ubrzo je preuzeo kontinent i zbrisao ideološke razlike, u postpolitičkoj klimi, u kojoj ništa više nije bilo stvarno, osim novca.

RADIKALNO POPULARNA ZVEZDA

Sasvim je jasno da je tokom karijere Falko sve vreme gledao šta rade Dejvid Bouvi sa svojim futurističkim rokom (*Helden von Heute*, kao namerni omaž *Heroes*, trebao je da bude singl umesto *Der Kommissar*, ali je menadžer, srećom, rešio drugačije), te Brajan Feri sa svojim stajliš pop zvukom i odgovarajućim autfitom (sa čime korenspondira Falkova glamurozna bogartovska persona u spotu *Brillantin Brutal*) – međutim, njegov ubedljivo najveći hit *Rock Me Amadeus* ipak je bio potpuno originalna tvorevina u kojoj se repovanje meša sa euro-diskom, najavljujući sve naše hitove devedesetih.

Sa stihovima koji slave Mocarta kao istovremeno popularnog i radikalnog, bilo je jasno da Falko sebe vidi u toj ulozi, u retko upečatljivom jedinstvu imidža i stvarne persone. Amadeus koga na ruke dižu pravi bajkeri, Amadeus kog obožavaju napudrane cice u korsetima i na kraju sve to pomešano na motociklima, dok Falko komanduje scenom kao *crooner* u smokingu, sa sve starinskim mikrofonom – postmoderni pop ovim je dobio svog kolažnog kralja. Kad se kao prva rep pesma našla na vrhu "Bilbordove" liste u SAD, ali istovremeno i na čelu top-lista u Velikoj Britaniji, Kanadi, Australiji, Novom Zelandu, Japanu, Južnoj Africi, Rusiji, Nemačkoj i Austriji, bilo je to kao da je jednim hitom otpočelo novo poglavlje istorije, ispričano univerzalno prepoznatljivim globalnim pop jezikom koji su svi mogli da shvate.

Posle sledećeg uspešnog lokalnopatriotskog hita *Vienna Calling*, uz temu povratka sopstvenom gradu bar u mislima, Falko kao da je morao da se vrati na mesto svojih najboljih trenutaka – u podzemlje Beča – sledećim velikim singlom koji je izazvao kontroverze širom sveta, »

pa čak bio i otvoreno izbegavan u nekim radio-programima, bez obzira na svoju popularnost.

Hodnici bečke kanalizacije kao citat *Trećeg čoveka* igraju veliku ulogu u *Jeanny*, postavljajući mračni ambijent u kome skončava devojka pod tim imenom. Ovo je prizor jednako snažnog vizuelnog romantizma u pratećem spotu, kao i klavir prekriven svećama, godinama pre nego što će taj motiv postati opšte mesto. I jednako upečatljiv kao i slika Falka u ludačkoj košulji, poremećenog od svoje beznadežne ljubavi prema slatkoj i neosvojivoj Dženi, koja uvek beži od njega.

Ako pustimo spekulativnoj mašti na volju, možemo se zabaviti praveći sledeću paralelu: kao i Dženi u pesmi, u stvari je Evropa ta koja je večno zavodljiva i dekadentna, čak i kad je siluju i ubiju, ona se opet vraća neuništivo i jednako... lepa. Možda baš zato što je mrtva, njen ubica iz strasti sve vreme joj opsesivno peva baladu koja ledi krv u žilama: "Prestani da živiš u snovima, život nije ono što se tebi čini / Tako usamljena devojčica, u hladnom hladnom svetu" – ali Evropi, u njenoj nadmoćnoj samozaljubljenoj začaranosti, nema spasa. Ni nama, koji smo, posle svega, ipak zaljubljeni u nju.

Na kraju, kao u spotu, nalazimo se u ludnici, dok Falko peva isti refren, a mrtva Dženi / Evropa se smeje i poigrava sa nama.

I neka je sve ovo samo maštanje, neka je *Jeanny* samo ono što se čini da jeste – priča o sveprisutnom nasilju u velegradu – ukoliko zaista pažljivo pogledate njegove spotove, sve vreme će vas obuzimati utisak da je Falko u muziku uvek unosio više toga nego što se na prvi pogled čini, i ta višeslojnost donosi vanvremensku uzbudljivost pop umetnosti kakvom ju je pravio dečko iz bečkog radničkog predgrađa Margareten.

Falko je svim svojim pop iskazima uvek davao jednu rokersku otpadničku notu, kao i romantičnu fatalnost koja bi zamirisala iz ugla svakog spota u kome se pojavio. Beskompromisno sklon razobličavanju malograđanštine, on se zabavljao svim njenim stereotipima dovodeći ih do ekstrema, smeštajući u nju kao tempiranu bombu snažnu poruku o jednom svetu zatupelom od neživota, u kome je tako teško biti svoj.

FALKO SAM NA SVETU

Svi su izgledi da je Falko bio od onih koji su na nebeska vrata kucali celog svog života.

Njegova majka je nosila trojke i – u čudnoj paraleli sa Elvisom – Falko je imao susret sa smrću pre nego što se rodio: pobačaj je zbrisao njegovu braću blizance, a on je preživeo u separatnom ovumu i ipak doživeo porođaj. Elivisov brat blizanac je umro čim je video ovaj svet, samo da Kralj ostane sam – na sličan način, Falko je od rođenja bio usamljenik, bez igde ikog svog.

Kao dečak sa apsolutnim sluhom, pokušavao je da nađe svoje mesto u sistemu, uključujući studiranje na Bečkom konzervatorijumu, ali nije mu išlo igranje po tuđem taktu, pa se ubrzo obreo u vojsci, u to vreme obaveznoj. Tamo je razvio svoj stil kratke zalizane kose, te shvatio važnost uredne izbrijanosti i finog odela, uz dodatak dobrih crnih naočara, po čemu je odudarao od razbarušene i svesno dronjave artističke scene na kojoj se kasnije kretao. Tu je upoznavao ljude koji su dovodili do ekstrema shvatanje šta se sve sme raditi u ime umetnosti – svirajući bas sa grupom Dradivaberl, poznatom po svojim šokantnim montipajtonovskim političko-satiričnim kabaretskim tačkama, koje su uključivale striptiz i umetnost performansa, mali Hans je na povremenim nastupima polako izmišljao svoj lik, koji će kasnije postati poznat kao Falko. U opštoj hladnoratovskoj depresiji, jedino je izmišljanje svoje sreće obećavalo izglede na uspeh.

I u tome je samo naizgled nešto postigao: u isto vreme kad je *Rock Me Amadeus* postajao najslušanija pesma na svetu godine 1986, Falko je sa Izabelom Vitkovic dočekao bebu po imenu Katarina Bjanka Vitkovic. Srećni roditelji sa fotografija rasutih po štampi venčali su se tek 1988, ali je napeti bračni okvir potrajao svega dve, a san o ulozi tate sedam godina – brz razvod doveo je kasnije do sumnji u očinstvo, a majka nikad nije otkrila ko je pravi otac njenog deteta, jer je DNK test pokazao da to nije bio Falko, bez obzira što mu je prvobitno tako bila predstavljena stvarnost.

Posvađan sa svojom ženom, a potom se sam udaljivši od ćerke, Falko je nadalje živeo poremećenim životom, koji je pokušavao da učini snošljivim već uobičajenim navikama vezanim za konzumaciju alkohola i narkotika, s vremena na vreme probajući da se okuša u još jednom povratku... pa još jednom, pa još jednom. Kako to obično biva, njegove priče o prošlosti polako su postajale zanimljivije od trenutne delatnosti, te su počeli da ga zovu u medije više da govori o tome šta je nekad bio nego šta planira.

Mesto njegove smrti je Dominikanska Republika – omiljena karipska država nekih naših turista, nalazi se na ključnom koridoru kojim se droga iz Kolumbije doprema u SAD transport ide do nje, pa potom ilegalno preko uzburkanog moreuza pravo na susedno ostrvo Portoriko, koje je, kao što znamo, već američka teritorija, što sa kopnom trguje bez carinskih formalnosti. Zemlja je takođe alternativni tropski raj, ne preterano skup, pa se Falko tamo preselio 1996. i navodno se skinuo sa svih stimulativnih sredstava, radeći na novom projektu, kako tvrdi njegov menadžer Hans Rajniš. Po ovoj priči, do konačnog sloma došlo je zbog nesrećne ljubavi sa Selinom, ćerkom lokalnog gradonačelnika, koji je svoju naslednicu savetovao da ga izbegava. Ako je mitska verzija tačna, kad je odbijen, Falko se vratio starim, lošim navikama, te je stradao u saobraćajnoj nesreći krajnje intoksiniran od tuge.

Ljudi umiru onako kako sanjaju, a ono što mu se nije moglo oduzeti bilo je da sanja brzo. ¶

DRAGAN AMBROZIĆ

ZORAN STANOJEVIĆ

Protivvrednost privatnosti

Sećate li se vremena kada su neki mangupi svako malo puštali foru da Fejsbuk uvodi pretplatu "od sledećeg meseca" i pozivali vas da kod njih registrujete naloge kako bi vam "sredili" da za vas ostane džabe? Verovatno se u većini slučajeva radilo o tipovima koji su hteli da vam izmuzu podatke ili da urade neku još goru svinjariju ako im stvarno poverite svoj pasvord. Ali iz Fejsbuka i sličnih superpopularnih društvenih medija i aplikacija za komunikaciju uveravali su nas da ni o kakvoj pretplati ne razmišljaju i da se takvo nešto nikada neće uvoditi.

Sada smo došli do tačke kada razgovor o pretplati na društvene medije uopšte nije tako glupa ideja. Pod uslovom da nam ta pretplata garantuje punu kontrolu nad našim podacima i zabranu bilo kakvog brljanja po njima a da o tome nismo obavešteni.

Vratimo se korak unazad. Kada je pukla afera "Kembridž analitika", masovno je krenula priča o potrebi da se "skinemo sa Fejsbuka", gotovo u zavisničkom smislu. Pokazalo se da to nije metafora niti preterivanje. Mnogi tinejdžeri reći će vam da Fejsbuk odavno ne koriste jer je Instagram "keva" i sve što im treba. Drugi kažu da su batalili Mesindžer i da koriste Votsap, Vajber ili Skajp. Ali kada ih malo pritisnete, svi će priznati da to što ne koriste Fejsbuk ne znači da nemaju tamo nalog. Samo su ga zabatalili, ne posećuju ga, dosadno je i ne zanima ih.

Razlog za nalog je to što je Fejsbuk vlasnik Instagrama i Votsapa te je neophodan za prijavljivanje, baš kao što vam je Gmail adresa potrebna da biste koristili Android. Takođe, drugi servisi prihvataju Fejsbuk nalog kao zvanično sredstvo za prijavljivanje, delegirajući mu pitanja bezbednosti. A to nas upućuje na zaključak da postoji mogućnost da svoj Fejsbuk nalog deaktivirate ili potpuno obrišete, ali da to sa sobom povlači komplikovane posledice. Da biste ostali povezani, moraćete da pređete na druge servise koji nisu povezani sa Fejsbukom, što je kao da se od koka-kole odvikavate pijući pepsi.

U međuvremenu je Fejsbuk krenuo sa krupnim renoviranjem odnosa prema našim privatnim podacima. Tvrde da su taj proces započeli mnogo pre aktuelne afere sa "Kembridž analitikom", što je svakako tačno. Em je to Mark Zakerberg najavio, em EU uvodi novi sistem zaštite podataka (GDPR) od 25. maja ove godine, a zaprećene kazne su drakonske.

Možda ne možemo da znamo šta Fejsbuk sve radi sa našim podacima, ali dobro bi bilo da najpre utvrdite šta su podaci koje ste poverili Fejsbuku. Preporuka je da sa Fejsbuka prvo iskopirate sve svoje podatke, to je opcija zamišljena da vam omogući ličnu arhivu aktivnosti na Fejsbuku (nalazi se u setingu to jest podešavanjima). Budući da beleži svako vaše pristupanje Fejsbuku, svaki kontakt i lajk koji ste napravili može vas zaprepastiti. Zamislite da vas mobilni telefon tako snima u svakom trenutku života i da je dovoljno da ukucate neko vreme u prošlosti pa da vam reprodukuje gde ste bili i šta ste pričali? A sada zamislite ko sve to može da uradi da bi saznao ponešto o vama?

Pretplatom biste Fejsbuku plaćali za njegove usluge, a to vas povezuje sa prijateljima, omogućava da ga koristite kao sredstvo za pristup drugim sajtovima, što je poligon za razvoj biznisa, prezentacija hobija ili sujete. Nestali bi mnogi lažni nalozi, jer koliko je ljudi koji bi bili spremni da ih finansiraju, pa još znajući da trag novca vodi do njih. S druge strane, Fejsbuk ne bi smeo da koristi vaše podatke, niti da ih ikome prosleđuje. Kao da ste ih stavili u sef.

Ne verujem da će se to ikada dogoditi, mada mislim da je to bolja opcija od sadašnje, da sve usluge Fejsbuku plaćamo u naturi, dozvolom da manipuliše našom privatnošću. Ali, živo me kopka koliko bi nam Fejsbuk tražio para. ¶

PRODAJA&PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	4650 RSD	4400 RSD	90 EUR	135 EUR
12 meseci / 52 broja	9300 RSD	8800 RSD	170 EUR	260 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz Srbije u redakciji	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—		1,49 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	—		5,49 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	2600 RSD	1500 RSD	23,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	3600 RSD	2000 RSD	30,00 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	4300 RSD	2900 RSD	37,00 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	5800 RSD	3800 RSD	50,00 EUR

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVA ISTI NALOG. PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h. Za ovu vrstu uplate važi poseban popust (vidi tabelu levo).

Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu **prodaja@vreme.com**, faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Kosovska 17, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj **160-302538-91**.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski do isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU www.novinarnica.net

Usluge internet pretplate na Vreme vrši i *www.novinarnica.net* prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ili e-mailom na *prodaja@vreme.com*

BELEŽNICA JEDNOG SKAUTA

ALEKSANDAR ZOGRAF.

ČITALAC MI JE POKLONIO BELEŽNICU KOJU JE KUPIO NA BUVLJOJ PIJACI, NEKADA VLASNIŠTVO TINEJDŽERA IZ BEOGRADA, KOJI JE BELEŽIO SVE ŠTO MU SE DEŠAVALO TOKOM 1940. I 1941. GODINE... ZALJUBLJENIK U PRIRODU, SKAUT, I PASIONIRANI CRTAČ, BURNO RATNO VREME KAO DA JE BILO NEŠTO ČIME SE TEK USPUTNO BAVIO; BILO JE VAŽNIJE DA PAŽLJIVO ISCRTA POEMU NA IZMIŠLJENOM ALFABETU...

"U ŠKOLI, SPORTU ILI ČEMU SLIČNOM, NIKADA NISAM TEŽIO DA SE ISTIČEM, ALI U SKAUTIZMU IMAM SVOJU AMBICIJU. NA SEDNICI NAŠEG UDRUŽENJA, ODLUČENO JE DA JA BUDEM TAJ KOJI ĆE IZRADITI PROJEKAT ZA UREĐENJE SKAUTSKIH PROSTORIJA"...

ВИШЕВАЦ

КОД РАЧЕ

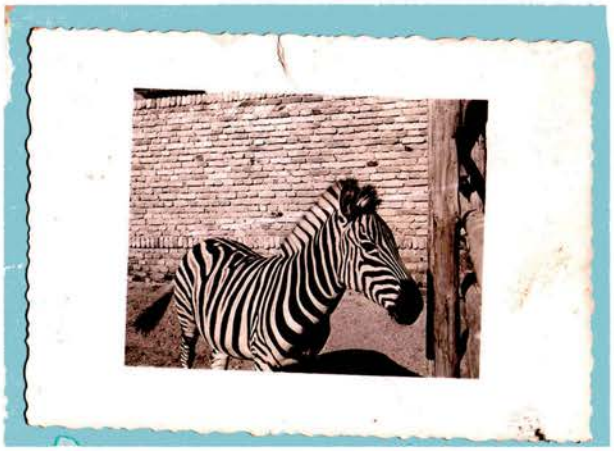

"U NEDELJU 6. APRILA 1941. OKO 7 IZJUTRA POČELO JE NENAJAVLJENO BOMBARDOVANJE BEOGRADA. BRZO SMO POKUPILI PRNJE I ZAPUTILI SE ZA VIŠEVAC KOD KRAGUJEVCA. NA DAN 15. APRILA VIDELI SMO TENKOVE I ČULI TOPOVSKU PALJBU. PUTEM PROLAZE VOJNICI JUGOSLOVENSKE VOJSKE, BEŽE, NEKI SU RASPUŠTENI I ODLAZE KUĆAMA. NEMAČKI AVIONI NEPREKIDNO NADLEĆU. PRIČA SE DA SE HRVATSKA ODVOJILA, ITALIJA UZELA SLOVENIJU I DALMACIJU, MAĐARSKA SVE DO DUNAVA. U BEOGRAD SMO SE IZ BEŽANIJE VRATILI 28. APRILA"...

"PRIJAVIO SAM SE ZA RAŠČIŠĆAVANJE RUŠEVINA U **ODSEK ZA PARKOVE I POŠUMLJAVANJE**, ZAJEDNO SA DRUGIM SKAUTIMA. BACILI SU NAS NA RAZNE POSLOVE, RECIMO: "ŠTUKA" JE BOMBAMA RAZRUŠILA DEO GRADA, A NAŠ ZADATAK JE DA SRUŠIMO SVE OSTALO... I TAKO, UMESTO GRADA, TU BI JEDNOM TREBALO DA NIKNU PRELEPI PARKOVI... UPRKOS STROGIM NADZORNICIMA, BILO JE MALO RADA, DOSTA ZABUŠAVANJA, A NAJVIŠE PRAŠINE"

"ZA VREME POPODNEVNOG ODMORA KORISTILI SMO PRILIKU DA ŠMUGNEMO DO ZOOLOŠKOG VRTA. KONAČNO SAM MOGAO DA DAM ODUŠKA SVOM INTERESOVANJU ZA ŽIVOTINJSKI SVET".

СТРАЖАР НА „ПИОНИРУ"

"NAKON TOGA SAM POSTAO ČUVAR NA "PIONIROVOM" PARKU VOZILA. TO JE BILO VIŠE NEGO UBISTVO. TOKOM CELOG DANA MALO SEDIM, MALO ŠETAM, SVE U DVORIŠNOM KRUGU. KONTROLA PROLAZI NA SAT VREMENA, A DRŽ SE AKO TE UHVATE DA SPAVAŠ! MENE SU UHVATILI DVAPUT. POSLE TRI NEDELJE SAM KIDNUO, NISAM MOGAO DA IZDRŽIM".

ЦЕО ЈУНИ НИСАМ НИШТА РАДИО!

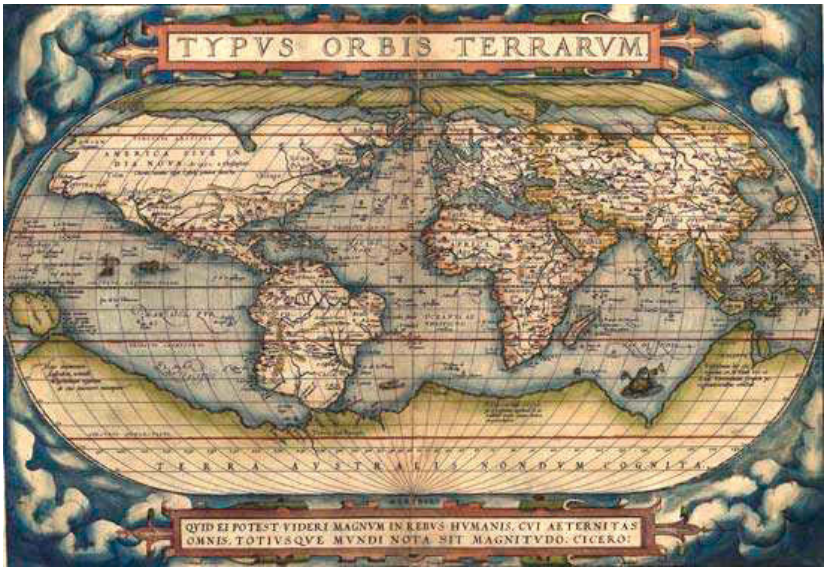
"CELOG JUNA NISAM NIŠTA RADIO, PARDON, IZLEŽAVAO SAM SE I ČITAO KNJIGE".

"U JULU SAM POČEO DA RADIM KAO MATROZ NA BRODU "**MIRA**". I TAKO PROVODIM VREME, PRELAZEĆI S OBALE NA OBALU, OVE 1941"...

Britanika

Pre osam godina, jedan događaj koji će 2015. iz temelja potresti Stari kontinent i postati poznat kao "najveća izbeglička kriza u Evropi od Drugog svetskog rata", imao je svoju pretpremijeru u Banji Koviljači, varošici u Zapadnoj Srbiji. Tamo se nalazio tada jedini centar za tražioce azila u našoj zemlji. Decenijama je sastavom gostiju svedočio o kriznim tačkama sveta. Krajem sedamdesetih najbrojniji su bili Čehoslovaci, potom Rumuni, Albanci, izbeglice iz jugoslovenskih ratova, onda Iračani, Palestinci, Afrikanci svih fela, ali u malom broju, dovoljnom da popuni osamdesetak kreveta u centru.

Onda je 2010. počeo da raste talas koji su predvodili Avganistanci, Somalijci, Pakistanci, potom Sirijci. Hiljade ljudi spavalo je u banjskom parku, okolnim šumama, napuštenim kućama, čekajući da se oslobodi mesto u prepunom Centru. Tada jedini internet kafe u Banji doživeo je zvezdane trenutke, na slobodnu stolicu ispred kompjutera čekalo se satima. Gotovo na svim ekranima širile su se Gugl mape, bliži pogled je pokazivao da se mišem pažljivo pretražuju planinske staze i putevi van graničnih prelaza između Slovenije, Austrije, Italije, Slovačke, na kartama uvećanim toliko da su se na njima nalazili svi mogući detalji.

Bilo mi je drago zbog tih ljudi što su sve mape i karte sveta stale u jedan kompjuter (danas telefon), pa opet, i sada osećam malo tuge jer nešto što mi je toliko značilo i obeležilo detinjstvo i mladost neprimetno nestaje iz života. Ne bukvalno, vidim po svojoj deci da i danas na časovima geografije traže na kartama i po atlasima nepoznate zemlje, reke i planine, ali bojim se da je to poslednji put u životu da ih drže u rukama, nekako se svet kreće ka tome.

A u geografskoj praistoriji, 1990. godine, nad ogromnom kartom Kine koju mi je pozajmio prijatelj, desetine putnika slučajno udruženih u Transsibirskom vozu koji je jurio od Moskve ka Pekingu planirale su buduće rute po istoku Azije. Gil, Izraelac, širio je kartu Indije slične veličine i objašnjavao kako je bela mrlja na mapi, bez ikakvih oznaka, u stvari pakistanski deo Kašmira koji indijski kartografi crtaju kao deo svoje zemlje, ali da isto rade i njihove kolege na suprotnoj strani granice. Mape država, provincija, regiona, nacionalnih parkova u *Lonely Planet* vodičima bile su dragocene na svakom putu. Jesu bile male, ispisane minijaturnim slovima da bi stalo što više podataka, ali onda su i oči čitaoca bile oštrije, pa nije smetalo.

I još davnije, dok se samo u glavi putovalo, atlasi kao omiljena literatura. Prvo su bili oni školski, obavezni, koje sam nasleđivao od starijih rođaka. Nije mi smetalo što su nazivi po njima bili ispodvlačeni i zaokruženi, čitao sam ih kao najuzbudljivije avanturističke romane. Na prvim stranicama cela planeta (sa dve strane), potom grupisani kontinenti, pa pojedinačni, onda regije, zemlje... Mislim da sam još u ranim razredima osnovne škole mogao da izrecitujem imena glavnih gradova svih svetskih država, pustinje, reke, najviše vrhove. Budžumbura, Mbabane, Nepal, Ganges, Brahmaputra...

Onda se raslo, pa sam "Šuvaricu" završio kao tehničar za prostorno planiranje, nabavljajući sve bolje karte i kvalitetniji atlase, dok nije stigla kruna karijere.

U vreme zaboravljene, puzajuće inflacije koja je lagano nagrizala dinar krajem osamdesetih, pre Ante Markovića, nekako su se cene knjiga najsporije prilagođavale realnosti. Tako je sestra slučajno nabasala u nekoj knjižari na skriveno blago, ko zna kako prispelo – desetak komada original Britanika atlasa, onih monumentalnih, sa kožnim povezom, po neverovatno povoljnoj ceni za tako kapitalno delo. Kako se vest u to vreme bez mobilnih telefona proširila, nepoznato je, tek primerci su nestajali munjevito još dok je sestra plaćala svoj (ljubav prema atlasima ne razlikuje se od drugih strasti). Pričala je posle da pamti čoveka koji oznojen uleće u knjižaru ruku punih para, skoro se rasplače kada mu prodavačica kaže da su svi primerci prodati, a onda skače od sreće i ljubi poslednji, prašnjavi komad oštećenih korica koji mu osoblje vadi iz izloga.

Kod sestre sam dolazio kao na hodočašće da listam Britaniku, a ko ju je jednom otvorio, zna o čemu pričam. Nešto se mislim da verovatno nikada ne bih završio fakultet da mi nije obećala da će mi je pokloniti kada diplomiram – ljubav prema caru među atlasima nadjačala je čak i, tada već opipljivu, odbojnost koju sam osećao prema mašinstvu.

A šta je sa Britanikom posle tolikih decenija? Eno je na polici za knjige, pravi društvo kraljevskom primerku oksfordskog English-English rečnika, piratski štampanom i kupljenom za bagatelu u Iranu 1997. godine. Rečnike više ne otvaram, jesam tehnološki zaostao par decenija, no ne baš toliko. Ali atlas... Isto je to blaženstvo kao nekad kada ga, onako velikog, otvorim na podu ili kuhinjskom stolu i počnem da ga čitam. ¶

MOMIR TURUDIĆ

AKCIJA

NEDELJNIKA **VREME** I IZDAVAČKE KUĆE Laguna

Knjige za 399 dinara!

U SVIM KNJIŽARAMA „DELFI" U SRBIJI
Ponesite ovaj primerak „Vremena" u neku od knjižara „Delfi" i kupite jedan od deset naslova sa ovog spiska po specijalnoj ceni od 399 dinara.
Akcija traje od 17. marta do 20. aprila 2018.

Francesko Pikolo:
ŽELJA DA SE BUDE KAO SVI DRUGI

Nagrađivani roman scenarističe filmova Nanija Moretija. Privatna istorija junaka knjige ukršta se s političkim i društvenim previranjima u Italiji od sedamdesetih godina prošlog veka do naših dana.

Dobrilo Nenadić:
VREME KOKOŠKI

Roman autora kultnog Doroteja *smešten je u srpsku varošicu, u kojoj se u jednu devojku zaljubljuje gastarbajter povratnik iz Amerike. Priča o našim naravima i mentalitetu u sudaru sa savremenim svetom i njegovim pravilima.*

Mark Mazeti:
HIRURŠKI PRECIZNO

Knjiga dobitnika Pulicerove nagrade o tajnim ratovima koje su SAD vodile nakon 11. septembra, o ulozi koju su njima igrali CIA, Pentagon i privatne bezbednosne agencije, o operacijama koje je najmoćnija zemlja sveta vodila u Pakistanu, Avganistanu, Jemenu i Somaliji.

Lisa Marklund:
UDARNI TERMIN

Roman „kraljice švedskog trilera" iz serijala o novinarki Aniki Bengtson, koji govori o ceni uspeha i o tome šta su sve ljudi u stanju da urade kako bi postali poznati.

Patriša Kornvel:
TAČKA NASTANKA

Triler iz kultnog serijala o doktorki Kej Skarpeti. Istražujući smrt na jednoj farmi, Kej shvata da je žena, koja joj je zamalo došla glave i uništila živote njoj dragih ljudi, pobegla iz psihijatrijske ustanove.

Ernst Hafner:
BRAĆA PO KRVI

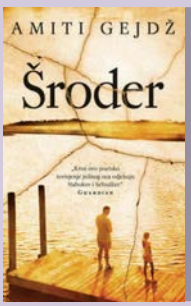
Ponovno otkriven nemački roman iz 1932. godine. Zabranjena po dolasku nacista na vlast, ova knjiga donosi uzbudljivo svedočanstvo o potkulturi mladih s ruba društva u poslednjim godinama vajmarskog Berlina.

Rene Najt:
RAZOTKRIVANJE

Psihološki triler nekadašnje televizijske dokumentaristkinje, o ženi koju progone tajne i koju potpuno obuzima želja za osvetom, i o strašnoj ceni koju će platiti kad pokuša da sakrije istinu.

Amiti Gejdž:
ŠRODER

Setna nabokovljevsko-selindžerovska ispovest jednog istočnonemačkog imigranta u Americi, prevaranta koji pripoveda o svom promašenom životu, otmici sopstvene ćerke i neutaženoj čežnji za ljubavlju.

Žan Cigler:
PROMENI SVET!

Knjiga u kojoj dugogodišnji specijalni izvestilac UN-a za pravo na hranu, borac za ljudska prava i sociolog, opisuje svetski poredak u kome jedan procenat najbogatijih poseduje onoliko imovine koliko i svi ostali stanovnici planete zajedno, i poziva na promenu takvog sveta.

Branko Rosić:
A TAKO JE DOBRO POČELO

Kultni roman poznatog beogradskog novinara čija se radnja odvija između Beograda i Londona. Junak knjige je marketinški stručnjak na vrhuncu karijere i bivši novinar koji na stranicama najtiražnijih dnevnih novina vodi svoje lične ratove, i koji je zbog žene koju voli spreman da napusti čitav dotadašnji život.

Spisak knjižara u kojima ovaj popust važi:

Laguna Klub čitalaca, Resavska br. 33, Beograd
Delfi knjižara **Momo Kapor,** Stanoja Glavaša 1, Beograd
Delfi knjižara **Immo**, Gandijeva 21, Beograd
Delfi knjižara **SKC**, Kralja Milana 48 (ulaz iz Resavske), Beograd
Delfi knjižara **Borislav Pekić,** Knez Mihailova 40, Beograd
Delfi knjižara **Branislav Nušić**, Makedonska 12, Beograd
Delfi knjižara **Dobrica Ćosić**, Bulevar kralja Aleksandra 146, Beograd
Delfi knjižara **Vuk Karadžić**, Bulevar kralja Aleksandra 92, Beograd
Delfi knjižara **Miljakovac**, RK Beograd, Vareška 4, Beograd
Delfi knjižara **Banovo brdo**, Požeška 118a, Beograd
Delfi knjižara **Zira**, Ruzveltova 33, Beograd
Delfi knjižara **Slobodan Selenić**, Terazije 38, Beograd
Delfi knjižara **Dositej Obradović**, Glavna 20, Zemun
Delfi knjižara **Kruševac,** Vidovdanska 89
Delfi knjižara **Subotica**, Korzo 8
Delfi knjižara **Jovan Jovanović Zmaj**, Zmaj Jovina 12, Novi Sad
Delfi knjižara **Sremska Mitrovica**, TC Rodić
Delfi knjižara **Niš**, Voždova 4
Delfi knjižara **Niš**, TC Kalča, lam. E, lok. 11
Delfi knjižara **Radoje Domanović**, Kralja Petra I 12, Kragujevac
Delfi knjižara **Desanka Maksimović**, Kneza Miloša 33
Delfi knjižara **Branko Ćopić**, Omladinska 16/1, Kraljevo
Delfi knjižara **Vladislav Petković Dis**, Gradsko šetalište bb., Čačak
Delfi knjižara **Isidora Sekulić**, TC Aviv Park, Miloša Obrenovića 12, Pančevo
Delfi knjižara **Požarevac**, Stari korzo 2
Delfi knjižara **BIG Novi Sad**, Sentandrejski trg 11, Big Shopping centar
Delfi knjižara **Užice**, Trg Svetog Save 46, Užice
Delfi knjižara **Jagodina,** VIVO shopping PARK, lokal A10, Vuka Bojovića bb.
Delfi knjižara **Gornji Milanovac,** Vojvode Milana 4
Delfi knjižara **Zrenjanin,** TC Aviv park Zrenjanin, Bagljaš Zapad 5
Delfi knjižara **Vasko Popa,** Trg Sv. Teodora Vršačkog 5, Vršac
Delfi knjižara **Zvezdara**, TC Aviv Park, Živka Davidovića 86**,** Beograd
Delfi knjižara **Miloš Crnjanski**, Vase Čarapića 2–4, Beograd
Delfi knjižara **Subotica,** TC Shoppi, Segedinski put 88
Delfi knjižara **Novi Beograd**, Bulevar Mihajla Pupina 181, Beograd
Delfi knjižara **TC Stop Shop, lokal 15.4,** Bulevar Medijana 21, Niš
Delfi knjižara **Borča**, Tržni centar SHOPPI, Zrenjaninski put bb., Beograd
Delfi knjižara **Karaburma**, **TC BIG FASHION**, Višnjička 84, Beograd
Delfi knjižara **Lebane**, Cara Dušana 57
Delfi knjižara **Šabac**, Gospodar Jevremova 18
Delfi knjižara **Lazarevac,** TC Stop Shop, Železnička bb.

Koristite Raiffeisen Visa karticu za šansu da osvojite put na finale 2018 FIFA World Cup™ koji obezbeđuje Visa

VISA

worldwide partner

FIFA WORLD CUP RUSSIA 2018

Od 1. do 27. aprila

Koristite Raiffeisen mPay aplikaciju putem mobilnog telefona ili beskontaktne Raiffeisen Visa kartice i možete osvojiti put na finale 2018 FIFA World Cup™ za dve osobe, kao i 10 LED full HD televizora od 49 inča, koje obezbeđuje Visa.

Raiffeisen BANK

raiffeisenbank.rs

©2017 Visa. All Rights Reserved. ©2017 Getty Images

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec